

CZUCZOR GERGELY VÁLOGATOTT MŰVEI

Válogatta: Dr. Németh Imre

TARTALOM

LÍRAI ÉS ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK

Kupídó
Áldozat
Magyar tánc
Hunyad
Az alvó szép
Kisfaludy Károly sírjánál
Szondi
Hunyadi
Komlóssynéhez
Korunk ócsárlóihoz
A falusi kisleány Pesten
Ki az?
Gr. Széchenyi Istvánhoz
Singi úr magyarsága
Kifakadás
Korteskedés
Atyám hamvaihoz
Riadó
Ítélszék előtt
A rab

NÉPDALOK

Sóhajtás a távolba
Nincs mentség
Beteg szív
Kötődés
Csaplárosné
Rózsabokor
Csalódás
Szép leány
Kútnál
Első szerelem
Szeretőhöz menetel
Szerelem rabja
Virasztás
Ujonc-állításkor
Kapu alatt
Nem láthatja szeretőjét
Csalatkozás
A megcsalt leány
Kisleány gondja
Leányálom
A boros vándor
Szántólegény dala
Fonóházi dal
Farsangon, tánc között
Mi bajod kis barna leány?
Alföldi legény
A bakonyi legény
Csárdás

MESÉK

A sasok és a vakand
A márványdarab és a szobrász
A csipkebokor és a rózsza
Az oroszlán és őrserege
Jupiter és a pókok
A fülmile és a béka
A vad növény és Zeusz
Az állatnemzet és a sasok
A róka
A ló és a számár
A farkas és a róka
A vén zergék és gidáik
A gazda, a máknövény és a gyom
Az oroszlán és az állatnépek
A molyok és az ócska mente
A bagoly
A sas és a többi madarak
A lúd, a kánya és a róka
A fejsze és a tőke
A veréb és a búzaszár
Az állatok tisztújító széke
A tyúk és a galamb
A cinke és a fülmile
A holló és a majoros
Az állatok hadijátéka
A beteg ló, a hollósereg és a róka
A majoros és az ökrök
A tehenek és a róka
A paripa és az ökör
A szita és a rosta
Az agg farkas
A majoros és a holló
A kuvasz és a juh
A tyúk és a récefiak
A nyúl és a bika
Az agár, a macska és a szakács
A borotva és a konyhakés
Az ökör és a pagony
A kánya és a házi madarak
A fűz és a cser
A majorosnő és a tyúkok
A kölyökeb
A ló
A tyúk és a galamb
A levélcím
A farkas és a kuvasz
A juh
A komondor és a kecske
A bérci sas
A farkasnemzetség és a komondor

A palócfiú
A kontár ügyészke
A spártai görög és Aesopus
A szarvasok
A darazsak és a méhek

NÉPDALOK

Megcsalt bizalom
Kis leány
Eprésző leány
Hasonlatok
A szerelem méhe
Kedvest látogató
Búmalom
Csendes malom
Leányka és madárka
A szerelem betege
Aranyhalász
A menyecske nyíló virág
Mért vagyok kis leány
A jegyesek
Kis és nagy leány
Kecskeméti legény
Kis csupor
Bordal
Csárdában
Mi lennék
Esik eső
Temetőben
Széles eszterha
A szerelmes bojtár
Három bokor
Mi kell inkább?
Nem józan
Gémes kút

LYRAI ÉS VEGYES KÖLTEMÉNYEK

Lantomhoz
Nyilatkozás
Kezdődő szerelem
Kérelem
Leánycsíny
Emlékkönyvbe
A ligethez
Egy lelkes hölgyhöz

Öröm és bú
Virág Benedek
Révai
Kölcsey Ferenc sírjánál
Baróti Szabó
Imadal
Az őrangyalhoz
Zsigmond
Hunyadi János
Hunyadi László
Mátyás szobra
Mohács
Zrínyi, a költő
Gróf Széchenyi Ferencre
Kortesdal
Maradi Marady úr beszéde
Zordi
Toplaki
Új lovagkor
Selyemtenyésztés
Egy versfaragóra
Egy fűzfa-poetára
Nemzeti nyelv
Haza
A „redoute” vigarda legyen-e? vagy mi?
A Balaton tava

PAPRIKÁS VERSEK

A pálinkaivás ellen
A rossz gazdálkodók
Kora házasság
Tanulj, hogy boldogulj

RAJZOK, ÉLETKÉPEK, NÉPREGÉK

Remete Péter
Mátyás király
Cifra Laci
Tómalom
Ádám gazda

BALLADÁK ÉS LEGENDÁK

Karád és Zemír
A legszebb ének
Kont
Hunyadi halála

LÍRAI ÉS ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK

Kupídó

Én balgatag nevettem
A kézives Kupídót:
E kis fiú mit árthat?
Azt gondolám magamban,
Csendes, szelíd, mosolygó
Gyöngéded, édes ajku,
Tegzet visel, de nem sért,
Mert anyja őrzi, s vígyáz
Ha csintalan, kezére.

És íme nem tudom miképp
Önnön tökéletéből-é?
Vagy anyja készíteté őt?
Reám lövött ivéről.

Ó kis fiú, erődnek,
Csak most segélj, hiszek már.
Vagy Frídit is, ki szinte
Téged gunyólva megvet,
S fájdalommat kacagja,
Mint engemet, nyilazd meg.

1828

Áldozat

Szép asszonyok, leányok,
Áldoztam én tinéktek
Nyájas szelíd szavakkal,
Szép illatos virággal
Vígágtokon vigadtam,
Bútok miatt epedtem.
Áldozatok ti is már
Nékem szerelmetekkel,
Mézajkú csókokotokkal
Szép asszonyok, leányok.

1828

Magyar tánc

Mit ültök itt vesztegelve?
Táncra legények!
Úgy szeretem az ifjakat,
Hogyha serények,
Rajta tehát, csak szaporán,
Majd elmondom én,
Ha megzendül a hegedű,
Ki-ki mit tegyen.

Ti karéjban fogtok állni,
Én a közepén,
Szemközt ki-ki a társával
Reám figyelvén,
Kezetek a csipőn legyen.
Mozgástok szabad,
Lanyhán, ildomtalan állni
Éppen nem szabad.

A mell feszüljön előre,
Fent járjon a fő,
Büszkén emelkedjék a váll,
Mint Mátratóró.
Karcsu derék, hajlós tagok,
Fürge ficke láb,
Teszik csinossá a táncost,
Másképpen fabáb.

Zengedez már a hegedű,
Kezdjük el tehát,
Üssük össze bokáinkat,
Pontban, egyiránt.
Előbb jobbra, aztán balra
Hármat ugorjunk,
De a nótával egy húron
Pengjen sarkantyúnk.

Mint a madár ágrul-ágra
Midőn szálldogál,
Ugrándozik nagy könnyeden,
Majd kicsit megáll:
Úgy lejtse a ti táncotok
Viszont változva,
Úgy szép a tánc, ha tagokra
Föl vagyon osztva.

No, most hátra fogunk lépni,
De jól vigyázzunk,
S ha egy szakasz nóta lejár
Megint itt álljunk,
Helyes deli testállásban
Tapsolhat a kéz,
De egyszerre, mert különben
A zűrzavar kész.

Mint mikor a sebes zápor
Lezúg a völgyön,
Hányja veti a gallyakat,
S a kő alább jön:
Oly sebesen és erősen
Zeng a nóta már,
Hallja ezt a fürge legény,
S biztatást nem vár.

Nyalka, feszes lépte, nyoma,
Fordul mint evet,
S néha, midőn kedve tartja,
Ugrik másfelet.
Széles kedvében a keze
Már szabadon jár,
Hol megnyomja a süvegét,
Hol csipőre száll.

Vitéz Kinizsinek hírért
Hallottátok-e?
Hogy vigadott Kenyérmezőn,
Azt tudjátok-e?
Mint csatába rohanónak
Tüzelt a szeme,
Bajnokos volt mozdulása,
Feszült kebele.

Gyáva az, ki tunyán vigad,
Büszke a magyar,
Vére a nemzeti hangra
Fellobban hamar.
Életerő, tűz és kedély
Tánci jelleme,
Fürge szabad lejtésekben
Áll fő kelleme.

Most már rakjuk szaporábban,
Mert három a tánc!
Nem bánom, hadd oszoljon szét
A karéjos lánc.
De leánykát vegyen ki-ki
S járja páronkint,
S ha megperdül egyszer kétszer,
Adja soronkint.

S ti leánykák lejtőzzetek
Módos léptekkel,
Nemzetünk táncát soha ne
Feledjétek el.
Ti pedig ne tágítsatok,
Rajta legények!
Úgy szeretem az ifjakat
Hogyha serények.

1828

Hunyad

bevezető sorok

Zengem az ősz Hunyadot, s viadalmát élte utólján
Nándorvár falait mikoron mennybéli segéddel
Védte vizen s földön Mahomet rohanásai ellen.
Sok gonosz érte fejét akkor, s száznémű keservek
Szaggatták kebelét láttán a szörnyű veszélynek.
S nagyratörő futtának utát noha fogta irigység,
És a visszavonás háborgó lelke megosztá
A főbbek sziveit, hogy nékie lenni segédül
Balgatagúl vonakodnának csúfjára nevöknek;
Mégsem csüggede ő, bízván Istenbe. Hiába
Szedte világ minden részéből népeit össze
A várak s birodalmaknak döntője, toronnyi
Mennykövező szereit szegzette hiába magyarnak.
A diadal meglőn, s a döntő fergeteg elszállt
Drága szülőföldünk, s az egész napenyészet egéről.
Ah de az ősi dicső tettet hogyan érje fel ésszel
Százak után az utó maradék? vagy fogja-e kellőn
A rohanó seregek bajait zengetni kobozza?
Pánnoni Őrnemtő, ki szelíd ajakidra veszed fel
S gyöngye legyintettel fogadod szárnyidnak alája
Hunnia gyermekeit, hogy kebled tiszta tüzénél
Szép anyaföldjükhöz vonzó szeretetre hevítsed,
Légy te vezérsugaram, légy kísérője dalomnak.

Az alvó szép

Beállt az éj, s szememre nem
Száll enyhe fátyola,
Nyílt ablakomra dőlve ki
Eszmélek tétova.
Körösleg immár semmi nesz,
Ellenben át felül
Szép kedvesem lágy nyoszolyán
Pihenve szenderül.

Ah mint mosolyg, szűz kebele
Miként emelkedik!
Nyakára folyt selyemhaját
Fohászi lengetik.
Gömbölyű gyöngye karjait
Szívéhez érteti,
S boldog csalódás szárnyain
Hívét ölelgeti.

Hahogy talán reám mosolyg,
Ha nekem nyújt kezet,
Engem karol, szívére fog,
S mézajkihoz vezet:
Akkor, süvöltő vad szelek
S dörgő villámlatok,
Ti álomoszlató szerek,
Messzére szálljatok.

Ó bárha még a hajnal is
Utóbbad feslenék,
S felhők sötéti a napot
Homályba rejtenék.
Mélyebbre hatna bé talán
Szívén a képzelet,
S ha fölserkenne, akkor is
Engedne benn helyet.

Ámde ha mást hevít ölen,
S itat mézajkiról,
Hattyúnyakán ha más mereng,
S keblére más simúl;
A csintalant akkor zaj és
Robaj riassza fel,
S kívül enyelgtek álmai,
Ébren feledje el.

1830

Kisfaludy Károly sírjánál

Hiába kelt hát érted ezer fohász,
Károly, te Múzsák jobb fele! A közel,
És távol aggott tisztelőid
Hév könnyűin nem esett meg a sors.

Elvőn körünkől, s vissza nem ad soha,
Nyögjünk panasszal bár egeket teli,
S remegjenek bármily esengve
Terjedező kezeink utánad.

A veszteség nagy, mely sokat érdekel,
A jó, nemes, szép tára ha vesz nagyot,
S a fényderítő elme lángja
Hogyha kihúnyva sokon homályt hagy.

Méltán keserghet rajtad azért hazánk:
Sok szép jövőndő magva szakadt Veled!
Szép szellemedtől mennyi művet
Várhata még, ha telik, reményünk.

De jaj, sikamló talpon inog rövid
Létünk, s határin sűrű homály borong;
Bölcs az, ki hasznót hajt kevésből,
S éle sokat, ha nem is sokáig.

Az a nagy elmék ritka tulajdona,
Hogy nincs időhöz szabva hatáskörük,
S bár eltűnének, műveikkel
Képezik ők az utóvilágot.

Károly! nevednek fénye ragyogni fog,
Míg serdül ész, mely szépnek örülni tud,
Tiszteltetel, míg a magyarnak
Ajkairól magyar ige hangzik.

Jertek hazámnak szüzei, ifjai!
Kiket nemesb vágy, s érzelem ösztönöz,
Hintsünk virágot, nem mulandót,
Kisfaludynk nyugovó porára.

Múzsám, te is mély gyászba borúlva lépj
E helyre, s forró hálakönyűt eressz:
Ő nyújta lantot néked első,
Ápola ő sűrűgő kezekkel.

1831

Szondi

Mely had kel a drégeli völgyön elé,
S vet vérszemeket hegyi vára felé?
Ádáz Ali tábora durrog alatt,
S rombolja tekékkal a sziklafalat.

Vaj támad-e hős,
Oly bátor, erős,
Kit nem bír ijeszteni veszélyzaj,
S nem hat le szüvére haláljaj?
A vár kicsid, ellene nagy sereg áll,
Hódulnia kell, vele szembe ha száll.

Jó Szondi parancsol az ormi lakon,
S buzdítja vitézit az őrfalakon;
Lobbannak az álgyuk, a bástya zuhan,
Jelt ad Ali, s népe reája rohan,

Van harci zavar,
Helyt áll a magyar,
Vérben hörög a török és vész,
Döbbenve vonul tova más rész,
S Drégel valamint ama gránit orom
Rongálva ugyan, de megáll szabadon.

Új harcra megy edzeni Szondi magát,
Vágy hallani harcriadói dalát,
S apródinak int, de remegnek ezek,
S a két dalos ifjú igyen kesereg:

„Jó gyámolapánk,
Nagy vészbe jutánk,
Nincsen ki elűzze fejünkről,
Fussunk el e mostoha helyről,
Hajt kínos igába a durva pogány,
Vagy lángdűhe fegyverek élire hány.”

Mindkettejük oly deli, s fürge fiú,
Jó Szondi kegyencei, s ez neki bú,
A vár bekerítve, bocsássa, hova?
Vész éri, ki mer szakadozni tova.

„Édes fiaim,
Kis dalnokaim,
Nincsen hova mennetek út már,
Ad még menedékhelyet e vár,
Míg víni hadam megy a völgybe velem,
Égnek könyörögjete, óvja fejem.”

Így Szondi. Körötte kis őrhada gyűl
S részével az elleni hadba vegyül.
Küzd, harcol: előtte s utána halál
Kínjajja liheg, hova kardja talál.
„Hol hadfejetek?
Hozzá sietek.
Keljen velem önmaga bajra.”
Kész ott Ali a viadalra.
Csörgnek viszonzva dühfegyvereik,
A bég sebesülten odább futamik.
Álgyuk törik újlag a falakat,
S már külsejük össze halomra szakadt,
Lobbot vet a vár magas ormozata,
S a láng harapó dühe szertehata.
Toldúl Ali fel,
Rá Szondi kikel,
Nem néz, nem ügyel, kire, csak vág,
S már látja, hogy a csatahely tág,
Nincs egy török, aki megállani mer,
Száz van, ki lesújtva mögötte hever.
Drégelyre fel ím Ali küldte követ,
Zászlósan Oroszfalu papja, siet,
Néz Szondira búsan a jámbor öreg,
S hozzája, keservkönyűt ejtve, rebeg:
„Ó drága felem,
Jer, Szondi, velem,
Enged szabadon Ali menned,
Nincs, látod ugyis, hova lenned,
Drégel rom, erős Ali, gyöngé hadad,
Kíméld meg utóbbi javunkra magad.”
Jó Szondi a jámbor atyára borúl,
S lágyul szive, majd hamar elkomorúl,
Kardjára csap, égre felölti kezét,
S mond a törökökre szegezve szemét:
„Esküt fogadok,
Ehelytt maradok,
Nincs alkum örökre pogánnyal,
Játszik szava s kénye hazámmal.
Míg e kar acélt bír emelni, velek,
- Éljen boldogul! - én viadalra kelek.”

A bég, mivel állni akarta szavát,
A várnagyi válaszon ette magát,
„Hát vesszen el, aki szavamra nem ad”,
Szól, s fölveri mindvalamennyi hadát.

Egyszerre ropog
Hús álgyutorok,
Vársarkon az őrtorony eldől,
S öl részt a maroknyi seregből,
Jancsár, spahi s asszap üvöltve tolúl,
S a vár bekerítve szűkebbre szorúl.

Többször viszonoztatik a rohanás,
Drégel maga már hamu s sziklarakás.
Vív a magyar, és sebes arcra terül,
Sírnak kis apródjai Szondi körül.

Mint bérci fenyő
Rendíthetetlen ő,
Apródaiért őli csak gond,
S mellette vitézeinek mond:
„Küldjétek el a fogoly ozmanokat,
S hozzátok előmbe a főrabokat.”

Kettőnek aranyban ajándokot ad,
És drága szegélyezetű nyestkacagányt,
Öltözteti dúsan a kis fiukat,
S küldvén velök, ejt vala ily szavakat:

„Üdvözlöm Alit,
Kit bosszú hevít,
Elszenvedem, öntse ki bár rám:
Csak szánja meg két kicsin árvám,
Szoktassa csatákra, s ha tenni fogom
Majd lelkemet, eltakarítsa porom.”

Drégel közepén sűrű füst gomolyog,
A máglya kigyúl, s föl egekre lobog,
Mindent megemésztete Szondi vele,
Amely javat ott takarítva lele.

Majd kardot emel,
Ménólba megy el,
Nyerges Daliját üti szügybe,
A többi is átdöfi rendbe.
S mond: „Földiimet soha, Szondi lován
Ülvén, ne kerítse, ne üzze pogány.”

Dolmányt aranyost veszen és süveget,
S állítja nyomába a kis sereget,
Istent velek, esve le térdre, imád,
S hallatja utószori búcsuszavát:

„Rontsunk ki tehát,

Szebb látni halált,

S honnért tusakodva kimúlni,

Mint gyáva sok életet únni.

Hú társaim! itt van az óra, jerünk.

Isten kegye járjon örökre velünk.”

S dárdásan előre hajúlva nyomúl,

A sok dühös ozman elébe tolúl,

Hozzá torolatlanul érni ki mer?

Földhöz sokat ő fene fegyvere ver.

Lábán seb esik,

Térdére esik,

Karjában erő lobog, öl, ront,

Míglén sok ütött sebe vért ont.

Hajh! Még szive nem, hanem élete fogy,

S dárdája kezébe szorúlva lerogy.

A bég, noha vad, s dühe Szondira fült,

A hült erü bajnokon elszomorúlt,

A hegyre temette a hős tetemet,

S dárdát maga tüze le sírja felett.

Ott szendereg ő,

A harckeverő,

Kit nem bira győzni veszély, baj,

Nem szálla szívére haláljaj;

Most a maradék magyar áldja nyomát

S enyhítgeti mennyei béke porát.

1832

Hunyadi

Ki áll amott a szirttetőn,

Hunyad magas falánál,

S körültekint a sík mezőn

Az esti fénysugárnál?

Hunyadi ő, az ősz vitéz,

Hazáját most nem űzi vész

Várába szállt nyugonni.

De hírnök jó, s pihegve szól:

„Uram, hatalmad eldült,
Hazádon nem kormánykodol,
A polcra már Ulrik ült.”

„Ha úgy akarta a király,
Hunyadi akkor félre áll.”

Mond és marad nyugodtan.

Más hírnök is jó csakhamar:

„Törnek reád, uram, félj,
A főnemesség nyelve mar,
Elölök, mint lehet, térj.”
„Hogy törnek rám, hihetni bár,
De úgy nem, mint török, tatár.”

Mond és marad nyugodtan.

„Uram, hős vajda, véredet
Szomjúzza egy gonosz szív
S hogy oltsa fényes éltedet,
Külföldre álnokul hív.”
„Rám célza már nem egy halál,
S ha Isten hagyja, eltalál.”

Mond és marad nyugodtan.

S amint fennáll, amint lenéz
Nyugalmasan szívében,
Habos lovon fut egy vitéz,
Vérlobogó kezében,
S kiált: „Édes hazánk oda,
Nyakunkon a török hada,
Siet kivívni Nándort.”

„Pogány jó? hah! nem tűrhetem,
- Mond, és tűnik nyugalma, -
Magyar hazán és nemzeten
Nem dül pogány hatalma!”
S acélt ragad, lovára kap,
Csatáz, vív, izzad éj és nap,
S míg nem győz, nincs nyugalma.

1833

Komlóssynéhez

Szinésznéink remek példája, kit
Thalia papnéjának felkene,
Idvezlek, ó dicső hölgy tégedet!
Cythere bájövét adá neked,
Hogy ami ő mennyben te földön az
Légy, s lássa a magyar mily kellemes
S mily ékesen zeng nyelve ajkidon.

Nem kell nekünk Pindusz s Tessália
Kies vidékein bolyonganunk,
Hogy halljuk a muzsák szelíd karát.
Benned van egyesülve szellemök,
Benned lobog s hevít az égi láng,
Varázs erőd ragad, s vonz hathatólag,
S mint Proteusz más és más képeket
Öltvén bámúltatod nézőidet.
De az rettentve váltá színeit.
Te kedves, elragadtató s nemes
Alakban állsz, öröm, mély fájdalom,
Szelíd bánat, keserv, szerelmek és
Mély érzetek csak egy asszonyszívet
Érdelni képesek. Te mind hiven
Hanggal s idomzatos tagok, kezek
Lejtésivel kifejtet azokat;
Öröme gerjedünk, midőn örülsz,
Keserved önt szemünkből könnyeket,
S minden, mit érzünk, közös veled.
Hová tűnél, hová színünk elől?
Kiket siet bájolni szellemed?
Kies Szalának zúgó tengere
Meghallja szózatid, s lecsillapul,
Erőt vesz nyavalgó és langatag
Vendége szép Fűred forrásinak,
S hogy élte felvidúla, Téged áld.
Mikor fog majd kettős Dunánk között
Művészi kellemed varázslani?
A gyenge, tiszta, égi érzetek
Melyekre kebleinket oktatád
Nem hamvadoznak el; de élni fog
Neved, s marad köztünk örök jelül.

1833

Korunk ólcsárlóihoz

Hajdan vert-e csupán hők a magyar kebel?
S eltűnt a nap alól nemzeti szellemünk?
A polgári erény cserkoszorúit ők
Eldődink letörék-e mind?

Nem! Szent hamvaikon sarjazik újra föl
A nyers zsenge növény, száz aszu év után;
Látom küzdni korunk bajnokit érte, és
Kél arcomra örömsugár.

Nézd, mint széled amott a buta vak homály,
A sok század alatt megrögösült hibák
Bújós tömkelegét irtani lelkesen
Törnek nagyjaid, ó hazám!

Kezd már hajtani főt a születési gög,
Jobbágyához az úr emberileg simúl,
Nem sújt a hatalom hajdani kénye, s az
Önzés mételye gyéren öl.

Méltán szálla reád, nemzetem, egykoron
A bünsújtogató Isten erős keze;
Mert tenvéreidet, pórnemű népedet
Sebzéd orvosolatlanúl.

Vittél Isten elé áldozatúl imént
Gazdag birtokaid némi gyümölcsiből;
Bízzál, nem feled ő áldani érte, csak
Jót folytatni tovább siess.

1836

A falusi kisleány Pesten

Jaj be szép az a Pest, Istenem, be szép!
S benne milyen úri, mily szelíd a nép.
Összevissza jártam utat, útfelet,
De szemem nyugonni nem talált helyet.
Ablak ablakon van három négy soron,
Oly magas falunkban nincsen a torony.
A sok utca tömve mint a méheraj,
Jobbra-balra fényes gyöngy, ezüst, arany,
S mintha búcsu állna későn és korán,
Cifra ott a férfi, asszony és leány.
Ám csudálni méltó mindenek fölött,
Hogy kevély alig van annyi úr között.
Mert kosárka almát vittem áruba,
S feltakarva szépen ültem kapuba.
Ott hogy üldögéltem én szegény leány,
Szépen néze minden átmenő reám,
És sokan, de hogy mért, nem tudom biz én,
Visszafordulának többször is felém.
S három könyves úrfi máris körbe vett,
Egyik kérdi tőlem: „Húgom mi neved?”
Kérdi a másik is: „Hol lakol babám?”
És a harmadik mond: „Lelkem nézz reám!”
Én meg elpirultam, ó de hogy is nem,
És csak úgy suttogva mondtam meg nevem.
Hányával kel almám? Meg sem kérdezék,
Ám ha annyi lett is volna, megvevék.

S mennyi furcsa szépet kelle hallanom,
Azt úgy elbeszélni ó dehogy tudom!
„Hozsz-e még be almát, itt ülsz akkor is?”
Kérdezének Isten tudja hányszor is.

Jaj be szép az a Pest, Istenem, be szép!
S benne milyen úri, mily szelíd a nép!
Ahogy álldogáltam utca szögletén,
Nagy sietve jött egy szálás úr felém.
Fénylett rajt ezüstös szép kalap, s ruha:
Gazdag úr lehet, de mégsem katona.
Állni cifra hintón láttam olyat én,
Bajsa jól kikenve, barna mint a szén.
„Ejnye gyöngyöm-adta kis magyar leány,
Nem szeretsz-e engem? én szeretlek ám.”
Így köszönte szépen, és tán ismere,
Mert úgy híva, hogy csak menjek el vele.
„Nem lehet”, feleltem, s kérdezé: „miért?”
„Mert anyámtól meg van tiltva, hát azért.”
„Bé ne menj leányom”, ez volt a szava,
„Bár akárki hina, házba sehova.”
„Kis szivem, tehát csak nem jössz el velem?”
Monda, s megszorítá kétszer a kezem.
S búsan otthagyt az utca szögletén,
No de mit tegyek, ha tiltja a szülém.

Jaj ha megharagszik az az úr reám!
Mit miveljek akkor, mert hatalmas ám!
Egy kosár almával bémegyek megint,
És ha majd anyám a régi módra int,
Szépen kérem őtet, hadd legyen szabad
Fölkeresnem azt a szép ruhás urat,
S hogy haragja szűnjék, csókolok kezét,
Néki nyújtom által a legszebbeket,
És ígérem, hogy azt nem teszem soha,
S félni nem fogok, mert ő nem katona.

1837

Ki az?

A völgyeken, s a bérceken,
Fölötted ó hazám.
Ki virraszt égi őr gyanánt
Naponnan, éjszakán?
Szilárd, de oly szelídeden
Mosolygnak ajkai,
S hatalma nagy, habár acélt
Nem edznek karjai.

Mint langyos este a liget
Sötétes árnyain
Az illatos fuvalm, lebeg
Fennröptü szárnyain,
S amerre száll, amerre leng,
Szent érzelem fakad,
A szív dobog, s szülő hona
Szerelmeért dagad.

Ki az, ki fölken ihletett
Erényvitézeket,
Kik szólva s téve győzzenek
Galád alnépeket?
Kik a könyűt, mely a szegény
Arcán redőket ás,
Kegyes kezekkel törlik el,
S szün a siránczás.

Kik a jogot, mint isteni
Szülöttet tisztelik,
A durva kor bilincseit
El-szertetördelik
S az éltető nap útain
Kimérik az irányt,
Hogy süssön paloták fölött,
S kunyhókra egyiránt.

Ki az, ki visszabüvöli
Az ősi szittyahont,
Midőn nyelvét éleszti föl,
A kincsbecsű vagyont?
Értő fülekbe harsog a
Törvény szent hangja már,
S bíró szavára a gonosz
Máris bűnbánva vár.

Kinek hatalmas karja az,
Mely, mint az áradat,
Magasra hat, szívet ragad,
S nem ismer gátakat?
Vad erkölcsöt szelídre vált,
Borúra hoz derűt,
S morzsákra zúzza Vaskaput,
A sziklabércfejét.

Ki az, ki ősz fűrtű apák
Szívének lángot ad,
Hogy ifjudó kebellet át-
Öleljék a hazát?
S kiben biznak jelenkorunk
Ifjú reményei? -
Az ébredő Honszellem az,
S hatalma mennyei.

1837

Gr. Széchenyi Istvánhoz

Csak tört csapáson, bármi balúl vigyen,
Kalandoz a nép, s róla letérni fél,
S bámúlja gyáván a rögökké
Torladozott utakon menőket.

Nem úgy, honodnak dísze Te, s nagy fia.
Lenézi a bajt férfi tekinteted,
S zászlóval ingatlan kezedben
Lépve elül töröd a rögösvényt.

Hol kezdje e lant zengeni tettet?
Vagy hol pihenjen, kezdte ha zengeni?
A műtenyésztő brit szigettől
Boszporuszig nevedet kivívtad.

Mi fölriaszthat nemzetet ősei
Hírén nyugodtan szunnyadozásiból,
Jobb vélemények zsenge magvát
Hintegeté hazaszerte tollad.

S mint a regéskor hőse, Prométeusz
A nyers anyagnak lelket adó tüzet
Égből hozott: úgy ihletéd Te
Honfiai kebelét heveddel.

Mily érzet, és mily lelkesedés lépé
E szép hazának képviselő színét,
Hogy megvetetted dús kezekkel
A honi nyelv s tudomány alapját.

Új élet, évszak, gondolat és erő
Kel általad föl, kelnek újabb körök,
S fejlődnek a közb értelemnek
Sarjai a csinosúlt világban.

Rákos, sokáig híre-fogyott mező,
Többé nem az már: lenge homokjain
Versengve futnak Pest-Budának
Tapsai közt diadalmi mének.

Lelked szilárdabb, s mély behatásival
Dacolni fél a zord elemek dühe:
Ím a hatalmas nagy Dunának
Medre simúl, s foly igába hajtva.

Gözművek, egy más szerkezetű világ
Szülötti, bátran szeldelik árjait,
S föld olta vészekkel fenyítő
Vaskapuit töredezni halljuk.

Nem kell ahitnod már Neked, ó dicső!
Emlékszobort, ím alkota tenkezed
Nem porhadandó műveidben,
S a nem irígy unokák szívében.

De íme mit lát rád ügyelő szeme
Lelkemnek! izzó gyöngyit alighogy el-
Törléd derültebb homlokodnak,
Karjaid új viadalra edzvék.

Ó menj tehát, a tennivaló, fölös
Sereggel int még, s nyers daliára vár:
A hydra nincs addig legyőzve,
Míg fejeit megújítani képes.

1837

Singi úr magyarsága

Tekintetes Singi eredeti egy kép,
Gyakran szól, beszéde holott bizony nem szép,
Mint hariskialtás a tiszta buzából
Parlag nyelve kirí a grammatikából,
Az ármányos pedig tősgyökeres magyar,
Hja! De ha a ténsúr tanulni nem akar.
Ki mint úrfi hallott magyar szót fonókban,
Kukoricafosztó ősi mulatókban,
S édes ura atyja hajduja oldalán,
Mit törje ő fejét Révai nyelvtanán?
Kitekeri nyakát sok ép magyar szónak,
Folyót, golyót mondja fojónak, gojónak,
A mell őneki *mejj*, és a helyes *hejes*,
Öve *sejem*, s kardja hüveje *pikkejes*,
Midőn jónak *látja*, más szekerét *tojja*
A nemes urakot *karojja*, csókojja,
Mit egyszer elmulaszt, másszor kipótujja,
Aztotat rosszajja, eztetet pártujja.
Ő minden gyűlésre levéllel hívődik,
S fájdújja, ha szava nem hallgattatódik.
Mert *vilemínyit* ő elmondja nyomossan,
De *szónyi* nem szeret úgy új módiassan.

Különben *il is* hal a nemzeti nyelvír,
A rossz magyar, mondván, egy fakohát sem *ír*.
Megkövetjük teéns A.B.C. urakat,
Kiknek hébe korba szólni kedvök fakad,
És X. Z. jegyzőket *instáljuk* is nagyon,
Ne tegyenek csúfot a magyar nyelvtanon,
Tekintetes Singit hogy ne utánozzák.
S a magyar szót, mint ő, el ne *fuserozzák*.

1844

Kifakadás

Hová rohansz, viszályos nemzedék?!
Gonosz szellemnek átka üldöz-e,
S csigázza kebled húrjait fonákra?
Vagy tenmagad levél-e hűtelen
Hazád nemtője szent sugalmihoz?
Vad indulat torzítja el valód,
Csalóka fényre néz hiú szemed,
S tiporja lábad, ami legközelb
Üdvök reményivel kínálkozik,
Dücsöd mivé lesz ennyi bőszt vita
S egymást alázó sárdobás között?
Gyűlésid, e népjognak szent helye,
Zsibárusok kufár tanyái lőnek,
Hol biztos a garázda, s féktelen
Gunyajkat üdvözöl tapsok zaja.
Szabad választásid dorbézolás
Előzi meg, kíséri csárdaharc,
Vagyonbukás, s gyűlölség zárja be,
Magát a szent ügyet csak nemtelen
Ármányuton bírod már vívni ki,
S erélyed annyi nincs, mely a gonoszt
Legyőzni képes volna önmaga.
Nagy, ó nagy átok tornyosúl reád,
Ma istenítsz embert bálványodúl,
Gunyok sarába rántod holnap őt;
Olcsóan, holmi álcsillámokért
Osztasz kegyet, s érdemre nem tekintsz,
Ha nem gedéli hiuságodat.
Feled ha más uton fut célra, mely
Tiéd is, már elég gyűlölnöd őt,
S kigyót-békát üvöltesz ellene.
Cáfold a véleményt, ne emberét
Szennyezd, ne a tisztséget és címet;
Vagy csűrhe gyermek vagy, kit társa bánt,
S apjára mond gaz és cudar nevet?

Vagy oly erősen áll-e már hazád,
Hogy támaszit bizton ritkíthatod,
S elégli oszlopúl tenválladat?
Igen, ha szó kell, tenger a beszéd.
És a tett rajta? kis zátonysziget,
Melyet legelső árapály lebuktat.
De menj boldogtalan, viszálykodó
Ösvényeden: zavarj kedélyeket,
Szakaszd pártokra a kevés magyart,
Hogy népek ajkain gunnyá legyen,
S ne féljen tőle senki, csak maga,
Menj, tapsolj vakmerő és balga szónak,
Midőn gázol minden kegyeletet,
Védd a kihágást, mellyel elvbarátod
Tipor jogot, s mondj átkot ellene,
Ki hozzád nem simúl vak eszközül.
Csitítsd le a tuloldal szónokit,
De a szabadszólást vérig vitasd,
Gyanúsítás legyen lélegzeted,
Imádd bókkal saját eszméidet,
S ki nincs veled, sujtsd áruló gyanánt,
Javalj törvényt, s erővel könyvbe írd,
Bár nincs rokonszenv hozzá ezredikben,
S nép milliói zúgnak ellene,
Véredre bújtsd föl tennen véredet
És légy hazádnak átka, gyilkosa!

1844

Korteskedés

Van susogó, faluzás, van vokshajtósvi vadászat
Van henye kóbor elég, van sereg ingyenivó.
Köznemes, és főúr, tiszt, nem tiszt lettek egyenlők,
Egy kulacsot szopnak bocskoros és kaputos.
Vajmi különé látvány! mily csókolkozva komázzák
Egymást póre gatyás, és finom úri zekés.
Van lélekvásár puskákon, cifra gubákon,
Dolmányon, kalapon, húszason, itceboron.
Lakzi hegyen völgyön, dobzódás torkig ivással,
És mi ezekkel jár, féktelen undorajak.
Működik ármány, és csábítás, s asszonyi furfang,
Zengnek macskazenék, s utcai gúnydalicák,
Ím a készület a megye és országnak ügyéhez!
Mindez csak mutató, a java hátra vagyon,
A nagy sorsnap elért: terelik csapatokba szorítva
Szájas pártvezetők a feluszult sereget,
Mint török a várat, megszállják a megye házát
S áll az igazságnak temploma ostrom alatt.

Nincs már sarkain egy ajtó, nincs ablaka egy ép,
 Pad, szék összerogyott, nincs sehol asztal egész.
 Majd a kétes ügyet fegyver választja el; izgat
 A híres ólmos bot, bicskia, pisztoly, ököl.
 És van fojtogatás, szúrás, agyfőbe legyintés,
 És van szörnyű halál: „Semmi! de nincsen adó!”
 Kész az ujított szék, jó Isten tudja miféle,
 „Semmi! kerül majd más harmadik évre megint.”
 Van követ országos, de nem olyan szellemű, s elvű
 Mint utasításunk: „Semmi! de visszajöhet.”
 Megtörtént, megesett a dínomdánom ugyancsak,
 S a szánombánom nyomton utána siet,
 Elfolyt a sok bor, s nem győztél rajta, bukott párt!
 És te, ki győztél bár, nem vagy-e torkig adós?
 Elvet okokkal kell, és nem bor-ítatva tenyésztni,
 A megvesztegetés mételye sírba viend.
 Légy haladó, maradó, mindegy de vagy átka hazádnak,
 Hogyha, mi illeti őt, hívtelen elzsebeled.
 Erszényid kötvék, ha csekély segedelmed igényli
 Bármilyen közintézet, gazda-, művegyesület,
 A honi vállalatok, tudomány, művészet epedve
 Nyújtnak utánad kart, és te epedni hagyod,
 Nincsen ezekre forint nálad, te ki ezeket elszórsz
 És erkölcstelenítség általa néptömeget.
 Egy megye keblében százezreket gyűjteni dőzsre
 Mi vala? s közjóért?! - fennakad erre szavam.
 Hogy legyen ily magyaron foganós áldásod, uristen,
 Aki így elfajzott, s ily uton úzi jogát?

1844

Atyám hamvaihoz

Atyám sirodra koszorút
 Emlékül, hű fiad, ne kössek-e?
 Nem föld téged rovott szobor,
 Arany bötűk sem hirdetik neved:
 Egy korhadandó tölgykereszt,
 Melyen már is dúl a falánk idő,
 S egy kis szerény halom jelöl,
 Melynek fűvét hőség s fagy irtja ki.
 De drága emlék ez nekem,
 Kedvesb akármi gúla pompájánál,
 Mer hamvad őrzi, ó atyám,
 Ki egykor gyámom, s mindenem valál.
 Mit írjak rólad, a világ
 Szemében ami nagy s dicső legyen?
 Nemes-cimer szobád falán,
 S fiókodban nem állt nemeslevél:

De Istenemre, írva volt
Szivedre a nemesség jelleme;
Hazáddal végfilléredet
Megosztni lelked vissza nem vonúlt,
Leróttad batkáig, mivel
Urad, megyéd, királynak tartozál.
Ó hány szabad földbirtokost,
Ki csak magának élte el javát,
Adóslevélnek terhe nyom,
Mig téged egy jobbágyi helytelek
Családoddal táplála ki,
Föl nem csigázott vágyaid között,
S kerüle rész a közre is
Belőle, több, mint néha pusztá nyújt.
De szorgalom s ipar vala
Mit áldással tetéze Istened,
S mi egyszerű sorstársaid
Körében boldog karba helyezett.
Szent volt neked mások joga,
Személye, híre és tulajdona,
Bíró előtt nem mint bűnös,
De alperes sem állottál soha,
S jutalmadúl közbizalom
S becsület, tisztelet fogott körül.
Igénytelen házad felől
Mi érdekes neműt említhetek?
Igaz, nem egy hatalmas úr -
Kitől gyakorta népek ezre függ,
S ki mennydörögve rettegést
Szór büszke tisztí székéből alá -
Saját házában rab gyanánt
Egy szolga kényeként hunyázkodik.
Mert gyöngéjéről ismeri
A kék bűnének áldozó urát,
Vagy ebszerűn hizelgte ki
Kezéből a vesszőt a csalfa vér.
Hány szájas szóvitéz zajong
Gyűléseken, s letorkol százakat,
S honn egy pipes hölgyecske őt
Papuccsal elcsitítja, s fêkezi?
És hány hetvenkedő apát,
Ki bölcs eszével fennen kérkedik,
S ön véleményében makacs,
Orrán vezetget egy vásott fiú?
Te úr valál szolgálidon,
A nőnek férje, s atyja gyermekidnek,
Férj, kit meghallgatott neje,
Mert bélyegzé szavad megfontolás;
Ki felfogád magad becsét,

S komoly szilárdság ülte homlokod;
Atyául tisztelt gyermeked,
Kit ápolál, de nem kényeztetél;
Rend, pontos munka, tisztaság,
S emberbecsülés voltak jelszavad.
Mi sokszor éjet toldozál
Naphoz, s nyomott az aggalom sulya,
S hogy biztosítsad magzatid
Jövőjét, szenvedél magad hiányt.
Nyugodjál békén, jó atyám,
Áldásohaj nyög sírod éjjelén,
Mert józan ember, és igaz
Hű férj valál, s gondos családapa.

1844

Riadó

Sikolt a harci síp: riadj magyar, riadj!
Csatára hí hazád, kifent acélt ragadj.
Villáma fesse a szabadság hajnalát,
S fűrösze vérbe a zsarnokfaj bíborát.
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Nem kell zsarnok király! csatára magyarok,
Fejére vészhalál, ki reánk agyarog.
Ki rabbilincseket s igát kohol nekünk
Mi sárgafekete lelkébe tört verünk.
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

A föld talpunk alatt, s fejünk felett az ég
Tanú legyen, hogy áll Árpád ős népe még,
S mely e szent földre hull, minden csepp honfi-vér,
Kiáltson égbe a bitorra bosszuért!
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Tiporva szent jogunk, szent harccal ójuk azt,
Pusztítsa fegyverünk a fejedelmi gazt,
A zsarnokok torán népek vigadjanak,
A nép csak úgy szabad, ha ők lebuktanak.

Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Elé, elé, jertek, haramiahadak,
Kiket nemzetbakók reánk uszítanak,
Temetkezéstekül, ti bős szelindekek,
Helyet dögész vadak gyomrában leljetek.

Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Szivünk elszánt keserv, markunk vasat szorít,
S csatára milliók imája bátorít,
Ó drága véreink, vagy élet vagy halál,
De szolganépre itt a zsarnok nem talál.

Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Vitézek, őrhadak, fogjunk bucsúkezet,
Iszonytató legyen s döntő ez ütközet,
Ős áldomás gyanánt eresszünk drága vért,
Végső piros cseppig hadd folyjon a honért.

Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

1848

Ítélszék előtt

Hogy hazámat ne szeressem,
A bitorlót meg ne vessem:
Hatalom nem teheti!

Hogy hazámat megtagadjam,
Megvetés jelét hogy adjam:
Azt se követelheti!

Főbe lőhet, nyakasztathat,
Bitófára fölakaszthat,
Most erősebb, tegye meg!

De az érzelem honában,
Keblem titkos templomában:
Én urat nem ismerek!

1849

A rab

Ki szép s jó vagy, mint égnek angyala,
Hozzád sohajt e börtön gyászdala,
Vágyam tiéd, melytől keblem dagad,
Mig kínaim rablánca nem szakad.

Ülök magányban én sápadt alak,
Őriznek zárvasak, szirtkőfalak,
Távol tőlem honom, szerelmesem,
Szemem törten mereng, s könnyedvesen.

Lehajtanám pihenni bús fejem,
De vasba vert kezemre hogy tegyem?
Imádva égre nyújtánám e kart,
De ah békóm lábörve visszatart.

Enyhet vajon, mikor talállok én?
Ki gyújt reménysugárt búm éjjelén?
Hazám felől ím ott fölleg repül,
Szárnyán, te drága hölgy, fényképed ül.

Ó jer, vidítsd föl e komor lakot,
Leplezd le a hótiszta homlokot,
Én azt sovár ajkú idvezletem
Hón lángoló csókjával illetem.

Beh megsimítanám a hajfodort,
Melyet válladra a szellő sodort,
Beh átölelném e hattyúnyakat,
De félek, sértné a békólakat.

Mint tiszta csillag ég bogárszemed,
S ah mily szelíd, midőn reám veted,
És mintha törlené bársonykezed
Az arcomon leomló könnyeket.

Én balgatag, mindez csak képzelet,
Mily egy ábrándozó rabé lehet,
Ez is szalad tőlem, mert íme jön
Az őr, ki üz szigort a börtönön.

Már este van, zárt nyit bilincsemen,
A fölmezet le hagyja öltenem,
S megint rámcukja a békói zárt,
S fagyos mosollyal mond jó éjszakát.

„Jó éjszakát!” keserves gúnyszavak,
Melyek szívet ketté hasítanak:
Csak Isten tudja, és a rab maga,
Mily tördőfés az ily jó éjszaka.

Az éj leszáll, s nyugalomra int,
De a rabnak hoz óriásnyi kint,
Láz dúlja véretem, nem alhatom,
Tenger gyanánt zajong indulatom.

Ez ingerült idegzetű kebel
Két eltökélt szenvedélyt nevel:
Egyet szerettimért, s érted hazám,
Halállepel borong a másikán.

1850 körül

NÉPDALOK

Sóhajtás a távolba

Susogna az erdő,
Ha szellőcske szállna,
Volna szép galambom,
Csak messze ne járna.

Távol van ő, távol,
Bár közelebb volna,
Hogy könnyem annyiszor
Utána ne folyna.

Fölülről folydogál
A Duna lefelé,
Én visszasóhajtok
Szép galambom felé.

Sóhajtok, epedek,
Tán enyhül kebelem,
Vagy hiú képzelet,
Csak te játszol velem?

Ámde ha játszol is,
Csak vigasztald szívem,
Ha nincs is úgy, csak mondd,
Hogy szeret ő híven.

1830

Nincs mentség

Nem hittem én, de már hiszem
Hogy szerelmem búra viszen,
Búra viszen, búbánatra,
Ezer gyötrő gondolatra.

Piros orcám, hová levél?
Hervadsz, mint az őszi levél,
S mint a homokban nőtt bokor,
Melyet belep a fojtó por.

Elbolygok én a mezőre,
Mezőről a vad erdőre,
Vad erdőről a hegyekre,
A hegyek legtetejére.

Talán enyhit a zöld mező,
Keménnyé tesz a vad erdő,
S a nagy hegynek nagy a szele,
Tán elviszi búmat vele.

De nincs sehol maradásom,
Visszaragad vonzódásom,
Visszaragad Erzsikéhez,
Szivem édes kedveltéhez.

1833

Beteg szív

Piros hajnal szép sugára,
Mért nyílsz szivem fájdalmára?
Mit ér nekem fényes lángod,
Ha rózsámat nem mutatod?

Tisztán süt a nap a földre,
Zöld színt von a sík mezőre,
Rózsám ha rám tekintene,
Én szivem is kiderülne.

Sötét az éj, csendesség van,
Minden nyugszik mély álomban,
De én rózsám, ébren vagyok,
Rólad ébren álmodozok.

Mi lelt engem, hová legyek,
Szivem mitől olyan beteg?
Kökényszemű leány arca,
Az vitt engem búbánatra.

1833

Kötődés

Liliomszál, tulipán,
Gyere velem, Pannikám.
„Nem megyek én teveled,
Hamis a te kebeled.”

Kis galambom, Pannikám,
Ülj ölembe, tubicám,
„Nem ülök én, nem biz én,
Legényölben félek én.”

Ülj hát mellém a padra,
Nem válik az bajodra.
„Ha válik is, ha nem is,
Távol lennem jobb mégis.”

Gyöngyvirágom, Pannikám,
Csókot adj, elveszlek ám.
„Ha elveszesz, nem egyet,
Adok akkor ezeret.”

Isten hozzád, büszke lány,
Megyek hát egy más után,
Ki velem jön, megölel,
Csókot is a jó kedvvel.

„Jaj megyek és öllelek,
Hisz csak kötődtem veled,
Maradj, édes Gyuricám,
De azután elvégy ám.”

1834

Csaplárosné

Hideg szél fúj Mátra felől,
A lelkem is fázik belül,
Hol vegyek én melegítőt,
Őszi éjjel fölhevítőt?

Csaplárosné, virágszálom!
Ne hagyj soká kívül állnom,
Egy jó italborod van-e?
Szőke lányod ébren van-e?

Szőke lányod kökényszeme,
Olyan mint az Isten ege,
S ha mosolyog piros szája,
Nyíló hajnal az orcája.

Álom ide, álom oda,
Rám nézz húgom, ne amoda,
Töltsed teli a kupámot,
Csókban vehetsz érte vámot.

Hejje, hujja, dínomdánom,
Hogy betértem, dehogy bánom,
Tanyám meleg, van italom,
Olvad a fagy s aggodalom.

És ha szőke leány kedve
Hozzám hajlik enyelegve,
S rám-rám derül mosolygása,
Életemnek nincsen mása.

1834

Rózsabokor

Piros rózsabokor,
Ki ültetett,
Hogy el nem nyeste sok
Tövisedet?

Nyájas színed bájol,
Vonz illatod,
S ujjamat, ha illet,
Karcolgatod.

Lepkét, darázst pedig
Fogsz öledbe,
Piros rózsabokor
Hamis vagy te!

Hamis, mint a leány,
Ki ültetett,
Ki bájol, s magától
Tilt engemet.

Hej, nem kell őneki
Hű szerető,
Csapodár fiúkat
Ölelget ő.

1835

Csalódás

Kincsem minap rózsát adott,
S még azon nap elfonnyadott;
De rózsája hadd fonnyadjon,
Csak ő maga hív maradjon.

Kincsem virágmagot szelelt,
Szóltam hozzá, de nem felelt;
Semmi az, csak azért nem szólt,
Mert a dolga sürgetős volt.

Kincsem gyakran egy legénnyel
Elnevetgél vidám kedvvel;
Isten neki, hadd nevéssen,
Csak engemet meg ne vessen.

Kincsem az ajtóban állott,
S engem látva, beoldallott,
Tudom, miért, ha jönni lát,
Ékesgetni siet magát.

Zörgettem az ajtón neki,
De biz ő nem nyitotta ki. -
Üsse a kő e lány dolgát,
Most tudom csak, mily szívvel lát.

1835

Szép leány

Kis gyöngypatak, mondd meg nekem,
Benned fürdik-e kedvesem?
Vagy te mosod, gyöngye harmat,
Hófehérre galambomat?

Bársony mező, mondd meg nekem,
Rajtad pihent-e kedvesem?
Vagy pihegő hókebele,
Rózsailatot lehel-e?

Sötét erdő, mondd meg nekem,
Benned napol-e kedvesem?
Vagy a heves dél sugára
Kímélve süt tejarcára?

Víg madárcák a ligeten,
Titeket hall-e kedvesem?
Vagy mélyéből kebelének
Száll ajkára vidám ének?

Fülemile, bús éneklő,
Hej csak téged ne halljon ő,
Mert veled is versenyt nyögne,
S érző szíve megrepedne.

1835

Kútnál

Forráskútnál juhászbojtár,
Arca piros, szeme bogár,
A forrásra nap alkonyán
Dalolva jön három leány.

Egyik így zeng: Én Istenem!
Csak itt volna a kedvesem,
Ki énnekem vizet merne,
Szédüléstől megmentene.

Másik így zeng: Gyöngye vagyok,
Vízcsöbreim pedig nagyok,
Hej ha szeretőm itt lenne,
Be örömet segítené.

S a harmadik, mint a hajnal,
Elpirul, s mond bús ajakkal:
Egek ura, szent teremtőm,
Mért nincs nekem is szeretőm?

A lányok ily énekléssel
A forráshoz értenek el.
A szép bojtár mindent halla,
S nekik viszont ő így dalla:

Kinek szédeltgős a feje,
Szemeit, ha mer, hunyja be,
Ki egyszerre nem bír sokat,
Kétszer tegye meg az utat.

S kinek nincsen szeretője,
Adjon neki teremtője;
Im reá nyílt karokkal vár,
Ha tetszik, a juhászbojtár.

1835

Első szerelem

Édes szülém, mi bánt
Engem szegény leányt?
Nyögök, fohászkodom,
De miért, nem tudom.

Szememben tűz lobog,
Szivem is úgy dobog,
Dolgomat felejttem,
Vagy fonákul ejtem.

Ha ablakom alatt
Estéden elhalad
Valaki, vagy megáll,
A vérem is eláll.

Szemem be sem zárom,
Mégis sok az álmom,
Hevülök, lankadok,
Beteg még sem vagyok.

Istenem, Istenem,
Ugyan mi lelt engem?
Szólj, édes jó anyám,
Te tudhatod talán.

1835

Szeretőhöz menetel

Száraz fűre deres harmat hulladoz,
Édes lovam, ne egyél, mert bajt okoz,
Ne te! Selyem kantárt vetek fejedre,
S bársony nyerged lesz, csak hordozz kedvemre.

Kemény göröngyhantok földik az utat,
Édes lovam, őrizd tőlök lábadat,
Repülj velem kedves rózsám házáig,
Hogy ne fájjon szegény szívem sokáig.

Fényes csillag kezd ragyogni az égen,
Olyan tisztán nem tündökölt már régen,
Fényes csillag, ragyogj nekem odáig,
Hogy sötétben ne bolyongjak sokáig.

Csillámlik a szőke Duna messzéről,
Talán ki is öntött teli medréből,
Szőke Duna, hej ne öntsd el utamat,
Mert gödörbe terelhetném lovamat.

Ablak előtt pislogó mécs hamvadoz,
Mellette szép barna leány szunnyadoz,
Barna babám, ne szunnyadozz, gyere ki,
Kedvesed vár régen reád ideki.

1836

Szerelem rabja

Virágos kert ajtajánál
Kökényszemű szép leány áll,
Előtte az út közepén
Gyakran jár egy szőke legény.

Szőke legény, ne nézz félre,
Ne nézz a kökényszeműre,
Mert ha reája tekintesz,
A szerelem rabja léssesz.

De a legény mégiscsak néz,
Szeme, szíve a lányra vész,
Százszor visszanéz a szegény,
Úgy ballag az út közepén.

Lám megmondtam, ne nézz félre,
Ne nézz a kökényszeműre,
Magadnak ím bajt szereztél,
A szerelem rabja lettél.

Már ha rab vagy, tűrd békével,
Talán enyhülsz majd idővel,
Talán fogják még mondani,
„Kár így neki elhervadni”!

1836

Virrasztás

Tizenkettőt ütött
Az éjnek közepén,
Könyökömre dűlvén
Virrasztva ülök én.

Galambom, violám,
Te csendesen alszol,
Ártatlan álmokkal
Enyelegve nyugszol.

Aludjál értem is,
Aludd az éj álmát,
Én ébren maradok,
Kincsem, jó éjszakát.

1836

Ujonc-állításkor

Faluháza gádorában
Muzsika szól éjfél tájban,
Hej tán azért muzsikálnak,
Hogy menjünk el katonának.

Hazám, hazám, édes hazám,
Te vagy az én szülőanyám;
Egy országom, egy királyom,
Éltemet tinektek szánom.

Félre tőlem kényszerítő,
Nem kell nekem kerítgető,
Itt a kezem, ime vegye,
Kit megbízott a vármegye.

Ez az élet a gyöngyélet,
Legényeket csak ez illet,
Nosza pajtás, le a subát,
Itt a mente, vagy a kabát.

Az az Isten katonája,
Kinek szívéen a hazája,
Az ő neve derék vitéz,
Minden szem ő reája néz.

Apám, anyám, ne sírjatok,
Hogy felcsapott a fiatok,
Királynak lesz gondja reám,
Örüljete apám, anyám.

Jaj de téged kire hagylak,
Árva babám, bús gyöngyalak?
Szeresd legjobb pajtásomat,
S oszd meg vele a sorsodat.

Bábbal játszó piciny leány,
Ki most nem is ügyelsz reám,
Talán ha majd visszatérek,
Te értem, s én érted élek.

1836

Kapu alatt

Este van már, a kapu
Zárva mégsem áll,
Résen át, úgy látszik, egy
Lányka kandikál.

Kis leány-e, nagy vagy-e?
Szólj csinos babám,
Hogyha nagy, úgy jöszte ki
Drága violám.

Visszarezzen a leány,
S csukja a kaput,
S merre nézek, mindenütt
Néma, holt az ut.

Szent a béke, megbocsáss
Kis csinos babám,
Nem tudám, hogy gyermek vagy
Gyöngge violám.

S ím odább hogy ballagok
Utca szögletén,
Befordul a ház felé
Egy suhanc legény.

És megnyílik a kapu
Lassan, csendesen,
S a legényke ott susog
Nyájas-édesen.

Hej hugom, akár kicsin,
Légy akár te nagy,
De elég az, hogy hamis,
Hogy szerelmes vagy.

1836

Nem láthatja szeretőjét

Komor az ég mindenfelül,
Többé talán ki sem derül,
Mint eget a sötét ború,
Körülvevett engem is a bú.

Nem láttam rég a kék eget,
Szőke babám, kék szemedet,
Ha kék szemedbe nézhetnék,
Tiszta lenne akkor az ég.

Nagy a Duna, hullámot hány,
Magas a hegy, köd ül ormán,
Hej a széles nagy Dunán is,
Túl van babám hegy ormán is.

Bármint sohajt a kebeled,
Ne várj babám, írd levelet,
Levelet, mely szívhez szóljon,
Melytől a bú eloszoljon.

1836

Csalatkozás

Hej viganó, selyem kendő,
Csalfa cégér mind a kettő,
Legény szívét törbe ejti,
S ha megfogta, félre veti.

Tüzes szemek, mosolygó száj,
Kár a szívért, mely értök fáj,
Mert a szem is, mert a száj is,
Mihent lányé, bizony hamis.

Cseresznyeszín piros ajak,
Csókjaid be megcsaltanak,
Hűségzavád, melyet adtál,
Ingadékony, mint a nádszál.

Megálmodtam én azt egyszer,
Hogy teneked hinni nem kell,
De álmomra nem hajtottam,
S bűnömért ím meglakoltam.

1837

A megcsalt leány

Jár a leány virágos zöld mezőben,
Fehér kendő lobog piciny kezében,
Barna legény, hej ne indulj utána,
Bánatvirág fakad minden nyomába.

Fehér kendő a szerelem zászlója,
Nem a világ, állj meg rózsám egy szóra,
Hús a berek, patak csörög az alján,
Gyere oda búslakodó kisleány.

Gyolcs az üngöm, kötőre van az ujja,
Nézd csak rózsám, felbomlott a galandja,
Jöszte ide, kösd meg szépen bokorra,
Nem kívánom ingyen, tedd meg csókomra.

„Barna legény, nem mék én a berekbe,
Galandbokrot sem kötök az üngödre;
Egyszer tettem, s átkozott volt az óra,
Melyben veled megállottam egy szóra.”

1837

Kisleány gondja

Kicsiny a lány, nagy a gondja,
Anyja kérdi, mégsem mondja,
Ha nem mondja az anyjának,
Mondja meg a galambjának.

Ha én kicsiny leány volnék,
Anyám előtt nem búsulnék,
Mert az anya bármily kegyes,
Így szidna: mért vagy szerelmes?

De ha látna egy szép legény,
Sohajtanék: ó én szegény!
S ő így szólna: kis angyalom,
Hej nekem is nagy a bajom!

1837

Leányálom

Hajnalodik, harmatozik,
A lányka még álmodozik,
Piros ajka csak úgy nevet,
Hej be hamis álma lehet!

Hamis álom leánydolog
Szíve olyan furcsán dobog,
Hogyha már az álma ilyen,
Hát a valósága milyen?

Piros ajkú kis galambom,
Sohse búsulj e bajodon,
Mert hiszen a legényfajták
Sem jobbak az istenadták.

1837

A boros vándor

Bort ittam én, boros vagyok,
Haza mennék, de nem tudok,
Aki tudja, mért nem mondja,
Merre van az országútja.

Leányt láttam, s megszerettem,
De a nyomát elvesztettem,
Aki látja, mért nem súgja,
Merre megy a szívem búbja.

Piros csizmás lelkem, hugom,
Kár sietned olyan nagyon,
Hisz én oly jó legény vagyok,
Ily hetikén csak ma ballagok.

Törjön el az út kereke,
Süllyedjen el a feneke,
Mért oly hosszú, mégis szoros,
Alig fér el rajt egy boros.

1837

Szántólegény dala

Ha kel az ég szép hajnala,
Kezemben az eke szarva,
Ekém előtt négy tulok jár,
Csákó, Szilaj, Gyöngyös, Bogár
Jézus segélj, haj.

Végig szántok az ugaron,
Járok, kelek gyöngyharmaton,
Csillogó hús gyöngyharmaton,
Mezei szép virágokon.
Haj no Csákó, haj!

Kis pacsirta, ég madara,
Szánt fölöttem, zeng a dala,
Párja vígan száll elébe,
Csalogatja a fészkébe.
Hajsz te Szilaj, haj!

Szántó pajtás, kis madárkám,
Nézz le, nem látod-e babám?
Hej ha én fönn lebeghetnék,
Mindig babám felé néznék.
Csáli Gyöngyös, haj!

Majd ha a nap dél felé kel,
Eljön rózsám az ebéddel,
Tudom, ízes lesz ételem,
Hisz ő együtt eszik velem.
Haj no Bogár, haj!

Még csak egy-kettőt fordulok,
Pihegve jár már a tulok,
Megetetek, megitatok,
S estig könnyen tovább szántok.
Hó ha, hó no, hó!

1842

Fonóházi dal

Fel, leányok, paripára,
Ki guzsalyra, ki rokkára,
Hajja ha, hajja ha!
A legénynek nincs itt helye,
Ott a szurdék, bújjék bele,
Hahha ha, hahha ha!

Ne kíméljük ujjainkat,
Pödörjük meg fonalunkat,
Hajja ha, hajja ha!
Ha a legény nem hagy békét,
Sodorjuk be az üstökét,
Hahha ha, hahha ha!

Akinek van szeretője,
Fonjon neki jegykendőre,
Hajja ha, hajja ha!
Ki mátkáját nem szereti,
Kosárruhát fonjon neki,
Hahha ha, hahha ha!

Pislog a mécs a sarokban,
Alig látni, oly sötét van,
Hajja ha, hajja ha!
Amely legény hamvát veszi,
Holnap csókot adjunk neki,
Hahha ha, hahha ha!

Fehér csepü, barna csepü,
A kis leány hamis szemü,
Hajja ha, hajja ha!
És a legény kész trombita,
Úgy hortyog az istenadta,
Hahha ha, hahha ha!

Menjünk haza, menjünk tehát,
Fonótársak, jó éjszakát,
Hajja ha, hajja ha!
S a szurdékban alvó legényt,
Isten nyugosztalja szegényt,
Hahha ha, hahha ha!

1842

Farsangon, tánc között

Ropog a hó a láb alatt,
Az én rózsám táncba szaladt,
Hipp hopp, heje haj,
Nincsen eddig semmi baj.

Vígan zeneg a muzsika,
Pereg a lány, mit karika,
Hipp hopp, heje haj,
Nincsen eddig semmi baj.

Alig találom a helyem,
Kincsem aprózza meg velem,
Hipp hopp, heje haj,
Nincsen eddig semmi baj.

Iszom a bort, rúgom a port,
Szeretem a húgomasszonyt,
Hipp hopp, heje haj,
Nincsen eddig semmi baj.

Most üt nekem a gyöngyóra,
Aki bánja, tegyen róla,
Hipp hopp, heje haj,
Nincsen eddig semmi baj.

1843

Mi bajod kis barna leány?

Hajad mint a holló szárnya,
Szemed szívek babonája,
S gyöngye orcád oly halovány,
Mi bajod kis barna leány?

Szépen bánik veled anyád,
Senki neked rossz szót nem ad;
Ki is adna rossz szót neked?
Hóliliom szűz életed.

Halavány a nap sugára,
Borúlni fog nemsokára,
Beteges a kislány színe,
Megfájdul a legény szíve.

Megfájdul, elszomorodik,
A betegen sajnálkodik,
S mondani a lány nem meri,
Hogy szerelem kínja leli.

1844

Alföldi legény

1.

Sárga csikó a paripám,
Azon mennék hozzád babám,
De a csósz tilosba kapta,
A bíróhoz behajtotta.

Bíró gazda, bátyám uram,
Kérem, adja ki a lovam,
Sürgetős az utam nagyon,
Subámat zálogba hagyom.

Sárga csikóm, rúgd fel a port,
Ne nézz árkot, ne nézz bokort,
Mire a nap nyugonni száll,
Ott légy velem galambomnál.

2.

Fúj, süvölt a Mátra szele,
Üngöm, gatyám repül vele,
Kalapom el is kapta már,
Tiszába vitte a tatár.

Istenadta falu nyája,
Ez is csak útamát állja,
Talán itt jár hét vármegye
Juha, borja és tehene.

Habos sárga csikóm nyaka,
Ujjnyi vastag a por rajta,
Meg ne utálj, kedves rózsám,
Hogy oly sötét poros orcám.

Subám zálog a bírónál,
Kalapom a Tiszán uszkál,
De a szívem itten dobog,
Forró lángja feléd lobog.

1845

A bakonyi legény

1.

Én vagyok az erdők fia,
De nem olyan haramia,
Megszólítom a dudámat,
Idecsalom a rózsámat,
Hej huj a rózsámat.

Elborult a Hajsza barna,
Volt szeretőm szőke barna,
Még a szőkét csókolgattam,
A barnát elszalasztottam,
Hej elszalasztottam.

Bársonymezőn sebes patak,
Szeretőim ide hagytak,
Foly a patak, de nem fut el,
Szeretőm is jön új, ha kell,
Hej huj, jön új, ha kell.

Kis madárka ugrál a fán,
Csicsereg a párja után,
S fa alatt a kanászbojtár.
Téged rózsám ölébe vár,
Hej huj ölébe vár.

2.

Szomorú az a fa, melynek levele nincs,
Kesereg a legény, kinek mátkája nincs.

Ne búsulj, kenyeres, nem jó az a bánat,
Elvesztettem én is szerelmes rózsámat.

Mint ősszel az idő, nekiszomorodtam,
Minden fa tövénél fel-felsóhajtottam.

Az erdő zúgása, dudámnak szólása,
Siralmas volt szívem minden dobbanása.

De szólott egy madár, és azt énekelte,
Ha rózsád elhervadt, szakassz mást helyette.

Mentem, szakasztottam, s a szívemre tűztem,
Búsuljon ezután, ki ráér, helyettem.

3.

Aranysíkos a kalapom
Karimája,
Rubint és gyöngy az én rózsám
Piciny szája,
Félre nyomom a kalapom
Karimáját,
Megcsókolom kedves rózsám
Piciny száját.

Selyem kendő a nyakamon
Lobogósan,
Kacsingat rám a szeretőm
Mosolygósan.
Ne kacsingass oly hamisan,
Nézz szemembe,
Nem szeretek kívüled mást
Életemben.

Fehér-vörös cifra szűröm
Messze látszik,
Vállam hegyén a zöld ággal
Csak úgy játszik,
Hajlong az ág, lábam alá
Hull a levél,
Gyere, rózsám, betakarlak,
Csípős a szél.

1854

Csárdás

Ej be füstös ez a csárda,
Be szűk az ivószobája,
Három cigány az asztalon,
Cineg, peneg a cimbalom.

Egy klarinét, egy hegedő,
Csak úgy sivít a levegő,
Közbe a sok legény dala,
Majd kidől a ház oldala.

A láb tapos, a kéz hadász,
Dobog a föld, remeg a ház,
Ki aprózza, ki reszeli,
Mint csak lehet, úgy keveri.

A lányokat illegetik,
Ide vetik, oda vetik,
S a lányok mint hegyezgetik,
Kezöket csípőre vetik.

Sok már alig fér bőrébe,
Föl-fölrikkant örömébe,
Ég a nóta a talpába,
Dolgozik négy keze-lába.

„Három a tánc! meddig addig,
Kivilágos, kivradtig,
Új a csizmám, addig gyűröm,
Míg a talpát el nem nyúvöm.”

„Ez az élet csak az élet,
Ijju juju, ijju juju!
Itt a halott is föléléd,
Ijju juju, ijju juju!”

1854 előtt

MESÉK

A sasok és a vakand

Közel hegyeknek csúcsán ült külön-külön
Két nagy sas, zsákmányt vizsga szemmel lesdelők;
Örvös galambot láta szállni, s elfogá,
Hozzája csapván, egyik. Nemsoká reá
Emez megpillant a harasztban őzikét
Legelni, s villám-sebvel fölkapván viszi
Fészkébe. Látván ezt a völgy zsellérei,
Csodálták erejét a sasnak. „Ó ti bamba nép!
Mit táogattok? - szólott a kibújt vakand -
Hisz e másik sas csak az elsőt utánozá.”

Ilyen vakandul mondotta valaki, hogy a
Béltelki-ház nem más, mint utánzott *Tollagi*.

A márványdarab és a szobrász

Darabmárványt lelt útfelen az ügyes művész,
S csinos szoborrá képezé. Tetszett a mű;
Csak egy kontárnak volt ily észrevétele:
„Szép, szép! De a márványanyag nem tőle van.”

Csongorról éppen így ítelt egy műbíró.

A csipkebokor és a rózsza

Honnét van az - kérde a gyepű közől kitüskésedő csipkebokor a kertben viruló rózsát, - hogy
te oly kedves vagy mindenek előtt, s engem rokon fajúat alig méltat valaki figyelmére?
- Mert eredeti vadságodban tenyészvén, a haladó szebb ízléshez simulni vonakodol - felelé
őszintén a kecses rózsza.

Kiavult, csinatlan íráshoz ragaszkodók, e mese titeket illet.

Az oroszlán és őrserege

Az oroszlán válogatott őrsereget állítván fel a négylábúak különféle nemeiből, évi parancsul
kiadá, hogy mindegyik bemutassa évenként vitézsége jeleit. Parancs szerint a tigris tinó-
szarvakat, a farkas gyapjat és csikóbőrt, a bika szarvai közt szénapetrencét, a komondor kövér
koncokat, s más mást hozott a fejedelmi szék elé. Jött végre nagy mászva a disznó is utánok.

- Hát te mit sem hoztál? - kérde az oroszlán.

- De igen, tömött vastag szalonnát - rőfögé a hízott, s a trón előtt kényelmesen lehelyezkedék.

Jupiter és a pókok

Jupiter előtt a pókok keservesen panaszkodtak, sőt szemére hánytorgaták, hogy a méheket többre becsüli náluknál, holott ők önmaguktól alkotnak csudaművű szöveteket, a méhek pedig különféle virágokról lopogatják kincseiket.

- Ti szemtelen rágalmazók! - dörge Jupiter - a virágok neme anyagul van csak a méheknek adva, s a belőlük készült méz legsajátabb művök, mely istenek és emberek asztalát édesíti; a ti hálóitok pedig szennyek és haszontalanok.

Tiszta eredetiséggel kérkedők s utánzás-nyomozók, hallottátok?

A fülmile és a béka

Tóparti bokron nyögdelé a fülmile
Édes keservét, s lenn a béka vartyoga
Hozzája: „Régóta gondolám, és úgy lelem,
Hogy műrokonság van köztünk, mivel te is
Mint én, kiváltképp éjjel énekelsz, s tavasz
Megérkeztével nyílnak dalra ajkaink”,
S az édes dalnok válaszolt: „Igaz való
Hasonlatod, csak hogy te a mocsárban, én
Pedig zöld bokrok közzől zengem el dalom.”

Izlés választ meg parrag és nemesb művet.

A vad növény és Zeusz

A vad növény kérelemmel járula
Zeusz színéhez: engedné felnőni őt
Nyestetlenül, s a kényes embert tiltaná
Le, hogy ne oltson más szelíd fajat belé;
Okúl adván, mert fáj a nyesdelés neki,
S sajátságát el nincsen kedve veszteni.
Zeusz hajolt a kérelemre, s felnöve
Bogos fürtökkel, s görcsösült derékkel a
Finnyás növény, és fanyar gyümölcse lett,
Melyet nem ízlelt ember, csak fereg, s vadabb
Madár emészté: végre jött a gazda, és
Hasábra szelvén katlanába hányta be.

Ekkor keserves hangon ejte ily panaszt:
„Én balgata! nem tudtam, mit kérek vala:
Ha oltva lettem volna, jobb gyümölcsömért
Halálig emberkedvben részesülheték,
S kimúltommal szép fényes házi bútorúl
Becsben tartatnám; most hiúvá hamvadok.

A kritikát, e műnyeső s javítgató
Intézetet, kár oly sötéten festeni,
És aki búvik tőle, önmagának árt.

Az állatnemzet és a sasok

Nagy kedve indult egykor országszerte az
Állatnemzetnek, hogy jelesb idomjait
Mivelje s lépjen fel néhány fokkal közelb
Az emberekhez. Tetszett a terv általán,
S az oktatást a sasneműek vállalák
Magokra. Kik hogy megfeleljenek dicső
Tisztöknek, ottan messze távozzanak a
Fenhéjázás és martalékok csábitól,
Csupán műveknek és tanoknak élve, és
Örömmel kaptak jó tanácsikon,
S hasznul fogadták a kíváncsi állatok;
De ők magok azt kezdték észrevenni, hogy
Csappannak, és már nem oly síma tolluak,
Milyek valának. Fáradtságukért tehát
Díjt kértenek, de ilyen válaszat vevék
Az állatnépnek: „Szégyen töletek, sasok,
Hogy vágytok hitvány szolgabér után, tehát
Nem éritek be, hogy van szellemétketek,
S dics vár reátok, melyet díjul engedünk?”

Tudósok, oktatók, ez a ti sorsotok.

A róka

A róka látván sok hibát az állatok
Minden nemében, s átválván megfeddeni
Nyiltan, nekik csak így példázgatott vala:
Sorokint járva csintalankodék velök.
Oroszlánnak szólt nagy dicsérve a szelíd
Juhról. Szökellt és fürge léptekkel szedé
Lajhár körül a lábait. Fülét dugá,
Midőn a varju károgott, s odább futa.

A gőgös pávát lábvízzel kínálta meg.
A struccmadárnak repülő sast, a bújdosó
Ehült farkasnak hű ebet mutatgata,
És a halaknak tőn kérdést igen sokat.
Így járt végiglen, s észrevette a bibét
Mindannyi; ám hogy megjavultak volna, még
Arról bizony hirt nem közölhet a mese.

Magyar példában mondják: Szól az agg anyó
Lányának, hogy belőle értsen a menyé.

A ló és a számár

A ló többféle furfangosságot tapasztalván a számárban, így szóla egykor hozzá:

- Furcsa dolog, hogy téged az emberek butának csúfolnak, holott sok jelét látom eszességednek.
- Hja! - válaszolt a füles - az onnét van, mert az emberek jobbra külsőről ítélnék; pedig hosszú fül és rövid ész, rövid fül és hosszú ész, nem mindig járnak együtt.

A farkas és a róka

Az összes állatok színe előtt összekaptak a róka és a farkas. Amaz arcára lobbantá ennek számtalan csikók, juhok és bárányok orzását. Mire a sokaság, kivált az oroszlánok, tigrisek, párducok s a balfélen a szelíd négylábúak tombolva, s ki-ki a maga módja szerint üvöltözve jelentgeték a rókától mondottakra helybenhagyásukat. - A farkas sem akarván adós maradni, tojás-, csirke-, lúd-, tyúk-, récelopónak kiáltozá teli torokkal a rókát.

- De bizony ennek van mégis igaza, ugyan oda beszélt, s megtette róka uram őkigyelmét - süvöltének ismét valamennyien, de leghosszasabban a sas, kánya és gerényfajúak és a házi madarak.

A lenge ítéletűek előtt az utolsónak van igaza, s az önhaszonnak fölötte nagy befolyása van a véleményekre.

A vén zergék és gidáik

Ifjúkat illet tűz, mérséklet aggokat.

A bérce derékon jártak a havasnak agg
Zergéi, s látván, mint szökellenek föl és
Alá, merészen, messze sziklaszálakon
Gidáik, feddék a merész szökenceket.
De közbeszóltott egy: miért, kortársaim,
E dorga szózat? hadd szökelljenek, hiszen
Ha már gidákul lassúak leendenek,
Korunkra jutva, elfáradnak a sikon.

A gazda, a máknövény és a gyom

A gazda látván, hogy szép máknövénye közt
Buján tenyész a gyom, ment a gazt irtani.
De visszas rendben kezdte a munkálatot,
A kertközépen; mert míg eljutott oda,
Az összenőtt gyommal letipra sok növényt.
S utóbb bánattal nézte önkártételét.

Csinnal kell a hibákon is javítani.

Az oroszlán és az állatnépek

Közértelemmel zúgolódni kezdenek az állatok az oroszlán zsarnoksága és kapzsisága ellen, s izengetének neki, hagyna fel a gonosz szokásokkal. Az egyetértés és elszánás nagyobb volt, hogys tekintélyével elnyomható; tehát gyöngébb oldaloknál keríté meg a szájasbakat. A ragadozó farkast zsákmánytárába vezető nyittal, a ravasz rókát belső bizodalomával, a kevély lovat hímes gyöngyös takaróval és kantárral, s mást mással ajándékoza meg, és a hatalmas ellenzék elnémula. Azóta ismét régi rendén van a dolog.

Édes a mézes madzag, az ellenség is bekapja, s míg azt nyalja, téged nem bánt.

A molyok és az ócska mente

- Alávaló férgek ti! hogy merészeltek ily tiszteletes nemzeti öltönyt rongálni? - Így feddé a százados szekrény pókhálói között fityegő ősi mente a molyokat.

- Mit heversz hát itt a sötétben? Vagy nem tudod, hogy ami itt lappang, el nem kerülheti fogainkat? - válaszolának a molyok.

Szellő, tisztogatás, világosság, ezek a molyok ellenszerei, kedves ócska mentém.

A bagoly

Hajdan a bagoly igen szereté a napvilágot, s hogy utóbb ellenségévé lön, így történt. A borús éghajlat madarai derültebb után sóhajtozván, gyűlést tartának, elköltözésről tanácskozandók. Az indulási terv meg lévén határozva közakarattal, majd ismét különös tisztelettel meghivatott ő is a vándorlásra. De vezérségre vágyván, mire nem tudni mi okból, talán önfejlése miatt, nem választatván, az ismételt megtiszteltetést el nem fogadá, s annak jeléül, hogy ő a ködösben, sőt setét éjben is kényelmesen meglehet, búcsút vevén a napfénytől, setét odúba rejtőzködék. Azóta onnét háborgatja huhogásaival a nappali munka után pihenők éjjeleit, s ha tűz világa csillámlik szemébe, bosszús süvöltéssel rohan az izzó paráznak, de a balgatag önnön szárnyait pörköli meg.

A sas és a többi madarak

A sas fejedelmi széke elé idézé a madarakat, hogy kinek-kinek megadja rangját és hivatalát. Éles szemei hamar kinézék, melyik mire alkalmasabb, s ily rendelkezéseket tőn: A horgas orrú és kajmós körműek hatalmam részesei és gyámoli lesznek; az édesen zengőket udvarnokimmá nevezem ki; a szelíd gabonaevőkre bízom az erkölcsiség fenntartását; kakasok fognak ügyelni a bátorságra, kígyó-békaevők a törvényre; a többi sereg amit eszik, az az övé, maga pedig csontostul bőröstül az enyém.

Régi lovagkor, hűbéri rendszer!

A lúd, a kánya és a róka

A lúd libái közül elkapott egyet a kánya. Látván ezt a róka, a lúdnak kára keresését, s magát ügyvédeül ajánlja, s elfogadtatik ajánlata. Mindenekelőtt, hogy hamarabb érhesse a bírót, a magasan lakó sast, a lúd szárnya tollait kéri kölcsön. De nemsokára azon hírrel tér vissza, hogy a sas ajtaját egyedül ajándék nyithatja meg. Evégre egy libát kapott, de maga ette meg. Néhány nap múlva jelenté, hogy a kányát sehol sem lehet szembe-idézésül megkapni, s minthogy keresésében elfáradván megehült, egy libát emészte föl. Majd azzal mentegeté a per huzamosságát, hogy jelennen a kakasok vérengző perében ítél a sas, majd megint, hogy a tanúkat még egybe nem gyűjtheté, majd újabb és másabb ürügyekkel, mindenkor egy libát falván föl. Végre magára maradt a szárnyaafogyott agg lúd, s részint anyai keservéből, részint szárnyait fájlalva egy tó szélén kiadta páráját, s a rókától fölemésztetett.

Jól megnézd, ügyedet kire bízod.

A fejsze és a tőke

- Ugyan hogy lehetsz oly kegyetlen - monda panaszkodva a mellé támasztott fejszének a tőke,
- hogy engem hasznod nélkül, sőt magad csorbulásával hasogatsz, holott, ha jól látok, ágam-ból van a nyeled is.
- Szegény sógor te - felelte a fejsze, - de mit tegyek, ha nyelem a gazda kezében van? azután, köztünk legyen mondva, néha-néha szép fényesre kiköszörül. A fény pedig tudod, vajmi nagy indító eszköz!

A veréb és a búzaszár

- Beh úrias hintálás esik ily magasabb helyen - így szólt a veréb, az érett kalászu búzaszáron lógázkodva, - bizony mondom, akár örökre itt maradnék.
- Elhiszem - mond a búzaszár, - de nézd amaz ökörfarkkóró még magasabb, és szintén ingatag, miért nem szállsz inkább arra? Képmutató! kalászom érett szemei kedvesek neked, nem a hintálgatás!

Becsület ürügye alatt léptél a polcra, de haszonért ülsz rajta.

Az állatok tisztújító széke

Az állatok tisztújító széket tartván, ugyanazon hivatalt kereste az oroszlán és a birka. Sokáig folyt a vita, nagy ordítás, bőgés, marakodás és rugoldozás között. Végre a róka szóhoz jutván farkcsóválgatva monda:

- Igaz, hogy az oroszlán bátor és nagylelkű, de szörnyű hangjával leordítózná szabad tanácskozásunkat, azután szegény lévén, máséból kénytelen élni; a birka pedig szelíd, s ami földolog, báránnyal, tejjel, vajjal, sajttal kész koronkint megvendégelni a gyűlést. Igazság - kiálta a többség, - s a birka csakugyan fölkapott.

A tyúk és a galamb

A gazda ponyvára teríté rostált búzáját, s reámenvén a tyúk, kapargata benne és eddegéle.

- Ugyan nénike - kérde a galamb -, mit fáradsz hiába, midőn kaparás nélkül is a legszebb mag halommal áll előtted?

- Kedves öcsém - válaszolt a folyvást kaparó -, én úgy megszoktam már e munkát, hogy nélküle a legnagyobb bőségben sem esnék jóízűen az étel.

Kész birtokhoz jutni, mégis munkálkodni, valóban szép és dicséretes.

A cinke és a fülmile

- Hess innen parragi! Hogy mersz velem, tarka szép madárral, egy fára szállani? - Így szóla az ugrándozó cinke a szerény fülmiléhez. Ez pedig monda:

- Atyámfia, valami nemesebb tulajdonságodat hozd föl, úgy kész vagyok hátrálni előled; de csupán tarka tollaidnak hódolni, hidd el, nem tudok.

A díszjel csak érdemmel párosulva, az érdem amaz nélkül is tiszteletre méltó.

A holló és a majoros

- Nemde hív barátod vagyok én, édes gazdám? - így szólt a szalmakazalról a holló - mert minden télen meglátogatlak.

- Igen, hív barátja vagy szalmakazalomnak, de nem nekem - válaszolt a majoros.

Tányérnyaló és hív barát nem mindegy.

Az állatok hadijátéka

Nagy hadijátékra összesereglettek mindnyájan az állatok. A tömegből oroszlánok, bikák, hörcsögök, sasok, darvak, kakasok kiválván, erősen viaskodtak. A nézők része gyönyörködék a viadalban, többen okultak rajta, legtöbben mégis fitymálódtak, kikhez feddőleg így szólt a róka:

- Henye ócsárlók ti! Ha nincs küzdéshez erőtök s fegyveretek, mit bírósodtok? Hiszen a vak nem ítélhet színről; ha pedig erőt s fegyvert öröklöttetek, gyáva párák! miért nem vesztek részt a viadalban?

A beteg ló, a hollósereg és a róka

A beteg lovat egy hollósereg röpködé körül, s nagyon károga. A szegény pára ezt sajnálkozás jelének tartván, így nyöge fel hozzájuk:

- Szánakozó jó lelkek ti! köszönöm részvételüket. - Ezt a róka hallván a közel bokorból, így szóla:

- Szegény csalatkozott beteg! hiszen csak örömükben kárognak, hogy nemsokára vendégeskednek hulládon.

Gazdag haldokló, örömkönnyűs rokonok.

A majoros és az ökrök

Az ökrök kérték a majoros gazdát, adatna nekik jobb takarmányt, s tiltaná meg béreseinek az irgalmatlan ostorozást, hiszen ők biztató szóra is készek a terhet vinni.

- Várjatok, még korán volna ennyi engedély; majd ha oly jámborok lesztek, mint ama selyemréten járó fajták, majd akkor - no de azonban mégis tesztek majd bajotokról. - A szegény állatok reménykedve váltak el gazdájuktól, de az a híre, hogy most is csak szalmán rágódnak, s hátbőreik fölrepedezvék.

A tehenek és a róka

A tehenek tekervényes, felvágott, mély ösvényen botorkálva, s meg-megbukva mentek egymás után. Látván ezt a róka, monda nekik:

- Amarra alkalmasabb s rövidebb volna az út.

- Ej - felelének a tőgyesek - mi csak ebben maradjunk, hiszen nagyanyáink is erre jártak, mégis megvoltak.

A paripa és az ökör

A sallangos szerszámú paripa kevélyen hányta mezei urát a szántó ökör mellett, s a munkás állat szolgálatát kigúnyolá.

- Ne volnék én - monda szelíden az ígás -, te sem fickándoznál oly büszkén uraddal együtt.

A szita és a rosta

Csak kitetszik - monda a szegen lógó új szita, büszkén nézvéen alá a zugolyban heverő rostára -, csak kitetszik, melyikünknek van több érdeme, s kit becsül nagyobbra asszonyunk.

- Hiú szerszám te! - válaszolt a rosta - hiszen csak azért akasztott magasra asszonyunk, mivel az egerek fogaitól félti hitvány szövetedet.

A megkülönböztetés nem mindig érdem jele.

Az agg farkas

A rabláson kapott agg farkasnak néhány fogát kiüté a juhász; de a rabló ismét szerencsét ment próbálni más akolba, hol úgy derékon érinték, hogy alig vánszorghata vissza bozótjába. Itt midőn megsunyva tehetetlenül veszteglene, hallá, mint porcogtatják fiatal társai a velős csontokat, s feddő hangon kezde morogni:

- Hah romlott fajzat! nem elég, hogy ragadoznak, hanem más jámbor lélek füle hallatára, s szeme láttára éldelik latorságuk gyümölcsét.

A rosszindulatú, de tehetetlen, néha jámbor palástot ölt.

A majoros és a holló

- Hess kazalomról, haszontalan madár! - így kiálta a majoros - eddig csak eltúrtelek, mert néha-néha holmit jövendölél, de most már kárognál nem tudsz egyebet.

- Jó vendéglőm - esdekle a jósmadár, - ne neheztelj rám, mert attól félek, hogy majd oly igazat mondok, melyért betörik a fejem.

A kuvasz és a juh

- Ugyan igaz-e, hogy ti ebek a leülő és veszteg maradó utast meg nem marjátok? és ha úgy van, miért teszitek azt?

- Tökéletes igaz - felelte a kuvasz, - oka pedig, mert aki nem mozog, nem is árthat.

- Úgy ám - sürgeté tovább a juh, - de mozoghat valaki anélkül, hogy ártani akarna.
- Már az nekünk mindegy, árt vagy nem árt, elég az ahhoz, hogy mi a mozgásnak, haladásnak esküdt ellenségei vagyunk.

A tyúk és a récefiak

A tyúk siránkozva kerülgeté a tócsát, melyben önköltötte récefiak kényök-kedvök szerint úszkáltak. Majd fenyegetőzni kezdte, ha a veszélyes elemből ki nem jönnek. De haszontalan. Végre keserves panaszra fakadván, monda:

- Óh vakmerő ivadék, én vén létemre nem merem azt tenni, mit e tegnap kibújt porontyok merészelnek.

Növendékeink magunk feletti ügyességét ne kárhoztassuk.

A nyúl és a bika

A nyúl szemügyre vevén a bikát, megtudta, hogy fű az eledele, mint neki, s kérődzik, szintén mint ő.

- Hej - gondolá, - most tudom csak, mily nemes nemzetséghez tartozom, - s a bikához járulván, üdvözlé őt mint atyjafiát, elszámálván vérsége tanújeleit. A bika viszonyüdvözlétül elbódíté magát, és bókolólag szarvaival az ugar hantjait porfellegül hányta szerte a levegőbe.
- No, kedves kisöcsém - mondá tovább a bika, - hogy érzed magad egyébiránt? - De a nyúl azt már nem hallá, rémülve bukdácsolván cserjén bokron keresztül a sűrűbe.

Az agár, a macska és a szakács

Egykor az agár és a macska között ily szóvita folyt:

A.: Nekem több jogom van az éléskamrához, mert nyulakat hordok bele.

M.: Én pedig a kártékony egereket irtom ki belőle.

A.: Én napszámra futkosok a vad után.

M.: Én óraszámra meg sem moccanva leselkedem.

A.: Én urakat szolgállok.

M.: Én urakat, parasztokat, egyaránt.

A.: Nekem becsületes szép nevem csillag.

M.: Az enyém pedig kedves Cicuska.

- Ej, mit feleseltek - közbeszóla a bosszús szakács, - egyitek jót hoz, másitok rosszat távolít és irt, hasonló az érdemetek, s egy tál szerdék legyen jutalmatok.

A borotva és a konyhakés

- Cseréljünk hivatalt - így szólt a borotva a konyhakéshez, és cseréltek; a borotva ment konyhaasztalra, a kés borbélytáskába.
- Konyhába tompa! - rivalkodott a borbély a táskába lopódzott konyhakésre.
- Hát te szakálllirtó, mit akarsz a konyhában? - kérde a szakács a hanyattcsukló borotvát.

Hivatali képességünket azok ítélik meg leghelyesebben, kiknek közvetlen szükségök van reánk.

Az ökör és a pagony

Az ökör látván, hogy eltört járomszege helyébe pagonyból vág mást a gazda, midőn szabad vala, a pagonyt részint lerágdosá, részint összegázolá. Nem soká reá ismét eltörvén a szege, minthogy a gazda helyette alkalmas fát nem talált, vasszeget csináltata, s az ökör azóta örök igában nyög.

Ki a kisebb rosszat nem tűri, nagyobbbat von fejére.

A kánya és a házi madarak

A házi madarak látván, hogy a kánya körmeitől nem menekülhetnek, alkuba szálltak vele, mely szerint koronkint határozott mennyiségű zsákmányt ígértek a rablónak. Az alkut helybenhagyta a kánya, de ilyen záradékkal: „Kivévén, ha rendkívüli jó étvágya lenne.” A záradék áll, s a házi madara pusztulnak mint előbb, mert a kánya étvágya folyvást rendkívül jó.

Az önkénytől függő kikötés semmivé teszi az alkut.

A fűz és a cser

A patak melletti fűz felszólalt a bércekeréki cserhez:

- Ej bátyám, be lassan gyarapodol, hiszen már akkor is, midőn engem ide ültettek, elég koros voltál, s íme én most már vastagabb és lombosabb vagyok náladnál.
- Éppen az a baj - válaszolt a cser, - hogy igen hirtelen gyarapodván, sem tömörséged, sem erőd nincsen, a kemencében is csak elfüstölögsz, anélkül, hogy melegítenél.

Hamarkodó munkának sok a lazája.

A majorosnő és a tyúkok

A tyúkok megbosszankodván a majorosnőre, hogy tojásaikat elszedi, a csirkéiket elbitangolja, összebeszéltenek, hogy nem tojnak, vagy ha tojnak is, nem költenek. Ezt a majorosnő megértvén, búzát rázogatva kötényében, így szóla hozzájuk:

- Ej, ej édes madárkáim, nem éreztetem-e veletek hajlandóságomat? mégis ily tanácsot főztök ellenem, holott lúdjaimnál és récéimnél többre becsüllek benneteket. Ti magasra termett, tarka tollazatú, szép bóbitás házi cselédjeim, tehát csak el tudnátok idegenülni tőlem?
- Nem, nem - kiáltának legott szárnycsattogva, - tojásaink és csirkéink a tied, és te örökre a miénk, kegyes jó gazdasszonyunk.

Mennyire tántorító legyen hiú elmékre a hízelkedés, nemcsak e tyúkmese, hanem az emberi történetek is tanúsítják.

A kölyökeb

A kölyökeb látván, mint támadják meg a major előtt elhaladó utasokat a vén kuvaszok, s mint védik amazok az ugatók ellen magukat, kedve jött szintén megtámadni az általmenőket, de midőn ezek, semmibe hajtván éretlen csaholását, egykedvűleg odább ballagnának, bosszúsan szidalmazá azon emberek érzéketlenségét.

- Ne hidd, - mondának a vén kuvaszok, - hogy ők érzéketlenek, hanem éretlen csaholásodból tudják, hogy nincs ártani való erőd, s szégyennek tartanak akár megfutamodni tőled, akár hadarászni ellened.

Vitatkozó válaszra csak nyomós ellenvetés méltó.

A ló

Fülébe menvén valahogy a lónak, hogy neki is vannak némely gyöngéi, - mert azt eddig a sok simogatás miatt meg nem tudhatta - figyelni kezde a körülötte levő állatok különös hangjaira és mozdulataira, s mindenütt önmagát gyanítá érintetni általok; minthogy pedig visszatetszését nyilván is kijelenté, még inkább elárulván gyöngességét, már most szántsándékos csipkedőkre talált, s nyugtalan gyanakodás és per lett teljes élete.

A tyúk és a galamb

A tyúk kérdé a kastély udvarán begyeskedő galambot:

- Ugyan mitől van az, hogy te a búzának lelkét kapod asszonyunk saját kezéből, nekem pedig csak szemetes ocsút vettet szolgálójával; holott én oly sok tojással és csirkével kedveskedem neki.

- Hja! szomszéd - monda titkolódva a galamb, - furcsa dolognak furcsa az oka is; de nemcsak búzán tart, hanem gyakran kebelére is pipeget, és megcirógat, - tevé hozzá kérkedőleg a begyes.

Némely here udvari cselédek képmása a galamb.

A levélcím

Némely tudákos levélhordó levelet írt testvérbátyjának, ki jobbágy-paraszt vala, s azt így címezte: „Nemtelen, de becsületes és katonáskodott Harcsa Péter gazda embernek, egy juhakol, ökör- és lóállás, tyúk- és sertésöl tulajdonosának, több táblaföld művelőjének, a falu másod öregbikének, sok hazai intézet rendes gyámolának, vásárnapok és sátoros ünnepek sarkantyús és cifra subás vitézének, s kasza- és kaparend született gyalogjának stb., minden kigondolható tisztelettel megkülönböztetett drága bátyámuramnak, ökigyelmének.” A postatisztek nevetének rajta, de egy közölők észrevevé, hogy ez éppen nem nevetni való, mert szakasztott mása sok cikornyás címnek, sőt soknál valódibb is.

A farkas és a kuvasz

A farkas mormogott az oroszlán ellen, hogy az ugató, bőgő, tutuló állatokat letiltá természeti hangjok gyakorlásáról, mert kényes füleit sértik. Nemsoká reá az akol körül akarván Fogasi uram gazdálkodni, a kuvasz ugatni kezdett, mire a juhász figyelmes lett, s elűzé a farkast.

- Szentelen jószág! - mormogá kullogtában - még a farkas ellen meri a száját föltátani.

Ezen mese arra tanít, hogy követeléseinkben következetesek legyünk.

A juh

A juh panaszt nyújtván be az állatok gyülekezetébe, hogy minden természetvénnyét elragadozzák a hatalmaskodók, meghatározatni kérte tartozásait. Végzés lőn reá, hogy ezentúl nem többnek és többel, mint a szelindeknek friss tejjel, a rókának sajttal, a farkasnak évenként egy báránnyal, az oroszlán fiainak alomul gyapjával fog adózni, amije azontúl maradand, legyen mind az övé. De ismét új panasa levén, hogy nem marad semmije, s hogy a bikák s egyéb szarvasneműektől kiszoríttatik a legelőről, ily rendelkezést tőn a választott állatsereg: „Mai napságtól fogva a tüskék által kitépett gyapját, s ha kettőst ellik, a karcsubbikat - mivel kettőt nem bírna szoptatni - magának tarthatja; friss tej helyett csak írósvajat fog adni, az író pedig és aludttej túróstul savóstul az övé. Egyébiránt a bikák és a szarvasok nemesebb fajúak lévén nálánál, érje be a legelővel, melyet azok szabadítandnak neki.”

Szegény juh! neked ugyan megesett a jó reménység.

A komondor és a kecske

- No, lettél e valamivé? - kérde a szolgálatkeresésből megtért komondortól a kecske.
- Igen hát, ott amaz új akol csőszévé.
- Hiszen csak egy koca, bárány sincs abban - mondta hitetlenkedve a kecske.
- Bohó te! de a szolgálat neve azért megvan.
- Hát te semmi sem lettél? - kérde viszont az állatok tisztújításáról megérkezett kecskét a komondor.
- Én fizeteses eperfa-őr lettem.
- Mi a kő, ebre hájat, kecskére fát!
- Úgy ám, de az egész vidéken nincs eperfa.
- Ó, az hát egészen más, de így már éljünk mindketten, kedves adaequatus collega uram!

Ezen mese csak elmefuttatás. Vagy volna mégis megfelelő valósága?

A bérci sas

A bérci sast, mint fejedelmöket, kérték a többi madarak, hogy magas sziklái lakát otthagyván, közikbe az alantabb vidékre tenné le fészkrét. A fennhéjázó megígérére, de tovább is a bércen maradt, csak midőn az ég villámos fürgetege háborgatá, biztosításul, vagy midőn éhezett, zsákmánylásra csapkodott le tollas alárendelteihez.

Vajon nem a régi lovagkor képmása-e ez?

A farkasnemzetség és a komondor

Az agg farkas nagy éhségében eledelre szert nem tehetvén, alkuba szálla a komondorral, mely szerint ha az egy bárányt adand neki, ő holta után örökösen reá hagyja a bőrét. Az alku és bevallás megtörtént. Meghalván azonban a farkas, midőn a komondor iktató levelével eléállana, feltámadának a farkasfiak és unokák mondván: az alku nem állhat, mert a megholt bőre nem keresmény, hanem ősi birtok. Erre per útján a bárányt követelé a komondor, de a róka-bíró ily szavakkal mozdítá el őt:

- Ha farkasokkal akarsz perlekedni, tanuld meg előbb a farkasjogot.

A komondor ezt megtevé, s megindítá a pert, s jelennen már az ötvenedik unokák replikáznak benne.

A palócfiú

A palócfiú városban lévén, szalagról függő csillagot láta egy iskolás gyermekcse nyakában.

- Mit jelent az, édes apám? - kérde a fiú bámészkodva.

- Lásd fiam - válaszolt az agg palóc, - ezen úrfi jól viselte magát az iskolában. - Nemsokára egy megélemedett férfiú jó elébe több olyféle ékességgel díszesítve s őszinteségében felkiált a fiú:

- Nini apám, ez ám a nagy iskolásgyerek, ejnye már bajusza is van, az is pedig őszbecsavarodott.

A kontár ügyészke

A kontár ügyészke fűnek-fának panaszkodik, némely uradalmilag megbízott ügyvédek ellen, hogy nem érvén be ügyviselőségökért járandó évenkénti díjakkal, készek más alkalmi, szóbeli pöröket is magokra vállalni csak hogy jövedelmök szaporodjék, holott ő kiszabott járandóságokkal is megelégednék. De sokan a hallók közül mondának: Hiába erőlködöl szegény kontár, mert a tőlök pártolt ügy ügysem tanácsod alá való; azután munkákat vállalni s azokért méltó jutalmat venni isten-ember előtt, s ország-világszerte igazság.

E mese azokat érinti, kik a náloknál ügyesebbek gazdagodását kancsal szemekkel nézik.

A spártai görög és Aesopus

Aesopus előtt egy spártai görög igen magasztalá önhazája szabadságát, s személyes bátorságra felügyelő törvényeit. A furfangos meseírónak legott a helóták jutának eszébe, s így szólt:

- A komondorok társaságba állván, a farkasok ellen viszonyos védelmet, s egymás iránti szoros kímélést esküvének. Mivel pedig a sok háború miatt nem érkeztek eledelt keresni, meghívták a juhokat, hogy védelmök alatt tenyésztvén tejjel-vajjal szolgáljanak nekik. A komondorok elhírhedtek vitézségökről, s egész társaságuk sérthetlenségéről, sőt magok is kérkedének vele. De egy elaggott anyajuh így panaszkodék: Igaz, hogy bosszúlatlan nem hagyják önsérelmőket, de ha rajtunk esik méltatlanság, ügybe sem veszik, s kölykeiknek rendszerint a mi hajszolásunk szolgál hadi előgyakorlatul, sőt többnyire fiainkat vetik akadályul, vagy engesztelődésül az ellenség elébe.

A spártai megérté Aesopust, és többé, legalább ennek hazája személyes szabadságával nem dicsekvék.

A szarvasok

Hajdan a szarvasok bátor, és szarvaikkal vitézlő állatok valának. Végre megunván a sok háborút, a kosokra - úgymint alárendelteikre - bízták vidékeik oltalmát, megtartván mindazáltal vitézlő címöket. De napról-napra aljasodtak, ha nem tettben is, de ügyességben, mit meseíró onnan tud, hogy midőn néha rendkívüli esetekben kénytelenek valának harcra kelni, mivel szarvaikkal bánni elfeledtek, sarkaikkal fenyegették az ellenséget.

Ki nem gyakorolja erejét, elpuhul, s gyáva leszen, ha bár Sámsonnak keresztelték is.

A darazsak és a méhek

Az Athenaeum gáncsolóinak mesét!
Darázscsoportok mellé szállt le egy csomó
Méhraj, s azok nagy dűnnyögéssel ellenök
Panaszra kelvén, hogy leélik a mezők
Virágit, s nekik mézanyag majd nem jutand,
Kaptárba küldék vissza, honnan jöttenek.
A vádolóknak válaszolt szelídeden
A raj: valólag kaptárban van a helyünk,
De a mezőknek kelyhe, mint a kerteké
Szabad minékünk, s gyűjtjük mézeinket ott,
Hol érjük, gondunk lévén a kaptárra is.

1837

NÉPDALOK

Megcsalt bizalom

Suhog a szél, remeg a fa,
Juhászlegény ül alatta,
Rojtos, hímes gyolcs ruhája
Bús panaszt nyög furulyája.

Néz föl-alá, s mindenfelé,
De Erzsí csak nem jön elé,
Nem hoz rózsát kalapjára,
Forró csókot ajakára.

Három napig vár hiába,
Szegény majd elvesz bújába,
„Erzsí, hozzám hűséged nagy,
Tudom jönnél, de beteg vagy.”

Jó juhász, be csalatkozol,
Ha lány hűségében bizol,
Erzsí tegnap korán reggel
A huszárok után ment el.

1832

Kis leány

Lángba borul az ég,
Ha a nap enyészik,
Pirul a kis leány,
Ha legények nézik.
Gondolja magában:
Mit bámul ez a nép?
Mert a kis bohó még
Nem tudja, hogy mily szép.

Nem tudja, hogy oly szép,
Mint a piros alma,
Nem ismeri, mi a
Szerelem hatalma.
Megfordul, elszalad,
Mulat anyja körül,
S hogy nem követik őt
A legények, örül.

De lesz még oly idő,
Pedig nemsokára,
Hogy epedve néz a
Legények sorára,
A legszebbik után
Titkon fog sohajtani,
S ha akarna, sem tud
Előle szaladni.

1833

Eprésző leány

Bokorban eprésző kis leány ül,
Csendes a zöld pagony kívül belül,
De közel kis madár zeng az ágon.
S aranyos lepke csügg a virágon.

„Gyönyörűm, csicsergő kis madárkám,
Szállj alá, szállj alá, röpjél hozzám.
Aranyom, szép szárnyu hímes lepkém,
Ne távozz, ne távozz, jőj, jőj felém.

Ah aki megfogná a madárkát
Od’ adnám neki e tölt kosárkát.
És aki megfogná mind a kettőt,
Be tudnám szívemből szeretni őt.”

Amint a leányka így sohajtoz,
Megzörren a bokor és ingadoz,
A madarka suhan távol ágra,
S a lepke ellebeg más virágra.

„Féreg egye, rossz fa, gyökeredet,
Ragya pusztítsa el leveledet,
El a kis madarkát, s a tarka lepkét
Előlem, oh gonosz, mért rezzentéd?”

Míg a kis lány így szól epedve,
Egy szép ifju vadász lép elejbe:
„Oh ne sohajts, anyád szűz zsenyéje,
Gyöngé erdőm legszebb csemetéje.

A madarka híved, úgy sem lenne,
Ha szerét tehetné, elröppenne,
A lepke csapodár és változik,
Aranyos szárnyiból kivetkezik.

Ha mégis madár kell, s arany lepke,
Én majd fogok neked, szép kedveske,
S akkor, amit mondtál, megtennéd-e,
A vadászt szívedből szeretnéd-e?”

„Fogj, oh fogj madarkát, s arany lepkét,
De szerethetlek-e, nem tudom még.
Légy mégis, szép vadász, itt a tanyán,
Megkérdem előbb, mit mond rá anyám.”

1835

Hasonlatok

Kedves a rózsa illatja,
Ha ki azt leszakaszthatja,
Szép a leány piros ajka,
Hogy ha legény csókolgatja.

Nagy fának jó az almája,
De magasan van az ága,
Nyulánk a babám növése,
De tilalmas ölelése.

Duna vize megy lefelé,
De fölülről más foly belé,
Hej ha babám el fog menni,
Helyette más fog-e jönni?

Mikor a nap lenyugoszik,
Utána bús harmat esik;
Ha galambom eltávozik,
Én szemem is harmatozik.

1836

A szerelem méhe

A szerelem kis méhecske,
Szárnyain édes mézecske,
De fájdalmat szerez lángja,
Mint a méhecske fullánkja.

Ha fulánkos, Isten neki,
Csak már felém repülne ki,
Fulánkjától nem rettegnék,
Csak mézének örülhetnék.

1836

Kedvest látogató

Nem maradok én a tanyán,
Mert galambom izent hozzám,
Menjek haza a falura,
Piros pünkösdi bucsura.

Hóka lovam, jó paripám,
Kell-e szép sallangos szerszám?
Hej ha kell sallangos szerszám,
Repülj velem, mint a villám.

Falu végén a kert alatt,
Ki áll ott a nyárfa alatt?
A szél fekete hajával
Játszik piros galandjával.

Ej, hogy ha az én Mariskám,
Válts feléje jó paripám,
Nincs messze már, ha ölelem,
Három nap ott pihensz velem.

Dolgod jó lesz hajlékában,
Térdig állsz az agg szénában,
S Mariskám a zab lelkébül
Etet fehér kötényébül.

1836

Búmalom

Hej pusztai csendes tanya,
Régi kedvem be elhagya,
Jobbra, balra, köröskörül
Szivem már semmin sem örül.

Piros az ég falunk felül,
De tanyámra felhő szegül.
Még sem megyek a faluba,
Mert majd ott is beborulna.

Vasárnap van, a templomba
Hí a harang nagyot kongva,
Lovam nyerít, körme vágtat,
Menni akar a jó állat.

Édes lovam, maradj veszteg,
Nem mehetek, szivem beteg.
Szivem beteg, lelkem vérzik,
Mert szeretőm ma esküszik.

Mint a veszett lakodalom,
Falun kívül zúg egy malom,
Oda megyek, a garaton
Bánatomat lejáratom.

1836

Csendes malom

Hová lett az én galambom,
Hogy sehol sem találhatom?
Nincs aratás, hogy aratna,
Nincs szüret, hogy ott mulatna.

Betekintek kis kertébe,
De csak nyomát veszem észbe,
Sövény mellett egy rózsafa,
Legszebb szála leszakasztva.

Hova lettél, édes babám,
Gyöngyharmatot gyűjtesz talán?
De hisz a nap dél felé jár,
A harmatot felitta már.

Falu végén selyem mező,
Selyem mezőn kerek erdő,
Kerek erdön hűvös patak,
Ott kereslek szép gyöngyalak.

De jaj, sem a selyem mező,
Sem a sűrű kerek erdő,
Nem tud rólad a hűs patak,
Hova tűntél szép gyöngyalak?

Egy malom van itt nem messze,
De annak sincs semmi nesze,
Talán beteg a molnárja,
Szerelem a nyavalyája.

Nyavalyája, ha szerelem,
Egy kenyéren van úgy velem.
Szegény molnár, csendes malom,
Be meglepett az unalom!

Megnézem őt, ha tán beteg,
Jaj de szívem majd megreped,
Piros rózsa a kalapján,
S karjai közt pihen babám.

Babám voltál, de már nem az,
Nem kell nekem leány ravasz,
Igen lisztes lett az orcád,
Csalfa lélek, Isten hozzád!

1837

Leányka és madárka

Szeretem én a madárkát,
De még jobban a leánykát,
A madárka tovább repül,
De a leány ölembe ül.

Madárkával bánni nehéz,
Félve simogatja a kéz,
De a leányt megölelem,
Még sem éri veszedelem.

A madárka, bár mint szeret,
Csak csicsereg, csak csipeget,
De a leány hozzám simul,
S mézzel kínál ajakirul.

Hej, de a kis madárka hív,
Párja után nyögdelve sír,
A leányka pedig hamis,
Ha még tízannyi volna is.

1837

A szerelem betege

A szép magyar legény beteg,
Bántja a szerelemhideg,
Vetett ágya búfa-levél,
S magán kívül ő így beszél:

„Én ültettem a rózsafát,
Más töri le a bimbóját,
Én szerettem egy szép barnát,
Más éli vele világát.

Piros almát szakasztottam,
Barna galambomnak adtam,
Ő az almát törbe rakta,
Szőke legényt fogott rajta.

Szőke legény barna lányhoz,
Nem illenek ők egymáshoz,
Nézz babám, én barna vagyok,
Épen hozzád való vagyok.”

A szép legény folyvást beteg,
Gyötri a szerelemhideg,
Ki gyógyítja meg a szegényt,
A sinlődő magyar legényt?

A német lány kényes igen,
Nem is szeret oly melegen,
A tót leány énekelne
Akkor is, ha sírni kéne.

Érzékeny a magyar szíve,
Ha látja, hogy szenved híve;
Szegény magyar legény baján
Nem segíthet, csak magyar lány.

1837

Aranyhalász

Mint a tükör fényes napon,
Simán ragyog a Balaton,
Tihanyi fi halász benne,
Barna leányt keres benne.

A vízben áll reggel, estve,
Arany horgát mélyre vetve,
Selyem szála, rózsá nyele,
Még sem foghat leányt vele.

Barna leány, hova lettél?
Talán a verembe estél?
„Nem estem én a verembe,
Mással estem szerelembe.”

Istenadta rossz barnája,
Mért vetettem horgot rája?
Aranyhalra vetem ki hát,
S kapok rajta szőke leányt.

Barna leány csak vad alma,
De a szőke szelíd alma,
Mennél több csók hull reája,
Annál mosolygóbb a szája.

1837

A menyecske nyíló virág

Falu mentén és széltében,
Járok-kelek közép délben,
De sem innen, sem amonnan
Lányt nem látok a faluban.

Ha elbujtak, Isten neki,
Jó helyettök más valaki,
Kökényszemű szép menyecske,
Fürge, mint a parti fecske.

A menyecske nyíló virág,
Csak ő tudja, mi a világ,
S arany minden gondolatja,
Ha angyalát karolhatja.

1837

Mért vagyok kis leány

Anyám, táncba mehetnék,
Minden leány ott van,
„Kicsin vagy még leányom,
Jobb neked a szugban.”

Anyám, játszani mennék,
Nagy leánysereggel,
„Nem, hol sok a nagy leány,
Kicsin ottan nem kell.”

Anyám, fonóba mennék,
Tudok én már fonni,
„Nem, nem, estve kis leány
El szokott alunni.”

Oh, Istene, mit tegyek,
Mért vagyok kis leány?
Hisz amit nagyok tudnak,
Én is megtanulnám.

A jegyesek

Lelkem szűz öröme, gyöngyviolám,
Hová oly sietve, ilyen korán?
Még álomtól piros gyöngye orczád,
Éj lepi bogárszemed világát,
Hó karjaid hűvös szél csipdesi,
Picziny nyomod irigy tövis lesi.

„Örömem csillaga, vőlegényem,
Közel ligetbe van sietésem,
Harmat, moha, s virág, miért menek:
Harmatot napégette képednek,
Mohot szedek nyugágyul fejednek,
S virágot vőlegényi keblednek.”

Lelkem szűz öröme, gyöngyviolám,
Minek e fárasztó gondod reám?
Gyöngyebb harmat képemre lehet-e,
Mint ajakad méze, s lehelete?
Szűz öled fejemnek bársonyos ágy,
S keblemen tenmagad legszebb virág.

1839

Kis és nagy leány

Tavaszkor legszivósb az ág,
A kis leány furcsa jószág.
Bár mi szépet mondjak neki,
Mosolyog rá, de nem érti.

Ha megcsípem síma állát,
Földre süti az orcáját,
S pirul, mintha bűnös lenne,
Pedig angyal lakik benne.

Ha szépecskén átölelem,
Nyájasan elenyelg velem,
De ha számat csuporítom,
Mint a csikót, elszalajtom.

Bizony, furcsa szer a kis lány,
De ha úgy kell lenni, hagyján!
Illik neki, mi tagadás,
Az ily természeti szokás.

Nagy lány is tesz így, az igaz,
Hej, de nem jön úgy szívből az;
Tettetés csak, mi volna más,
Nagy lányban a vonakodás.

1842

Kecskeméti legény

Az alföldnek sík mezején,
Ott terem a magyar legény,
Sugár leány szőtte varrta
Gyolcs üng gatya lobog rajta.

Pörge kalap nyomja fejét,
Cifra suba válla hegyét,
S ha felpattan a lovára,
El-kinyargal a tanyára.

Kecskeméti határ felől
Csillag ragyog éjfél körül.
Én is oda való vagyok,
Hol az a szép csillag ragyog.

Nem vagyok én kósza betyár,
Ki csárdákon szerencsét vár,
Csak úgy járok a tanyára,
Házasodom nemsokára.

Tisza mentin, Hódvíz partján,
Mint a harmat, olyan a lány,
Vékony-karcsú a dereka,
Csókra csábít az ajaka.

Oda mék én, ott akadok,
Szerelem madara vagyok,
Még ma szólok az anyámnak,
S neki váltok Csongorádnak.

1842

Kis csupor

Mit ér a bokrétás kalap,
Ha a legény csak egy darab?
Hej huj kis csupor,
Benne a szerelem forr.

Mit ér a fodros viganó,
Ha a lány nem férjhez való?
Hej huj kis csupor,
Benne a szerelem forr.

A kis leány, a kis legény,
Az menyasszony, ez vőlegény,
Hej huj kis csupor,
Bennök a szerelem forr.

1843

Bordal

Bort iszom én, bort, bort,
Fejér és vörös bort,
Énnekem az régi bajom,
Későn, korán megszomjazom.

Bor kell nekem, bor, bor,
Fejér, vagy vörös bor.

Poharamba tölts, tölts,
Mostan fejéret tölts,
Érmellék, vagy Somló szürte,
Mindegy, ég a torkom érte.

Bor kell nekem, bor, bor,
Most fejérszinű bor.

Poharamba tölts, tölts,
Mostan vöröset tölts,
Ne félj, hogy torkomon akad,
Tág az, mint a malom-garad.

Bor kell nekem, bor, bor,
Ez egyszer vörös bor.

Jaj a torkom, ég, ég
Oltani kell, még, még,
Csak vízzel ne, az fölbujtja,
Borral, borral, az elfujtja.

Bor kell nekem, bor, bor,
Akármi színű bor.

Fanyar a szám, jaj, jaj!
Csak méz volna, ah baj.
Hegyaljait hamar ide,
Hadd jöjön meg szájam ize.

Bor kell nekem, bor, bor,
Hegyaljai méz-bor.

Üssünk össze, csert! csört!
Jaj, poharam eltört,
Hová legyek szégyenembe’?
Kancsót fogok a kezembe.

Bor kell nekem, bor, bor,
Egy teli kancsó bor.

Bort iszom én, bort, bort,
Fejér és vörös bort,
Énnekem az régi bajom,
Későn, korán megszomjazom.

Bor kell nekem, bor, bor,
Fejér vagy vörös bor.

1843

Csárdában

Zöld levelű gyöngyvirágszál,
Süvegemen oly vigan áll;
Hej de más van a szívemben,
Bánatvirág nyílik ebben.

Patyolat ing lobogása,
Cifra suba suhogása,
Mit ér a pengő sarkantyú,
Ha nótája örökös bú.

Nagy a világ, de van vége,
Búmnak se hossza, se széle,
Nincs szeretőm, lettem árva,
Elhagyott a hamis pára.

Csaplárosné, egy kupa bort,
Ha van, a legjobb bakatort,
Iszom világ boszujára,
Szívem vigasztalására.

Adjon az ég békességet,
Hív leányban több bőséget,
S a szeretőt, ki hívtelen,
Verje meg az igaz Isten.

1844

Mi lennék

Ha madár lehetnék,
Gilimadár lennék,
Szeretőm ablakán
Éj-nap turbékolnék.

Ha virág lehetnék,
Halvány rózsza lennék,
Szeretőmnek szive
Színemen megesnék.

És ha gyöngy lehetnék,
Csak igazgyöngy lennék,
Szeretőm nyakáról
Selyemszálon függnék.

Szeretőm honyaka
Sima, mint a bársony,
Ott lenne énnekem
Kedves nyugovásom.

1844

Esik eső

Esik eső a mezőre,
Csak úgy dűl,
Hej csak egy csepp esnék babám
Szemébül.
Eső után szebben virít
A mező,
Könnyezve szebb a lágyszivű
Szerető.

Viszi a szél a felhőket
Lefelé,
Felhők mögül ragyogó nap
Jön elé.
Hej bár vinné búmat is el
Magával,
Csak engemet hagyna együtt
Babámmal.

1844

Temetőben

Csipkére van fehér kendőm szegve,
Borult szemem könnyekkel van telve,
Fehér kendőm szellő lebegteti,
Könyemet senki sem törölgeti.

Fehér rózsabokor, nincs virága,
Az őszi derektól tar az ága,
Majd nyílik a tavasz, s kihajt újra,
Nyílik énnekem is, de csak búra.

Pirosládú fehér galamb elszáll,
Repül, repül, míg párjára talál,
Mért nincs szárnyam? de ha volna is bár,
Sas röptével sem érném el őt már.

Fehérfalas kis kápolna körül
Fakeresztek közt sok halom zöldül,
Egyikre közülök ráborulok,
Szeretőm sírja ez, kit gyászolok.

Áldjon meg a jó ég, hogy szerettél,
Sötét sirba hiv szerelmet vittél,
És engemet hagyjon el az Isten,
Ha kívüled valakit szerettem.

1844

Széles eszterha

Széles a mi házunk eszterhája,
Meleg a nap, babám jer alája,
Gyöngé orcád pirosa, fehéré
Napsugártól égne feketére.

A kikelet nyíló virággal jár,
Zöld ágak közt vígan él a madár,
S a legénynek úgy szép az élete,
Ha babáját szíve mellé vette.

Új a subám, félvállamra vetem,
Irigyeim kényemre nevetem;
Mit nekem a világ, hadd fecsegjen,
Csak a szívem igaz helyén legyen.

1844

A szerelmes bojtár

A szerelmes bojtár szíve szomorú,
Előveszi furulyáját, bele fú,
Estve, reggel csak azt fújja, énekli:
„Gyönyörű szép gyöngyalakom, gyere ki!”

Susog az ág a szellőtől, és mondja
Aki szeret, be sok annak a gondja;
Megnyílik a virágbimbó, de benne
Mintha csak a bánat gyöngye remegne.

Gilicepár turbékol az erdőben,
Méhecske ül a virágnak ölén;
„Mit énekelem a zöld erdő és virág,
Ha a bánat, a szerelem férge rág.”

Három bokor

Árokháton három bokor,
Rózsa, csipke, kökénybokor,
El-elnézem mind a hármat,
Bennök látom szép babámat.

Rózsa a babám orcája,
Csipkebogyó piros szája,
És a szeme hamvas kökény;
Mind a hármat szeretem én.

Mi kell inkább?

Virágos kertecske,
Rózsafa sövénye,
Két fekete bogár
Babám szemefénye.

Babám háza előtt
Terebély almafa,
Szép zöld a levele,
Piros alma rajta.

Nem kell zöld levele,
Sem piros almája,
Inkább kell a babám
Liliom orcája

Nem józan

Boros kancsó a kezemben,
Szép kedvesem az ölemben;
Fejem, szívem úgy teli van,
Talán nem is leszek józan.

Gémes kút

Kerek puszta, gémes kút,
Oda visz a gyalogút,
Gyalogúton egy kis lány,
Szedi lábát szaporán.

Gyalogúton a kis lány,
Hova megy oly szaporán?
Üres korsó kezében,
Tűz szikrázik szemében.

Gulyásbojtár a kútnál
Itatna, de csak ott áll,
Hej, te kis gulyásbojtár,
Tüzes szemed kire vár?

„Üres korsót töltök én,
Lángszerelmet oltok én,
Gyalogúton kis leány,
Erre, erre szaporán.”

LYRAI ÉS VEGYES KÖLTEMÉNYEK

Lantomhoz

Égnek szelíd ajándoka,
Szivem viszhangja te,
Érző kebel nálad hivebb
Barátot birhat-e?
Miként körülgyűrűdzi a
Virágot illata,
Úgy viszhangozza lelkemet
Hurodnak szózata.

Áldás-e rajtam, átok-e,
Hogy oly hön érezek?
Hogy bú s öröm villám gyanánt
E keblen átrezeg?
Áldás vagy átok, egy neked,
Te hozzám hű maradsz,
Örömré bura én velem
Te egyiránt fakadsz.

Oh, mily csekély gyakran, miben
Kedélyünk élve áll:
Egy lenge fürt, kegypillanat,
Egy zsenge rózsaszál.
Ha senki nem, te részvevő
Hangan kizenged azt,
Enyelgve édes álmain,
Ha képzetem viraszt.

Mi jól esik magasztosan
Fölszárnyaló erényt,
S nagy férfiat küzdelmiben
Szemlélni a honért;
S hogy lássák a pulyák is e
Küzdő erényfiat,
Örömtől húrod a dicső
Látványra fölriad.

Te a moh-ette ős romok
Közé jössz társamúl,
Ha a letűnt csaták zaja
Elmémbe föltolúl,
S a vérmezőn, hol a halál
És élet szembe kel,
Az egykor oly dicső haza
Vitézit zenged el.

De tenger a szív tűköre,
Most síma, s fényben ég,
Majd rája dől a vész dühe,
S fölötte dörg az ég.
Sokszor fölolvad a kebel
Öröm sugárinál,
De hányszor a keser fagya
Miatt dermedten áll!

Ha a bűn álnokúl buvék
Erénypalást alá,
Vagy a szájhős szilaj magát
A jók fölé tolá,
És a szabad szellem címét
Kitűzte a bitor,
Míg lába Isten-emberen
Szentetlenül tipor;

Ha a szűkkeblű gyávaság
Alélva tántorog,
Mert a honügy javítgató
Tervek szerint forog,
S midőn a köz jóléteért
Adózni kellene,
A rút fukarság ördögi
Esküsznek ellene;

Ha higgadatlan gyermekész,
Üres, szelesdi lény,
Kontárkodik polgárfelek
S hazája szent ügyén;
Midőn életkérdés fölött
Tivornyahad tanáz,
S székére részeg vállakon
Máskál a tisztvadász;

Ha önző pártviszály magyart
Magyarra bujtogat,
S karosztály-gyűlölet közös
Bizalmat fojtogat,
És annyi kurta zsarnok él
Véredből, oh hazám,
Kik tőled elfajultanak
A külföld maszlagán;

Oh ekkor fájdalomború
Vonúl el keblemen,
S a bűn sötét utálata
Előttem megjelen.
Ekkor ki osztozik velem,
Ki nyög viszonzpanaszt?
Te lant vagy az, kit tőlem el
A bánat sem szakaszt.

Te légy barátom, őrtanúm
Érzelmeim körül,
Rajtad legyen szűm belseje
Lefestve tükörül,
Hadd lássa lelkemet kiki:
Öleljen a rokon,
S a rágalom pirúljon el
A fondor ajkakon.

1844

Nyilatkozás

„Szünjél kissé zengeni
Harci viadalt,
Vedd elé kis lantodat
S mondj szerelmi dalt.”

Ezt sugalta a leány,
S csendes éjeken
Ablakához elmenék
Zengni énekem.

Andalogva sírt a lant
Hold sugárinál,
S énekemnek díja lőn
Zsenge rózsaszál.

Én a zsenge rózsaszált
Szépen ápolám,
Rajta függék nappalon,
Rajta éjtszakán,

És örökös éjtszakán
Örök nappalon
Hókéz-adta díjvirág
Volt magánydalom.

Ám a rózsza bájai
Elvirúltanak,
S új dalokra búpanasz’ -
Hangot adtanak.

És midőn nyugodt a lány
Csendes éjeken,
Ablakához elmenék
Zengni énekem.

Lantom oly epedve sírt
Hold sugárinál,
Ah de díjamul megint
Lőn csak rózsaszál.

Szép a rózsza, a virág-
Rendben ő király,
Szíve mellé tüzdeli
Ifju és leány.

E virágból font füzér
Lantot ékesít,
De szerelmi dalnokot
Díj magasb hevít.

Kék szemekből villanó
Játszi pillanat,
Rózsarc s ajak! szívem
Értetek dagad.

S lángoló leánykebel,
Mely viszont szeret,
Birja visszaadni csak
Feldúlt mennyemet.

S míg kegyébe nem fogad,
Csendes éjeken
Érte nyögdel és eped
Lantom, énekem.

Ím tehát nem zenghetek
Harci viadalt,
Csak negédes szép leányt,
Csak szerelmi dalt.

1837

Kezdődő szerelem

Mi bájol engemet,
Hó lángra keblemet
Ki gyújtja fel?
Leány! kökény szemed,
Sugár szép termeted
Vonz s bájol el.

Reményem jó s repül
Öröm, bú ví belül,
Velóm lobog,
Nyugalmam nem
Miolta kebelem
Feléd dobog.

Mosolyogva könny fakad
Szememben, fennakad
Szavam, s remeg;
Kegyes tekinteted,
Midőn reám veted,
Igéz úgy meg.

De bár epeszt tüze
S mindenha bajt füze
A szerelem;
Eloltani félek őt,
Sőt a kedvöldösőt
Még nevelem.

1830

Kérelem

Leányka, ne fuss, kérlek, ha feléd közelíteni vágyok,
S irigy lepled alá arcodat el ne takard.
Ellenem óvod tán magadat? vagy bájid előlem
Rejted azért, szűmnek hogy nyugodalma legyen?
Hála ez indulatért hozzám, jó lányka, de késő,
Óvnod elébb kellett volna magad, s magamat.
Vagy nem színem előtt nőttél-e sugárdad alakká,
Nem mosolyogtál-e még kicsi lányka reám?
Hányszor játszadozál velem ifjuval, olykor ölemben
Ülvén, s államnak csipegetéd mohait.
Nyújta szüléd csemegét? nekem abból juttata kedves
Kis kezed, én vélem búd, örömed közöléd.
,Kis Mimi, messze megyek', szólottam néha enyelgve,
S a kis szöszke Mimi sírva utánam eredt.
És haugyan kellett távoznom, visszajövetkor
Nem te futál első idvezelőleg elém?
Mint örülnél, mi időn simogatván sárga hajadnak
Fürteit, így szólék: „Szép Mimi, jó Mimikém!”
Mint függött könytől ragyogó nefelegtse szemednek
Rajtam, s hajnalpir terjede arcodon el!
Ah már akkor örömmennyet nyita ifju szivemben
Bíbora ajkadnak, s víg csevegésű szava.
Lányka, ne fuss el hát tőlem, mert óvni lehetlen
Szívemet a lángtól, mely vagyon oltva belé.

Leánycsíny

Csintalan, és mégis kedves vagy, lányka, szivemnek,
Megjátszál dévaj, s én mosolyogva türem.
Emlékszel, mi időn ama hűs estalkonyi órán
Kerti lugastok alatt lágy mohaszéken ülék?
Nem tagadom, hamis én magam is, meglepni lesemből
Vágytalak, és édes csókot orozni menék.
„El kell jönnie már, lehetetlen késnie” mondám,
S a galyrések közt tétova nézdegelék.
S íme, az ajtó megnyílik, és te danolva lebegsz be,
A lugas árnya alatt én merevedten ülék.
Elfojtám lélekzetemet, mert észrevetetni
Féltem, s annyival, ah, jobban ütött kebelem,
Zsenge virágidhoz sietél, majd vizsga szemekkel
Szertetekintgetvén, a lugasárnyba menél.
Némi gyanús sejtés látszott ébredni legottan
Benned, mert figyelél egy helyen állva soká.
És meg kell vala sejtened a mohapamlagon engem,
El csak azért mehetél a hűvös árnyak alól.
Elmentél, szemeim s vágyam kísértének, ám te
Visszajövélsz ismét, de kívül a lugason:
Könyv vala jobbodban, s papiros göngyölbe tekercselt,
S mintha keresnél mit, tétova jára szemed.
Már mohaszékem előtt állál, és nem vala köztünk
Lúgaskarzatnál semmi egyéb akadály:
Én égék s fázám, te pedig tettetve beszólál:
„Kertészbácsi, beh mély szunnyadozásba merült!
Fűvészkönyvét im mért hagyta heverni amottan,
És e répamagot még se vetette-e el?”
Igy szólál dévaj hangon, s karfára letévén
A könyvet s göngyöt, elsuhamodva futál.
„Balga leső! - szólék ekkor feddődve magamhoz:
Tőled az égből jött alkalom így repül el.
A papirost azután s könyvet vizsgálva tekintem,
S oh főtől talpig csintalan elmű leány!
A könyv enmagamé volt, *Himfi szerelmei*, hoztam
Kertben unalmas időt, míg jövesz, űzni vele.
S a papirost cukráscsemegékkal töltve, tenéked
Szántat, az illatozó hársak alatta hagyám.
Nem viszed el, dévaj, bűnödöt, nem; meglakol érte
Gúnymosolyú ajkad, nem hagy el engem az ég.

Emlékkönyvbe

Szép a harmat égi gyöngye,
Mely pihen virág ölében,
Nap sugára száll le hozzá,
S felcsókolja lánghevében.

Ah de szebb a szőke lányka
Kék szemének ibolyája,
Férfi szívek olvadozva
S vágyva vágnak birtokára.

A szerénység és szelídség
Bájt lehelnek kellemére:
Boldog, ifju, aki tűzhet
Ily virágot kebelére!

A ligethez

Oh völgyi hús tanya,
Kies liget,
Ki járja lengeteg
Ernyőidet?

Zöld sásaid között
A csörgeteg
Susogva s oly vigan
Elhőmpelyeg.

Kinek nő pamlagúl
Selyemmeződ?
Te völgyek édene,
Hadd tudnom őt.

Ha kedvesem talán
Kit árnyad ér,
S hús gyöngyiben füröszt
A csendes ér;

Ha pamlagúl neki
Simúl meződ,
Vajon min andalog,
Oh lesd meg őt.

Ajkin csak egy sohaj
Kiröppen-e?
Hómelle néha fel-
Feldöbben-e?

Szemében hévkönyü
Csak egy ha ég,
Szivemnek enyhet ad,
S reményt az ég.

De nem - szemben könyü
Ajkon sohaj:
Nem bántja őt e két
Szerelmi baj.

Miként a csörgeteg
Gyöngycseppjei
Lebegnek játszias
Lejtései;

S miként az alkonyi
Szél esteden,
Dal olvad ajkiról
Édesdeden.

Oly szende és vidor
Tekintete,
De szívcséréhez, ah,
Nincs érzete.

Szerelme nincs egyéb
Csak gyermeki,
Játék, virág, ölelt
Élvek neki.

Mikor nyilik ki már
Kellemivel,
S liheg szerelmet a
Szelíd kebel?

Hiszen ha a tavasz
Mosolyogva kel,
A bimbóból fakad
Virágkehely:

S ha kellő nagyra a
Leány növe,
Kerítse szerelem
Varázsöve.

1840

Egy lelkes hölgyhöz

Kit fölkenének kegyszüzek,
S az ég megihlete,
Mi andalítók kellemid
Nemednek gyöngye te!
Szerény, miként a völgy ölén
Tenyésző rózsaszál,
Csendes magánykörödben oly
Kedvessé virulál.

Hiú és röpké női vágy
Szived nem égeti,
Nemesb valóért lángzanak
Hő elméd képzeti,
Nyíl homlokod haván szelíd
Erény, s szemérem ül,
Báj, s kegy mosolygnak arcodon
Lefesthetetlenül.

Nemed varázsövét birod,
Mely hódít és igéz,
Édessé olvad ajkidon
A szó, mint zsenge méz;
Mégis mi büszke és nemes
Tekintet bélyegez:
Fenséges elme, és kedély
Tündéri képe ez.

Dicső a nőnek tisztköre,
Ki rózsás útakon
Oltárodhoz vezérel,
Kiket szülél, oh hon.
Te ily nő vagy, föllelkesít
Hazádnak szelleme,
Tisztelni, ami nemzeti,
Szép lelked jelleme.

A férfi ész s erő teremt,
Alkot nagyot, dicsőt,
De szépre nőkegy és szerelm
Hevíthetik csak őt.
Szelíddé símul a szilaj,
A bosszu nem lehel,
Ha illeté varázsival
A szende nőkebel.

Oh hogyha a zenészeti
Nemtőnek áldozol,
Vagy ajkaidról édesen
Hazádnak nyelve foly,
Engedd, kis zsámolyod körül
Hadd andalodjam el,
Mint ifju, ki most álmodik
Szerelme képivel.

1840

Öröm és bú

Menny és föld Istene,
Kegyed mi végtelen!
Hogy nem hagysz engemet
Öröm- s gyönyörtelen.

Öröm fog el, midőn
A szép természetet
Remek csodáiban
Szemlélnem engeded.

Örömmel függ szivem
Ártatlan kisdeden,
Ki játszva elmosolyg
S ring ősi térdeken;

Öröm fog el, midőn
Győz a dicsó erény,
S az ész világa át-
Tör álmok éjjelén;

Örül szivem, ha hű
Barátra lelhete,
Kinek velem rokon
Eszméje, érzete;

S a vétlen szenvedő
Könyűit törleni
Mily édes élvezet
És angyal-szellemi!

De bár ezer gyönyört
Enyhületül adál,
Bocsánat ég, ha e
Szív nyugtot nem talál.

Sajognak keblemen
Saját és köz sebek,
Vigasztalásomúl
Segédre hol lelek?

Embernek adjam-e
Elő keservemet?
Hisz a szentségtelen
Ő dúlja keblemet.

Te Istenem, tudod,
Szívbánatom mi nagy:
Itélj te róla, mert
Igaz bíró te vagy.

1837

Virág Benedek

Nem hiu csillám volt vágyad, te igénytelen Elhúnyt.
Múzák papja valál, s századainkat irád.
Két koszorúd zöldelleni fog nem büszke sirodról:
Dalnok Apoll egyiket, másikat adta Klió.

Révai

„Délceg, s kénye szerint lejt Árpád nyelve, lekötni
Szolgai pórázzal nem lehet a szabadot.”
Hajdan ilyen szóltak, s ím Révai támada, s már lejt
Önként a simuló, mestere-szabta uton.

1837

Kölcsey Ferenc sírjánál

Kölcsey szunnyadoz itt, ki míg élt, virraszta honáért
És ébreszte magyar lánglobogásu dala,
Szenv és munkatűrés volt élete, sejtelem inté
Végre szívét egy szebb nemzeti élet elé.
Csendben járd körül e sírt, óh, utas, édes az álom
Enyhült fájdalom és zsenge remények után.

Baróti Szabó

Virt temetőjében mely sírhalom őrzi Barótit,
Kérdni hiába fogod, dőlt feledésbe helye.
E föld méltatlan vala fényt kölcsönzeni tőle;
Hol pora nem becses, a szelleme sem marad ott.

Imadal

Isten, ah tekints alá
Pannon szent hegyére,
S annyi sorsviszály után
Árva szerzetére.
Gyűjts vezérül csillagot
Lépteink elébe,
Mely vezessen érdemes
Főnökünk ölébe.

Hajdan e falak közül
A magyar hazára
Szétderenge szent hited
Üdvadó sugára.
Mily malasztal íhletéd
Jámbor őseinket,
Oly kegyelve lelkesíts
Buzgalomra minket.

Negyven éve folyt le már
Rendünk új szakának,
S mint olajfa, magzati
Fölvirágozának.
Nincs hiánya férfias
Lélek és erőnek,
Míg naponkint újdunabb
Szép reményi nőnek.

Ah, de lélek és erő
Nyers idom magában,
Ápolója hogyha nincs
Zsenge bimbájában.
Mennyi ész lehúnya már,
És homályba dőle,
Mert az ápolás kegye
Lőn tagadva tőle.

Isten, adj Atyát nekünk,
S tartsd meg őt kegyedben,
El hiven ha járdaland
A te szellemedben.
Közbizalmu férfit adj
Főnökül e rendnek,
Teljesedve vágyaink
Akiben leendnek.

Röptöt adni vajh ki fog
És irányt minékünk?
Célainkra vajh ki lesz
Bíztató vezérünk?
Szent, s világi tudomány,
Szépművek barátja,
Jámbor és szilárd legyen
Szerzetünk Apátja.

Isten, ah tekints alá,
Pannon szent hegyére,
S annyi sorsviszály után
Árva szerzetére.
Gyűjts vezérül csillagot
Lépteink elébe,
Mely vezessen érdemes
Főnökünk ölébe.

1842

Az őrangyalhoz

Szende lény, Isten hivatott kegyence,
Örkődő szemmel ki lebegsz fölöttünk
Üdvözöl téged dalom, és magasztal,
Mennyei szellem.

Menten a földnek salak ingerétől,
Szűzi fényedben delien ragyogsz te,
Isten országát cselüző gonosztól
Karjaid óvják.

Mennyi vész hárul fejeinken öszve,
Dajka pólyánktól siri szemfödélig!
Ám te szárnyaddal paizsúl fődözvén
Pártolod éltünk.

Kisdedek keblét te korán megíhled,
Lész erény útján kalauz barátjok,
Hév áhítattal, hogy az üdv ölébe
Szálljanak egykor.

Jó sugalmidnak hiven aki enged,
Furdaló bűn nem veri föl nyugalmát,
S tiszta lelkében honoland az égnek
Békemalasztja.

Oh lebegd, kérlek, körül a hívőket,
Buzgalommal kik veszik e soroknak
Szent tanulságait, s egyenítsd előtök
A rögzös ösvényt.

A fogékony nő-kebelek virányin
Fejtsd ki a vallás nemesebb csiráit,
Bájhatalmokkal hogy utódaikra
Hintsenek áldást.

Hitben ők első szelid oktatóink,
Kiknek Isten lágy sziveikbe önte
Hajlamosb ösztönt kegyes indulatra,
Szent bizalomra.

Légy ez érzelmek meleg ápolója,
Hintsd el a mennyből lehozott ígéket:
A vetett magból zamatosb gyümölcsök
Bőve tenyésszék.

S mint piros hajnal, ha mosolygva feltűn,
Új varázsdísszel kiesít mezőket:
Úgy te nők keblét az erények égi
Gyöngyivel ékítsd.

1843

Zsigmond

A lenyomott jobb ügy segedelmért égbe kiálta;
S íme, te, jobb feleink ostora, ölmi jövőt.

Hunyadi János

Hogy rémülve futott Mahomet Nándornak alóla,
A mentett várnép istenelé Hunyadit.
„Keljetek, édeseim, mond ő föl az égre mutatván:
A harc volt csak enyém, győzelem Istenemé!”

1837

Hunyadi László

Én szívből szeretém, de gyűlölték ellenim a hont;
S mert ezt nem lehetett, engemet öltenek el.

1837

Mátyás szobra

Harcban erős, békében igaz bíró vala Mátyás.
Művészet, tudomány hírlí királyi nevét.
Évek századin átragyogának tettei hozzánk,
S a nép ajkain él róla sok úri kaland,
Mátyás annyi dicső emlékét hagyta nevének:
Mily kár, hogy szobor is nem jut róla reánk!

1844

Mohács

Főuri gög és visszavonás pártokra szakasztá
A honnak kebelét gyáva királyok alatt.
Tágult a fegyelem, gúny lett a harci fenyíték,
Vélte magát úrnak följosítva kiki,
Isteni ostorkint ült úr jobbágya nyakára,
S a pórnak kicsikart vére kiálta bosszút.
S megnehezült a világbirónak ítélete, s lőn a
Nemzeti nagy bűnnek nagy torolója Mohács.

Zrínyi, a költő

Kard viadalmakban, békében lant vala társad:
Kardod az életölő, lantod az életadó.

1837

Gróf Széchenyi Ferencre

Mindened áldozatul haza oltárára tevéd le:
Mindenedért mindent - nagy fiat - adtak egek.

Kortesdal

Magyarország az én hazám,
Itten nevelt apám, anyám,
Magyar az én nemzetségem,
Önállás a büszkeségem.
Igaz magyar csak úgy vagyok,
Ha hazámnak jót akarok,
Egy Istenem; egy királyom,
Ezt tisztelem, azt imádom.

Szent a magyar nép törvénye,
Ez oltalma, szemefénye
Ami oly szent, át nem hágom,
A fát alattam nem vágom.

Ha választok előljárót,
Viceispánt, szolgabíró
Ebben engem a becsület
S az igazság lelke vezet.

Júdás-pénzen, boritalon
A lelkemet el nem adom,
Cudar az, aki ezt teszi,
Még cudarabb, ki megveszi.

Lélekkerítő kupecsek,
Veletek nem adok, veszek,
Hitvány kalmár a házaló,
Otthon is elkel, ami jó.

Ki velem csak akkor koma,
Ha áll a tiszt lakoma,
Nem kell csalóka hívása,
Rókafark-csóválgatása.

Ki rávaló, s megérdemli,
Az bennem emberét leli,
De rám magát ne imádja
Benőtt már a fejem lágya.

Akárki szól, meghallgatom,
Vadul le nem hurogatom,
Mert ha magyart magyar bántja,
Ki leszen tehát barátja?

Ha szavam kéri, követem
Saját lelkesméretem,
De más szájával nem eszem,
Mire való volna eszem?

Hazámé javam, életem,
Ha kívánja, lefizetem,
A terhet nem tolom másra,
Adok közös javításra.

1844

Maradi Marady úr beszéde

Lassan járj tovább érsz közmondások java,
Ezt tartja a népszó, sőt a csiga maga;
Nyomós két tekintély: Isten szava amaz,
S hogy a csiga lassu, világszerte igaz.

Lassan hát, csak lassan, korunk reformjával,
 Nehogy megárhasson időnek folytával.
 De mit is akarnak a reformátorok?
 Tervezni, kiáltni, míg bírja a torok?
 Maradjon a magyar csak régi magyarnak
 S kik ősapáinktól elütni akarnak,
 Mily szörnyű dolgokat forgatnak fejökbe'
 Az arany szabadság menne veszendőbe.
 A fürtözött hajú, és szakálnevelő
 Ifju szónoksereg nagy zajjal áll elő,
 Az újat dicséri, ó constitutio
 Előtte csak annyi, mint a férges dió,
 Adó a jelszava, a paraszt porció,
 Hát nincs úgy is elég csőd-executio?
 Álmodta-e ember, hogy nemes fizessen,
 Úri erszény s adó hogy összeférhessen?
 Nem elég tehát a hadi subsidium?
 S az insurrectio milyen falcidium?¹
 Fizet a nemes is, igen, ha akarja,
 De mennyit és mikor, azt más ki ne szabja.
 Ám legyen, adózzék, kinek kedve tartja,
 Ami övé, akár a kútba dobhatja,
 De biz a máséval, instálom alásan,
 Ne disponáljon oly szeles franciásan,
 Kétgarasos adó?! igaz, csak két garas,
 De, barátom, ahol vetettél, ott arass,
 A telek sajátunk, őseink szerzették,
 A pórok úgy kapták, azért ők fizessék,
 S ki látta, hogy terhet szűz vállak hordjanak,
 Hidakon, utakon hogy vámot adjanak?
 Hová lesz a magyar szép vendégszeretet,
 Ha nemes nemesen ily zsarolást tehet?
 Tán még oly szégyent is tegyünk a nemesen,
 Hogy hetedhatárba nyúlra se' mehessen?
 Vagy a szegényt az is érje valahára,
 Hogy adót vessenek nyulász-agarára?
 Adó, paraszt adó, boldogtalan adó,
 Te nemes embertől mindent elragadó!
 És oh boldog Isten, s Bendeguz ősapánk,
 Tuhutum, halljad meg te is, mire jutánk!
 Vitézpajtásokkal amit szereztetek,
 Ősiség létráján ránk eresztettetek,
 Megszűn ősi lenni, s elveszti a család,
 Ha adós, s azé lesz, ki érte többet ad,
 S bele ülhet egy pór, purger, sehonnai,
 Hová lesztek ősink buckás vadonai?

¹ A. m. veszteség. Összefügg a „falcidia lex” fogalmával.

Nemes atyámfia, mi lesz majd belőled,
Ha vagyonodat úgy elcsipik előled!
Még csak sequestrum sem húz ki a hinárból,
Pompa, trakta, fáró,² éljetez boldogúl!
Büszke volt a nemes eddig megyéjében,
Mert nem kotonozott minden jöttment ebben,
Most már voksot akar minden tintanyaló,
S ha van oklevele, patikába való.
Mit ér a szabadság, ha mindenki birja,
Nem civisnek való a vármegye zsirja.
Az volna még hátra, hogy bíró is legyen,
Ily ítélőszéknek elébe eb megyen!
Szolgabíró helyett legyen bíró szolga?
Ha ezt tenné hazánk, nem volna jó dolga,
Kedves gyermekeink kikopnának akkor,
Mert mi igaz, igaz, a pór csak kocipor.³

1844

Zordi

Zordi jeles főúr, jó angol, francia, német,
S gyöngé magyar; de azért Zordi valódi magyar.
Udvarnépe merő idegen, külföldi szabásu
Torzalakok; de azért Zordi valódi magyar.
Nyelve családja között, s a társalgása kül ajku,
Nem magyaros; de azért Zordi valódi magyar.
Nincsen-e ósdi magyar neve? vagy nem fénylik-e rajta
Nemzeti ünnepeken mente, vitézkacagány?
Ősei még Árpáddal együtt áldoztanak Ungnál,
Hát ha talán kuruc is vált ki közölök utóbb?
A sasnak fia sas, s az oroszlán kölyke oroszlán:
Zordi tehát hogy nem volna valódi magyar?

1844

Toplaki

Toplaki úr csendes, komoly, és nem széleszi honfi:
Gyűlésekre bejár, s ott - kialussza magát.

1844

² Fáró a. m. fáraó-kártyajáték.

³ A. m. alávaló, söpredék. (Kotzenbauer.)

Új lovagkor

Tisztelet a' nőknek! felkelt a' régi lovagkor,
Szólovagok küzdenek szóviadal mezején,
'S míg országos ügyért áll férfiu férfinak arcúl,
'S villámötleketet férfias ajka lövell:
Ím a' kacérka lovag nyelvét cicomázza virággal,
'S nőkaron a' szeme: Oh bábhiu lovagiság!

1844

Selyemtenyésztés

Lesz selyem untig elég: van tiszt hozzája megyénkint,
Itt-ott van szeder is, s nincsen-e sok bogarunk?

1844

Egy versfaragóra

Erőködöl, szegény, erőködöl,
Már izzad is kinjában üstököd,
Törléstől elväsik tollad hegye,
S szárát boszús fogaddal rágod el.
Előtted gyűrt lap tintafoltosan,
Betűsor rajta, s minden van, mi kell.
Csak ép vers híja még, és gondolat.
De semmi az! Tehetsz-e róla te,
Ha, míg a vers után töröd magad,
A gondolat pokolnak elszökik?
S midőn egy eszmét jó nyakon ragadsz,
Az átkozott vers megszédül bele?
Csak rajta, pajtikám, ne hagyd magad.
Hull néha szűrből is vajas pogácsa,
S ha Isten úgy akarja, s rendeli,
Tréfából elsül a gereblye is.
Csak verskaptára húzd beszédedet,
Az olvasóé lesz a gondolat,
Ha réfen túl ér a szilaj Pegáz,
Farkát csipd el, vagy üsd le nagy fülét,
Ha kurta, farmatringot adj reá,
És íme, kész lesz a poroszka ló,
Ha lábad róla földig érne is,
De semmi az, gyalog te mégse jársz,
Csak rajta, pajtikám, ne hagyd magad.

1845

Egy fűzfa-poetára

Fűzfa vizes helyeken diszlik; vizenyősdiek a' te
Versid is: így méltán fűzfa-poéta neved.

Nemzeti nyelv

Szónokaink mondanak sok jót a' nemzeti nyelvről;
Csak magyarul is jó tudna beszélni kiki.

Haza

A' haza népisten, kit vall hű, 's hűtlen imádó;
Szájjal szóval emez, tiszteli tettel amaz.

A „redoute” vigarda legyen-e? vagy mi?

Hogyha vigarda, miért nem ugorda? szökelde? csapongda?
Ujjongóda talán? vagy hejhujjáda? seabajda?
Farsangóda helyesb-e? vagy álorcáda? bohóda?
Nem! Hol széles kedv, zene, tánc és szoknya viharzik,
Isten s ember előtt legszebb neve lenne: viharda.

1865

A Balaton tava

Lelked szép erejét a sors hullámai edzik:
E tó testednek nyújt üde⁴ életerőt.

1866

⁴ A b.-i fürdőház megújított föliratán „üde” szó helyébe „vidor” szó került, még Kopeczky Hilár (=Vidor) kormányzósága idejéből.

PAPRIKÁS VERSEK

A pálinkaivás ellen

„A paprikás versek ármányos írója,
Azon töri fejét, az embert hogy megrója,
Valamiben megint sántikál a gonosz,
Mert mindig az ember nyomában kotonoz.”

Földi, igazán szól kegyelmed valóban,
Úgy tesz ő, mint gólya szok tenni a tóban,
Ez kigyó-békátul a vizet tisztítja,
Ő az emberekből a rossz szokást irtja.

Azért maradjunk csak a régi nótánál,
Jobb fűszerünk úgy sincs a jó paprikánál.
S akinek netalán égetné a torkát,
Igyék rá, csak kérem, *ne igyék pálinkát!*

Úgy-e erős dolog, amit javasoltam?
Pálinkát nem inni?! no ezt sem hallottam!
Pedig, atyámfia, hiszed, vagy nem hiszed,
Ha nem pálinkázol, bizony jobban teszed.

Tiszta magyar vérnek, milyen régente volt,
Nem kellett pálinka, hisz a neve is tót,
De ha megrándula lovának a lába,
Bekötötte ronggyal, mártva pálinkába.

Ha pedig kiszáradt a nedv gégéjéből,
Borral öntötte le, ha volt neki miből.
De elmondá előbb az Isten áldását,
S megkinálta vele szomszéd pajtását.

A pálinkaivó még csak ezt sem teszi,
De mint legyet az eb, nagy mohón beveszi,
S mivel az italka gégéjét riszálja,
Újra tölt, de megint csak magát kínálja.

Mértékkal ivott bor felvidít bennünket,
De a pálinka elkábítja eszünket,
Néha a doktor is javall kis borocskát,
De soha sem hallám, hogy javallt pálinkát.

Szintén ide mutat régi szójárásunk,
Mert ha valakinek szolgálatpénzt adunk,
Mindnyájan azt mondjuk: nesze borraivaló,
Nem pediglen: nesze pálinkára való.

Lassu méreg biz ez, mely emészt bennünket,
Korccsa teszi régi jó magyar vérünket,
Letépi orcáink vidám tekintetét,
S hitvánnyá törpíti sokaknak termetét.

Rége majd ahány magyar legény vala,
Katonának ki-ki bátran kiállhata.
S híre volt az egész háborúvilágban,
Mily derék vitézek teremnek hazánkban.

De most, hogy utószor kelle húzni sorsot,
Isten látja lelkem, szégyenlem a dolgot,
Volt oly falu, melyben nem akadt egy legény,
Kit jónak találtak volna a vármegyén.

Jancsi véres szeme, mint a mécs, pisloga,
Petinek alig volt jó harapófoga,
Pál keze remege, *Bandi* melle hörge,
Mind haza kergette őket a vármegye.

Fürkészték azután, mi ennek az oka
S reájöttek, hogy az főkép a pálinka,
Mert kicsin a falu, s annyi benn' az ivó,
Hogy megél utánok két árendás zsidó.

Apjok ő kigyelme a kocsmában iszik,
De anyjoknak haza kötény alatt viszik.
Így megy az egész nap, míg ágyba nem mennek,
Derék fiok aztán hogy legyen ezeknek?

Pendelyben, zubonyban jár még a pór gyerek,
Már édesapjával a kocsmán hentereg,
„*Nesze no fiacskám, igyál egy-két cseppet*”,
Ki látott ily bolond majomszeretetet?

Pálinka nélkül, így dörmög a siheder,
Kenyér és szalonna csak koldus eledel,
Szolgának is csak úgy jó már a reggeli,
Ha a butykos ott áll az asztalon teli.

Hogy menjen ott aztán a gazdaság elő,
Hol az egész háznép pálinkakedvelő?
„De hiszen jó ember a pálinka-mérő,
Mert hitelbe ad, kész fizetést nem kér ő.”

No barátom az fog még csak jégre vinni,
Ha a zsidónál úgy rovásra fogsz inni,
Mert jön az aratás, a zsidó ott terem,
Gabonád elviszi, s üres lesz a verem.

Végre úgy szólok most hozzád, atyámfia,
Amint csak egy papnak illenék szólnia:
Szállj magadba, és tégy férfias fogadást,
Hogy megpróbálsz a pálinka-nemivást.

Nem kívánok sokat, csupán egy hónapot,
Ne igyál pálinkát, ha bár ingyen kapod,
S ha egy hónap alatt megálltad a sarat,
Ismét egy hónapra szánjad el magadat.

Meglásd, nem lesz azért kár egészségemben,
De bizonyos haszon marad erszényedben,
S ha egy-két hónapot ki birtál állani,
A többit könnyebben meg fogod vallani.

Ím ez volt szólásom tehozzád, barátom,
Az Isten adja, hogy ember légy a gáton,
Adj' Isten, hogy mind, kik pálinkát ittanak,
E paprikás versre kijózanodjanak.

1844

A rossz gazdálkodók

Istenem, beh lusta, ki a dologtul fél,
Be nem lát orrán túl, ki csak potomra él,
Ma könyökig vájkál s úszik a bőségben,
Holnap már csak fogát piszkálja éhében.

Okos gazdálkodás, ez is szép dolog ám,
Csakhogy ilyen alma nem terem minden fán.
Rövid a takaród? nagyot ne nyújtózzál,
Előre a róka bőrére ne igyál.

Házadban mindennek rende, módja legyen,
Gondatlan gazdaság veszendőbe megyen.
Vedd hasznát, míg éred, a drága időnek,
Az elrepült napok mert vissza nem jőnek.

De hiába beszélsz a lusta fülének,
A biztatás neki bucsúztató ének,
Amit dolgozik is, teszi kelletlenül,
Ásó, kapa majd kifordul a kezébül.

Kár, hogy ily madárfaj mindenfelé fészkel,
Tisza, Duna mellett, hegyen, sikon kikel.
De hogy ismerd őket, olvasó barátom,
A szép madarakat elődbe bocsátom.

Fordulj meg alföldön a száraz malmokban,
Ősszel és kiváltkép a téli napokban,
Ott ülnek ő kelmék, s naphosszant pipáznak,
Ásítóznak, isznak, néha el is áznak.

Kovács-, borbélyműhely néhutt a tanyahely,
Sok a faluházán, s kocsmában üldögel,
S ha a helység boltját zsidó, görög birja,
Ott foly el az idő, és a falu zsírja.

Halottad-e hírét a medve mackónak,
Barlangjában egész télen aluvónak?
Ők is amúgy medve módjára henyélnek,
Csakhogy naponkint a teli tálhoz ülnek.

Összebujik a sok asszony, s deredarál,
A suhanc az utcán leánnyal álldogál,
Akolban a szolgál barmaid ellátná,
Ha elébb valaki álmából fölhajtná.

Dunai városok hajós partjainál,
A legerősb ember százankint hévizál,
Szólíts fel csak egyet, s ígérj jó napszámot,
„Huszasért, mond, le sem teszem a pipámat.”

Délig ott ácsorog, s ha nincs ebéd otthon,
Egy kötélröszköt szurdékból elővon,
Szegény feleségén kiönti bosszúját,
S mond: este is így jársz, ha nem adsz vacsorát.

Szőlős vidékeken ott van még az élet,
Ha kivált az új bor immár csipőssé lett,
Vasárnap délután mennek kóstolóra,
S elkóstolják három, négy, öt virradóra.

Fogy a füstölt kolbász, és sódar mellette,
Aztán a kutyára fogják, hogy megette,
S a kaszásoknak nem marad, csak a leve,
Mi csobolyójokban lesz is, víz a neve.

Nézd a csikós, gulyás, kanász, juhász hadat,
Oly erős mindenik, megrágná a vasat,
S hasalva nézi az istenadta napot,
Egész nyáron csak egy szeget nem faragott.

Rossz lábon áll biz ott a házi gazdaság,
Ahol fészket ver az ásitó lomhaság,
Hol gazda, gazdasszony behunyja a szemét,
A cseléd táogat, térdig ér a szemét.

Mit ér a jó szüret és gazdag aratás,
Ha nem járul hozzá okos takarítás?
Ha télen pogácsát és kalácsot eszünk,
S tavaszkor kenyérnek valót pénzen veszünk?

Valahány disznótor, annyi lakodalom,
Torkig esznek, majd kidűl a két oldalon,
Felejtik, hogy nem lesz mindenkor Jakabnap,
S hogy az esztendőben van tizenkét hónap.

Gyümölcsfát nem nevel a síkföldi telke,
Pedig a gyümölcsért majd elvesz a lelke,
De szemes az asszony, teremt ő magának,
Javát adja érte a tiszta buzának.

Téj, író kenyérrel nincs többé inyére,
Szája ize vágyik édesb csemegére,
Reggelenkint már ő kávécskát iddogál,
Tanulta kántorné komaasszonyánál.

Leányon, menyecskén kendő és viganó,
Nem is becses már, ha nem selyemből való;
De mondd csak, neveljen selyembogarakat,
Szemed, szád teli lesz, oly szitkokra fakad.

Falun is már ujnál újabb módin kapnak,
Ha nincs a zsidónál, városba szaladnak,
A sok vitorlának oly cifra a neve,
A nyelvök is majd kifícamodik bele.

De ki tudná a sok hibát elszámlálni?
Könyveket lehetne felőle írkalni.
Isten hozzád tehát, olvasó barátom,
Úgy is álmos lettél, szemeidből látom.

1845

Kora házasság

Kis kakasnak taréja sincs,
S kukoríkol immár;
Tejes száju a legényke,
S esze lányokon jár;
Talán meg is házasodik,
Csak ez volna hátra,
Minden okos azt mondja rá
Ember kell a gátra.

Alig bírja még a kévét
Szekérre föladni,
Kapanyelet sem tudna még
Jó móddal faragni.
Már is gazda akar lenni,
Oh Isten csudája,
Kivált ha nincs egyebe, mint
Botja, tarisznyája.

Lógó helye a csikónak
Nem a rúd melléke:
Embersorba nem illik a
Gyerek vőlegényke;
Míg a csibe nem kapargat,
Étke addig kása.
Aki keresni tud, annak
Legyen hitestársa.

Erzsike még tegnapelőtt
Bábjaival játszott,
S tegnap már a kis csintalan
Legénnyel cicázott,
Ejnye gonosz, holnap talán
Fülíg szerelmes lesz,
S ha jól megyen, holnapután
Jegygyűrűt, kendőt vesz.

Lassan, lassan, hugomasszony,
Tud-e sütni, főzni?
Fonni, varrni és szapulni,
Kecseget fölözni?
Hányszor fordul a motóla,
Míg kerül egy pászma?
Mit tesz a jó gazdasszony, hogy
Fehér legyen vászna?

Jaj teneked szegény gazda,
Lesz ételed kozmás,
Ínyedhez ragad a gombóc,
Kenyered lesz záklás,
S keserű vaj, penész
És avas szalonna,
Majd azt mondod: Csak ily leányt
El ne vettem volna.

De meglelte zsák a feltjét
Egyik egy hián húszt,
A másik meg tizenkilenc,
Ki-ki egy bakot nyúz.
Szaporodik a gazdaság,
De nem a kamrában,
Tojós tyúkjok sincs, de vagyon
Bölcső a szobában.

Rosz fának rossz az almája,
Holló fia holló,
Élő sövény úgy jó, hogyha
Nyesi kertészolló.
Ha az apa ásítzik,
Fia száját tátja,
Lusta néni lányának a
Munka nem barátja.

1846

Tanulj, hogy boldogulj

Ujjából tudományt egy ember sem szopott,
Hová mitsem tettek, kincset ne keress ott.
Régen eshetett az, s egyszer bolondjába,
Hogy sült galamb repült az éhes szájába.

Mégis furcsa dolog, no de mit tegyünk hát,
Ha a tudatlan is igen okosra lát?
S belekottyán minden dologba a kába,
Noha féllábbal sem lépett iskolába.

Kukoríkolásra jérce tanít kakast,
Lógós csikó akar igazgatni rudast,
Rák kengyelfutóul ajánlgatja magát,
S beszél a színekről, ki egy cseppet sem lát.

Varga feszegeti ország-világ dolgát,
S nem tudja felvarrni jól a saru talpát,
Jámbor atyámfia bejár gyűléssorba,
Pedig a tanácshoz esze ugyan csorba.

De hogy is ne volna csorba szegény esze,
Azt sem tudja, mi fán terem az *ábéce*,
Vagy ha úgy nagyjából tanult is öreg *Á*-t,
Azontúl nem igen erőltette magát.

Mégis ő akarna lenni falu szája,
Sőt a vármegyét is teli kiabálja,
Jámbor atyámfia, pedig jobban tennél,
Ha addig szántani, vagy kapálni mennél.

Megverte az Isten mind a két kezével,
Ki keveset gondol kötelességével,
S ki nem tanulja azt, ami hivatása,
Szerencséjének már előre sirt ása.

Ha azzal áldott meg a sors, hogy gazda légy,
Szert a gazdasági tudományokra tégy,
Szemesen nézz körül, kövesd a jó példát,
Melyet a náladnál tanultabb gazda ad.

*„Ne tanítson engem oly úrféle senki”,
Igy szól e tanácsra talán egy valaki,
„En gyermekségemtől földmivelő lettem,
Mindig húztam vontam, szántottam, vetettem.”*

Bizony csudálom, hogy fejed lágya benőtt,
És mégsem akarod látni a bökkenőt,
A dolog bibéje hisz éppen ott vagyon,
Hogy saját eszeddel el vagy telve nagyon.

Nem tudsz-e kovácsot, ki mindig kovács volt,
Szántóvasat mégis soha jól nem nádolt?
Avagy csizmaziát, csizmazia fiát,
Aki foltozni sem tud helyesen csizmát?

De az ily kovácsot, az ily csizmaziát,
Hogy rossz munkát tesznek, te épen ne csudáld,
Mert mindenik hitvány mesternél dolgozott,
Az cigánykovács volt, ez meg csak foltozott.

De van bezzeg kovács, aki érti magát,
S tudok szabni, varrni értő csizmaziát,
De volt is mesterök, tanultak is tőle,
Van is mindkettőnek szép haszna belőle.

Sok csinja-binja van a jó gazdaságnak,
Ha valahol, itt kell lenni tudománynak,
Hogy tudjuk tehát azt ugy félvállon venni,
Mintha csak kanállal meg lehetne enni?

*„Mi tevő legyek hát” azt kérdezed tőlem,
„Hogy oly okos gazda válhassék belőlem?”*
Örülök barátom, hogy e kérdést tetted,
Csak azt sajnálom, hogy már rég nem kérdezted.

Tanulj, ez legyen a fő-fő parancsolat,
Haszonra fordítsad tapasztalásodat,
Ne várj mindent csupán Isten áldásátul,
Hanem egyszerismind magad munkájátul.

Ha látod, hogy másnak vetése szebben áll,
Ne érd be vele, hogy rajta csudálkozzál,
Hanem tudd meg okát tövérül hegyére,
S te is ugy miveljed magadét jövőre.

Ha szépek szomszédod csikai, tinai,
Míg a tieidet nem birják inai,
Ne irigyeld neki, hanem járj nyomába,
Hogy te is juthass ily jószág birtokába.

Gyümölcsösöd vackort, s fűzfaalmát terem,
Pedig jobb is nőne ugyanazon helyen,
Nézz csak amaz okos gazdának kertébe,
Mily drága gyümölcsű fával ülteté be.

Újra mondom, *tanulj*, s ha könyvből is értesz,
Tapasztalásodat nevelni fogja ez,
Olvasd szorgalmasan az olyan könyveket,
Melyekből a gazda okosabbá lehet.

Hej, de ott van a baj, szintén elfeledtem,
Pedig erről szólni előre föltettem,
Hogy az olvasáshoz még sok gazda nem ért,
Vagy ha ért is, könyvre nem adna egy fillért.

Hány apa nem küldi fiát iskolába,
S eltarisznyáztatja az időt hiába,
Felnő a sok gyerek, mint paszkoncakender,
Hogy válnék ezekből szemrevaló ember?

Nem tanulják-e ott a kötelességet,
Istenhez, hazához, királyhoz hűséget?
Emberré az embert csak oktatás teszi,
Mégis ezt hány apa lelkére sem veszi.

Olvasó barátom, adj hálát Istennek,
Hogy téged szülőid jobban neveltenek,
Vedd te azért hasznát, mit egykor tanultál,
Mást is példád után vonni iparkodjál.

1848

RAJZOK, ÉLETKÉPEK, NÉPREGÉK

Remete Péter

Péter, a híres neves remete
Egykoron fejét reá vetette.
A pogányok ellen harcba menni,
S Jeruzsálem városát bevenni.
Sok keresztest öszveprédikála
S lelki hadnagyúl eléjük álla.
Ő ugyan, mint szegény magány lakója,
A gonosztúl jó magát megója,
S tiszteletben áll, amerre fordul,
Ám de csőcselékje fosztogat, dúl.
Igy közelget a magyar hazához,
S jötte hire eljut a királyhoz.
Kálmán ottan útra, útfelekre
Küldi őrhadát a véghelyekre;
Péter ezt gyanítva, jó előre
Futtatott néhányat kémlelőre;
S mert ezek sokáig elmaradtak,
Monda: „Oh az Istentül szakadtak!
Mintha látnám őket, mit csinálnak,
Valamely kocsmában pityizálnak”.
S lelkeikre szólva hathatóul
A hadaknak, ő is kémnek indul;
S amint megy, s tekintget erre, arra,
Hátra és előre, jobbra, balra,
Kormos fölleg gömbölyög feléje,
Oly sötéten, mint az éjek éje,
Tompa és ijesztő mormogása,
Szemvakító közbe villanása.
A zarándok hadnagy szín után néz,
Míg el fog vonulni a dühös vész,
S villogás közt lát egy tanyaházat,
Arra tartja hát a zablaszárat,
Rúgja lassan nyergesét sarokkal,
De számár a mén, s csak móddal, okkal
Boldogulni vele, mert alig van
Épség benne fejtül farkaiglan,
Minthogy a vidékek jámbor népe
Szőreszálát emlékül kitepte;
Mégis már a tanyaólbán álla,
Hogy szakadni kezd a zápor árja,
Itt karóhoz kötvén paripáját,
S rendre ráncigálva szőrcsuháját,

Béfordul a háznak pitvarába,
S meglapulva ül a sut zugába.
Benn az őrlak pezsg vitéz fiaktul,
Hetyke, ficke, víg magyar hadaktul,
Áll boros hordó az asztal ormán,
Csapra ütve, s nincsen gége híján;
Friss cipók szép domborúra kelve,
Mint a serdülő leányka keble,
És a sülték szinte illatoznak,
A vitéz végörök így lakoznak.
Pörg a kocka, harsog a toborzó,
Közbe-közbe hallik sok cifra szó,
Kacki lánykák sürgnek a karéjban,
Vincározva nyiltan és titokban.

Péter látta ezt a sut zugából
S mélyeket sohajta oldalából.
„Ejnye, ez bizony nagyon hamis nép,
Már ez, mondom Istenemre, nem szép!”
Mind ezt gondolá csak úgy magában,
S megkonyulva ül szivbánatában.
Míg egy most beállt ujonc vitézke
Megkacsintva őt, elébe lépe.
„Hej atyus, mit búsul itt kegyelmed?
Jobb bizony, velünk ugorjon egyet,
Rút idő fűj ott künn a világban,
Annál szebb jár itt az őrtanyában.
Kell-e szép menyecske főzte, sülte,
Hócipó, arany bor, Ruszt szűrötte?”
S egy nagy butyka korsót fog kezébe,
S ráköszönti szép szokás nevébe.
Vérszemet kap erre a zarándok:
„Én e borhoz, ugymond, nem nyulandok,
Mert tisztátalan kéz adománya,
Melyben kocka volt, és bűn leánya.
Szégyen ez neked, s pajtásaidnak,
Szent fenyítékből kik úgy kirúgnak,
Mintha Isten, ég, pokol sem volna,
Lelketekre épen semmi gond ma.
S milyen kardotoknak markolatja,
Egynek sincsen olvasója rajta.
Szégyen, mondom, és örök gyalázat
Igy befertőztetni ezt a házat!
Kérlek üdvötökre, földre, égre,
Szálljatok már lelketekbe végre.”

Egyelőre a szidott vitézek
Csak bámulva erre arra néznek,
Ám de látván, mint fuj a zarándok,
S hogy nem pöhöly, amit szór reájok,
Egy méregbe jó, s asztalra jót csap:
„Mit papol nekünk az, ki nem is pap?”
„Ő, kiált egy másik, garaboncás!”
„Garaboncás, zúgnak, ő nem is más,
A szélvész egyszerre tért be véle,
Csak ki a szabadba, csak ki véle!”
„Hát ha kém ő a kereszthadakból?”
Szólt megint más szörnyű tág torokból.
„Húzzuk ágra, hogyha kém,” kiált egy,
Ámde több kiáltja: „arra nem megy,
Mert kereszt van tűzve vállhegyére,
Ennek harcban folyhat még a vére.”
„Ej de oly sokat miért kotoltok? -
Szólt a csap megöl egy régi bajnok,
Simogatva torzonborz bajúszát -
Vessétek ki már az istenadtát!”
S míg az ember jobbra, balra pillant,
Péter laptakint szabadba villant.

Most siet magát az ólba húzni,
Mert a záporárban restel úszni.
Jaj de onnan is hamar kiűzik,
S a szamárt utána ösztökézik,
Mert a délceg kényes orru mének
Hortyogának tőle, s tüsszögének.
Zúg azonban, csak úgy dül a zápor,
Mit miveljen már az árva jámbor?
Kámzsáját fölrántja tar fejére,
S menni készül zápor ellenére,
De bár rúgja, csípi a szamarat,
Házelőn túl nem megy egy tapodtat;
S bár miként kiáltoz: hó ne, hó ne!
Húzza őt a csepegőbe méne.
S öszveázik minden teste, lelke,
Hogy facsarni hétszer is lehetne.
A zarándok mindezt tűri békén,
S mintha otthon ülne sziklaszékén,
Elmerül ahító gondolatba,
Néha néz csak föl, s ki a szabadba,
Míg a zápor elvonul sokára,
S földerülve kél a nap sugára;
Ekkor a szűk ablakon beszélal:
„Isten áldjon égi földi jóval
Bennetek, kívánom; de ha nézek

Tettetekre, ti magyar vitézek,
Félek rajta, fántra⁵ juttok,
Hogyha majd csatába leszen úttok.
S milyen öllel most nekem ti mértek,
Olyan öllel mérnek vissza néktek.”
Igyen szólva és imádva Istent,
A zarándok lassan lépve elment.
A vitézek nézték és nevették,
Végszavát azonban megjegyezték.

Ime horvát földre nemsokára
Jő sebes parancsuk indulásra,
S folyton áznak menve, s visszatérve,
S jut eszökbe, Péter mit igére.
Majd a tengerparti normanokra,
Tábort jártak a pogány kunokra,
S mindenütt a zápor árja verte.
Jött megint eszökbe a remete,
S szájrul-szájra terjedett a híre,
Mit miveltek a végörök véle,
Sőt maiglan a magyar bakáknál,
Péter régi hire s átka fennáll,
Mert ahányszor utazásban áznak,
Vége nincsen a szófurcsaságnak.

1837

Mátyás király

Mátyás király fölötte szereté
A népet, s ez őt nem felejtheté,
Kivált a jó szántóvető népek
Felőle mind maig regélgetnek.

Mátyusföldén az róla a rege,
Hogy ő nem volt nagy úrnak gyermeke,
Ha tán nemes volt is, csak bocskoros,
És mint szegény, lett szolga - ostoros.

Nagy orra volt-e ok, vagy más hiba,
Nem szól felőle a nagy krónika,
Elég az ahhoz, hogy ingerkedék
Matyinkkal a suhanc pórnemzedék.

De Matyi sem kért mástul kölcsön észet,
S pengőbe adta vissza a fapénzt,
S a gúnyolónak oly koncot dobott,
Melyen heted hétig rágódhatott.

⁵ Fántra fánt a. m. bántásért bántás (talio).

Meg volt csinálva, amit dolgozott,
Minthogy mindent helyén, nyelén fogott,
Nem is vették hát rossz neven neki,
Ha tálból a húst nem feledte ki.

Egyszer gazdája szántani küldte őt,
Nem tudni, ugart-e, avagy vetőt,
De mélyen járt ekéje, s egyiránt,
Minél többet gazdája sem kívánt.

El délnyi délig így dolgoztatott,
Mig szolgatársa is kiballagott,
S hozzája úgy félvállon szól vala,
Matyink pedig dolgára gondola.

„Hej Matyi, nem tudod, mi hír Budán?
Az úri népek összebujtak ám,
S királyt tesznek; te orrod jókora
Nem szagolod, ki lesz a nép ura?”

A szolga szólt, röhentve jó nagyot,
Matyink reá ilyen választ adott:
„Az új királyt ma angyalok teszik,
S az lesz, aki vas asztalrul eszik.”

Erre az ekéjén egyet vetett,
S a felfordult szántóvasról evett,
Midőn a szolga látta, mit mivel,
Szólott fitymálkodás igéivel.

„Koldúsvezér! ha ostorom nyele
Addig kihajt, s leszen zöld levele,
Mig a dülön egy fordulót teszek,
Te úgy király, s én bolondod leszek.”

S hogy eshetett, hogy nem, de úgy esett,
Az ostornyélnek zöld levele lett,
S im angyalok koronát hoztanak,
Matyink felé szárnnyal csattogtanak.

Matyink ijedten ösztökét emel,
Hogy a koronát távolítsa el,
De épen csak hegyén találta ezt,
Azóta görbe rajta a kereszt.

S akarta, vagy nem, de a korona
Matyink fejére szállva ragyoga,
S belőle oly király kerekedett,
Kinél különb grófbul sem telhetett.

1844

Cifra Laci

Egy csárda áll Bakony erdejében,
Nagy a híre három vármegyében,
Magas bükkfák lengenek fölötte,
Csörgő patak futkos körülötte.
Hamis hely ez, bujdosók tanyája,
Ember legyen, ki betér alája,
Minthogy Cifra Laci iszik benne,
Ki az ördögnek is neki menne.
Ilyen legény egyszerre csak egy van,
Noha csárda több van a Bakonyban.
Már ültében látni, milyen derék,
Úgy ül ott a padon, mint a vasék,
Hát ha feláll, száz közül kiválik,
Asztal hídjától ér gerendáig,
S minő nyalka az ármányos fia!
Be válnék belőle szép katona,
Forgós csákó be jól állna fején,
S ha tarsoly ugrálna kardhüvelyén,
Hét országba nem volna oly huszár,
Talán úgy is hadak fia volt már.

Talán még sem, mert a haja megvan,
S arcát veri jó vastag csomókban,
Széles kalap van nyomva reája,
Arany sikkal himes karimája,
Kék selyemből függő szalag rajta,
Szellő játszadozva lobogtatja.
Hát a szüre? cifra, mint a manó,
Egy hétig dolgozott rajt' a szabó.
Csak úgy ég a sok veres posztótúl,
Ilyesmit nem látni, csak a Dunán túl.
Vizfolyás és patkó, és tulipán,
S egyéb varrások ellepik cifrán,
S mint tarka madár a fa tetején,
Könnyen fityeg magas válla hegyén.
„Korcsmárosné, verje meg a ragya,
Azt a pint bort be soká nem adja,
És te dudás, befagyott-e a szád?
Fújj bele, ha reped is a dudád.”
Igy szól, szűrét balvállára veti,
Jobbik vállát rezes csatja lepi,
S kifehérlik gyöngye gyolcs ruhája,
Bő ünge és még bővebb gatyája.
Aranycsipkés fátyol lebeg nyakán,
Tarka selyemkendő a derekán;
S amint kalapját fejébe nyomja,
S föltüremlik széles ünge újja,
Csudálni kell a karját, oly fehér,

Piros képén majd kicsattan a vér.
„Úgy ni, dudás, hordja el a kánya,
Ez Cifra Laci kedves nótája.”
Szól, s ugyan megrakja kanászmódra,
Ugró-, düllögő- és dobogóra.
Baltája, mint sebes istennyila,
Suhog, villog pergő újjaiba’,
S mint a rázott árvaűz ágai,
Hánykolódnak gatyája rojtjai.

De nyílik az ajtó csikorogva,
S Cifra Laci megáll elbámulva,
Gerendába vágja a baltáját,
S ölelésre nyújtja a két karját.
Ki az, aki az ajtót kitárta,
Cifra Lacit úgy megbabonázta?
Annyi igaz, hogy ugyan derék csont,
Kacki, hegyes, begyes és körmönfont.

Zöld cipellő, kék harisnya,
Sarkig érő veres szoknya,
Csipőn szoros fehér kötény,
Kék selyemből fodros mellény,
Rövid üngűj dagadóra,
Nyakkendőcske szorítóra,

Ezüst csat, mell-ékesítő,
Kalárisgyöngy nyakkdiszító,
Rézkarika fűrott fülben,
Fésű magas, sűrű fűrtben.
Ez volt a viselete.

Mint a holló, fényes, barna,
Kontyra szedett hosszú haja,
Sűrű szemöldöke sugár,
Két nagy szeme, mint a bogár,
Nyíló pipacs az orcája,
Csókra hívó picin szája,
Gömbölyű kar, domború mell,
Darázsderék, hósín kebel,
Magasra nyúló növése,
Gangos teste lebbenése:

Ilyen arca, termete.

„Hej kincsem, galambom, hol mulattál,
Hogy engem oly soká magán hagyta?
Hiszen nemde, Bakony szép virága,
Te vagy a kocsmáros Panni lánya?”
Cifra Laci ezt jól ki sem mondta,
Pannikát már szépen átkarolta.

„Hogy is van az a bakonyi nóta?
Vedd elő, ha a szél el nem hordta”,
Igy kiáltott Laci a dudásnak,
S neki eredt a fris magyar táncnak,
Egy gondolat, s nincs a szűr nyakában,
Járja egy szál üngben és gatyában.
Szembe állva aprózza Pannika,
S meg-megpördül, mint a szélkarika,
Majd elkapja Laci és forgatja,
Hol ide, hol oda mártogatja.
S hogy megrakta minden cikornyáját,
Leült, mellé húzván Pannikáját,
Kalapját az asztalra levágta,
S szívkapuját ily szókkal kitárta:

„Ha nem mondom is, rózsám, ki vagyok,
Látod, hogy én szegény legény vagyok,
Aratok, ahol nem is vetettem,
Ha vígadok, más búsul helyettem,
Selymet, gyolcsot ide az erdőbe
Zsidó és tót behozzák előmbe,
Kasznár, ispán éléskamarája
Közös velem bora, szalonnája.
Szeress, rózsám, amint én szeretlek,
Ámbár a pap előtt el nem veszek,
Baltámra esküszöm, híved leszek,
Mig a Bakonytúl búcsút nem veszek.”

De a leány Lacihoz fordulva,
Monda, mintegy rajta elbúsulva:
„Úr a vendég s várunk parancsára,
Azért jöttünk ide a csárdára,
Bort töltök a vendég poharába,
Föladom, ami van a kamrába’,
Sütök, főzök inye, kedve szerint,
El is járom vele, ha táncba int,
Ha kívánja, még csók is jut neki,
Csókba úgy sem halt még bele senki;
De szerelmet többé nem adhatok,
Mert még ma estére gyűrűt váltok,
Jó az Isten, jó urat ad nekem,
Vármegye pandúra vesz el engem.”

De Laciban ez nagy mérget gerjeszt,
Foga közül sok cifra szót ereszt,
Majd fölveti szűrét a nyakába,
Egy-egy pisztoly mindegyik ujjába’,
A baltáját jobbkezében tartja,
S a palackot fenékgig fölhajtja.
„Nem lesz ma kézfogó e csárdában”,
Igy dörög haragra lobbantában,

És megindul, mint a veszedelem,
Szeme járkál úton és útfelen.
Nem fut el egy kis gyík a haraszton,
Nincs levélzörrenés, mit ne halljon,
Úgy fülel és figyel jobbra, balra,
Nagy indulat forr benn' a pandurra.

Már hanyatlott a nap nyugovóra,
Még sem jött a pandúr kézfogóra,
Vagy ha jött is, más úton kerüle,
Cifra Laci új gondba merüle,
S gyilkos lassúsággal elsunnyogva,
Behúzódott a sűrű pagonyba.
És eltűnt az éjnek homályában,
Ki merné most kíséni nyomában?
Sötét igen az erdő sátora,
Ha nem világítja hold sugara,
Csak orzó vad és bujdosó legény,
Igazul el tekerős ösvényén,
És aki les vadat és bujdosókat,
Ösmer benne minden szöget-lyukat.
De mily zaj ez, milyen rivalkodás?
Egymást éri a puskaropogás,
Laci aligha meg nem ütközött,
Nagyon lángol ott a nyíres között,
S hogy elnémult a sűrű puskaszó,
Keveregve hallik sok kemény szó,
S a zaj elhúzódva a pagonyból,
A veszprémi országútra vonúl.

*

Most is fenn áll a bakonyi csárda,
Van bora, kenyere, szalonnája,
Pihenést ad fáradt utazónak,
Néha rejteket a bujdosónak.
De miolta haraggal elmene,
Cifra Laci, nem fordult meg benne,
A nyalka fi vajh hová lehetett?
Hogy Bakonyban híre is elveszett.
Rosz kenyér a bujdosó kenyere,
Nincsen neki se nyugta, se helye.
Laci is mindaddig költözködött,
Míg a kése végre benne törött,
Űzőbe vették őt, mint a vadat,
Törvény szolgált fejére igazat,
Nem volt rajta halálos nyavalya,
Ép létére ő mégis meghala,
Elevenen vitték temetőre,
Útmelletti kopár dombtetőre,
Magasra ment, s ott egy szegen akadt,

El lehetett járni lába alatt,
Szóval: kimúlt vármegye költségén,
Főbíró prédikált temetésén.

1845

Tómalom

I. Nagy szárazság

„Csöppents, uram, esőt végre valahára,
E szomjúság-vette magyar Kanahánra,
Teremts már egyszer a molnárnak is vizet,
Mert ha soká így tart, még bőrével fizet.
De haj! Híre sem jár, hogy esni akarna,
Nincs a kerek égen egy foltocska barna,
Még csak az ördög sem veri feleségét,
Hogy hullatná néha ragyaféle könyét,
Homoktul a talpam papucson át is ég;
A szegény molnáron könyörülj meg oh ég!
Ne hallgasd azt, aki mindig kér jó időt,
A nyomtatót, utast és a téglavetőt.”

Peti molnárlegény ekkép sopánkodott,
Minden sohajtása egy-egy mázsát nyomott;
S mintha csak résztvenne kínjában a malom,
Le-lepillanta rá, mint élő fájdalom,
Régi jobb időkben volt új nádfödele,
Most a nagy hőségtől egekre bőrzede,
Soha sem ért hozzá a vakoló kalán,
De sártapasznak volt nyoma sövényfalán.
Nyugszik a göröndöly kis és nagy korongja,
Néha egy kósza lódarázs körülrongja,
Hallgat a petike, töltetlen a garat,
Egérnek sincs benne egy irgalmas falat:
Lapát nyelét öltve áll a külső kerék,
A száraz zsilippel mintha gúnyolódnék.
S a tóra epedve tátong bámulása,
De ennek rá nézve nincs vigasztalása,
Mert kiszáradt a víz fenéig belőle,
Még a békanép is elkotródott tőle.
Szegény aszott malom, szegény molnárlegény,
Szomjan áll mindenik a puszta közepén.

II. Szerencse-várás

De el nem hagyja a sors a nyomorultat,
Ha ennie nem is, legalább inni ad,
Petink is hát erre bízta végre lelkét,
A szerencse, vélvén, vagy így vagy úgy segít.
Állt a malom előtt egy fűzfajegenye,
Több száraz ága volt, hogysen zöld levele,
A szomszéd falnak ménese, gulyája,
Dörgölődni eljárt gyakorta alája,
Volt jámbor utasok iránymutatója,
S a pusztá egyetlen mennykőhárítója.
Petink is ez alá vetette le magát,
Könyökrül nézve a kék ég oldalát,
S a sok mély gondolat csaknem elaltatta,
Midőn megcsörrene fölötte egy szarka.
Mire ő bújában is olyat kacagott,
Hogy megijedvén a szarka, eliramlott.
„Oh te csibelopó rossz prófétamadár,
Vendégül most nekem kit hozna a tatár?
E kopott saráglyán ugyan ki őrlene,
Ha csak a Tiszát is nem hozza el vele?
Vagy holmi naplopó jó molnárcsuszára?
De vesszek el, ha föl nem kopik az álla,
Saját fogamnak is ez oly ritka madár,
Azt se tom már, kés kell-e hozzá, vagy kanál.”
Így szólván átgurult másik oldalára,
S bámészkodott az ég tulsó bordájára.

III. Leányvendég

Süt a nap, süt a nap a tómalom fölött,
S Petink két fülébe némi hang ütközött.
Lónyérítés talán? vagy bikabömbölés?
Oh nem; finomabb ez: leányénekelés,
S keresztül járt szíven csábító ereje,
Friss gondolatokkal rakodott meg feje.
Nagy szaporán magát talpra állította,
Báránybőr sipkáját félre csapintotta,
Majd lába hegyéről föl-fölnyújtózkodott,
Két fekete szeme neki dudorodott,
Ugy figyelt, az ének hangja honnan ered,
Macska sem leshetné jobban az egeret.
És amint nyújtózék, amint kacsingata,
A leánycseléden szeme megakada,
A gyalogúton ez lépteit aprózza,
Új piros csizmáit jobbkezeiben hozza,
Balkarján lógatja üres karkosarát,
Kendő födelezi nap ellen orcáját.

Száz gyalogút is visz szemközt a leánynak,
De Peti csak egyet jegyez ki magának.
Megy, megy, s amint ballag, csak azt veszi észre,
Hogy ő s a lány néznek egymásnak szemébe.
Peti még csak ekkor látta, amit látott,
Örömhánykodása nem ismere gátot.
S mint mikor kongatják az öreg harangot,
Oldalán szive oly erősen kopogott.
„Oh te száraz puszták csicsergő madara,
Mi hordoz itt szivem üstökös csillaga?
Gombát szedni jössz-e ez aszott parlagon?
Gombát eső után kell szedni, galambom.
Vagy ezerjófűvért küldött ide anyád?
Pusztá föld ez, rózsám, még ebkaprot sem lát.
De van tücsök elég, éj-nap doromboló,
Ördöglő, böglyő, és sáska ficáncoló.
Itt lakik az ürge száraz országában,
S büszkén ágaskodik a buckák aljában.
Ne menj tovább, kincsem, mert bizony hiába,
Nincs Isten áldása e pusztá határba.”
Igy szólt Peti tüzes szemkacsingatással,
És a leány felelt hamis mosolygással:
„Nem jöttem én gombát szedni a pusztába,
Mert nincs kedvem falra mászni bolondjába,
Beteg sincs házunknál, Istennek szent hála,
Ki ezerjófűves orvosságra vágyna,
De egy kis korpáért malomba megyek én,
Vagy tán bizony csak kend ott a molnárlegény?”
„Oh, hogy is ne volnék, édes kedves babám,
Mikor egyszer mondom, biz az én vagyok ám,
Van korpa, mennyi kell, van derce és dara,
Minden van, csak gyere, te szemem bogara.”

IV. Szerelemvallás

Megindula Peti, és a leány vele,
Furcsa érzésektől háborgván kebele,
S hogy a csendes malom küszöbére jutott,
S belsején vizsgáló szeme körülfutott:
„Jaj, miféle Isten csudája ez, monda,
Öregapám lelke sem volt ily malomba.
Korongtól korongig nyúlik a pókháló,
S minden szugolyában fecskefészek, oh, oh!
Hol venné itt magát korpa, derce, dara,
Hol tanyát ütött a föld minden bogara?”
Megvakarta fejét Peti, és válaszolt:
„Igaz, rózsám, biz itt nincs semmi, hanem volt,
De ne haragudjál, hogy félrebeszéltem,
Mert nagy szerelemtől én megrészegettem,

Hallottam szavadat, s amint megláttalak,
Forgott ég s föld velem, hidd el te gyöngyalak.”
És a leány monda nagy kételkedéssel:
„Jaj, ne beszéljen kend, mit senki sem hisz el,
Olyan a férfiszív, mint út mellett a fa,
Minden átmenőre mosolyog árnyéka,
Nem hiszek én kendnek, igen hamisan néz,
Csak azért sem hiszek, mert minden szava méz.”
De Petiben a szív most fölháborodott,
Két szeme világa felhővé változott,
Háromszor tátotta szólásra ajakát,
S háromszor rántotta foga mögé szavát,
De negyedszer végre szörnyen kifakada:
„Oh te kegyetlenebb, mint az erdők vada,
Te szívhóhér! mire nézed még a napot,
Ha meg sem hunyorít ily kínos állapot?
Miolta csak teng ez Isten verte malom,
(Meg ne ijedj, kérlek, szerelmes angyalom)
Mondom, amiolta e puszta malom áll,
Nem történt itt soha szörnyű emberhalál;
De ha meg nem lágyul márványszikla-szíved,
Itt fog a világtúl búcsút venni híved.”
Igy szólt, s fejét rázva fölnézett az égre,
Mig szivháborúja csillapodott végre,
S a göröndölyre ült kifújni nagy baját,
A lány pedig hozzá így intézte szavát:
„De lássa kend, mért jött olyan mohón nekem,
Hogy magamnak is majd elállott az eszem?
Azután ismerős sem vagyok még kenddel,
Hogy kínálhatott meg tehát szerelemmel?
Ha megismerkedünk, akkor Isten neki,
De most a szerelmet szívéből vesse ki.”
És a legény monda kissé engesztelve:
„Kivetném, kivetném biz én, ha lehetne,
De mint a juhszalag a fának derekát,
Ugy a nagy szerelem szivemet fonta át,
Ne siess hát, babám, pihend ki magadat,
Hadd hallják füleim csengetyűszavadat.”

V. A hadd el hadd

Mit volt mit tennie, annyi szép szó után,
A garatszámolyra leüle a leány,
S szórul szóra jobban neki bátorodott,
Peti is felejtván minden bút és gondot,
Amúgy legényesen eszét öszveszedte,
S ki volna, mi volna, a lányt kikérdezte,
És úgy szórul szóra, tövérül hegyére,

Kicsoda, micsoda, megtudta végtére,
S a sok ide-oda szó után fölkele,
Megkérni a leányt, fogna kezét vele,
De történetbül, hogy az ajtón kitekint,
Mintha nyakon csapták volna jól a szegényt,
Elkiáltja magát: „Jaj, kit hoz a manó!
Talán csak tégedet keres a vén anyó?”
Kikukkant a leány is a sövényhézagon,
S fölsikolt: „Jaj, nekem, ez a nénémasszony!”
Alig mondá ki ezt, mint jeges fürgeteg,
A vén néni a malomba betipeg,
Megpillantván a leányt, nagy mérge kifakad,
S nyomban elkezdődik a szörnyű hadd el hadd:

„Hát jó madár,
Gyöngyvirágszál,
Ide küldöttelek én, pokolra való?
Te csatangoló,
Nem mondtam, a zsidóboltba!?
És te jöttél a malomba,
Legény után,
Szép szűzleány!
Várj, várj te, csak gyere haza,
Lesz fejedre korpa, laza,
Addig is, hogy ne nevesse,
Nesze kis száraz leves.”
„És te pellengérre való,
Szárazmalom istrázsáló,
Oh oh oh!
Te leánykopó,
Te lisztlopó,
Nyomorúságos molnárlegény,
Erzsimek neked neveltem volna én?
Nojszen te csábító,
Várj csak, keresztkomám a bíró,
Előtte újdön új kaloda,
Téged zárat először is oda.”

Ezt mondván, sipkáját fejéről lekapta,
S előbb a fejéhez, aztán földhöz csapta,
Ekép szakadt vége a szörnyű csatának,
S a vén néni, s a lány haza ballagának.

Vége

Elementek, s csendesség nagy lett a malomban,
Peti is fölszedte sipkáját azonban,
S hogy leervén porát, a fejébe tette,
(De bezzeg ez egyszer félre nem ütötte)

Kiállt az ajtóba, s egy darabig nézett,
Némán, s merevedve, mint a megigézett,
Végre megindula kereke nyelvének,
S monda: „Ez volt ám a nagypénteki ének!
No még vénasszonnyal sem jártam így soha,
Hogy ragadná el őt a szent Mihály lova,
Esőt kértem, és jött fürgeteg helyette,
S fejemet a száraz mennykő megütötte.
De csak így jár, aki tilalmas útra lép,
Nyakon csípi végre, mint madarat a lép,
Ha rajtam nem esik, szememnek sem hinném,
Tanulhat példámon mindenféle legény”.

1846

Ádám gazda

Jó emberke Ádám gazda,
De van is szép áldás rajta:
Van egy ürge felesége;
De még ezzel nincsen vége.

A konyhában semmi hiba,
Forog nyárson csirke, liba,
Jó borocska - ez is telik,
A kis hordót csapra verik.

S hogy víg legyen a lakoma,
Nem hiányzik a sok koma,
Kántor, ispán, komiszáros,
S az az ármányos nótáros!

Ádám, lellem jó gazdája,
Senki sem haragszik rája,
Ki is haragudnék rája,
Mindig mosolygós a szája.

A kovártélyos katona,
- Legyen bár még oly marcona -
Mint a galamb, szelid nála,
Az ételét sem fitymálja.

Ugy szereti minden vendég,
Szinte vadássza a kedvét,
A vén s ifju nagyságos úr
Csak így szólítja: szomszéd úr!

Ádám gazda, Istenemre!
A szerencse nevet kendre;
De szép asszony is ám az a
Kend Évája, Ádám gazda!

1854

BALLADÁK ÉS LEGENDÁK

Karád és Zemír

Repül Karád serény lovon

Távol nyugat felé,

Keletről jön, csatából jön,

Hol a pogányt szelé.

Dijkincse sok, de szép Zemír

Még annyinál is többet ér.

Lágy nyergében remegve fut

Karád mellett a szűz:

„Vitéz, félek, robajt hallok,

A vész nyomunkban űz.”

„Ne félj leány, nem űz veszély,

- Fák közt csapong, süvölt a szél.”

Az ifju mond, s bátran halad

Sikon, völgyön, hegyen,

Még egy vadon, még egy folyam,

Melyen ha túl megyen,

Ott a kies magyar határ,

- Hol nincs mitől remegni már.

Nagy a vadon, mély a folyam,

Bízik még is Karád,

Fülel - vigyáz, lovát űzi,

Tüzes sarkantyut ad

S utána már a nagy vadon,

- A mély folyón is túl vagyon.

„Élj boldogúl, jó Musztafa,

Enyhüljön bánatod,

Hazám egére hoztam át

Sugár csillagzatod,

Karom közt lesz honi nő,

- Kihez hasonló több nem nő.”

Igy a vitéz, de a leány

Gyakorta visszanéz,

Könyük ragyognak arcain,

S szüvébe bút idéz:

„Öröm, remény, jaj, félelem

- Felváltva játszanak velem.”

„Derülj ki búdból, oh Zemír,

Közel már ős tanyám,

Sohajtva vár, öröme vár

Ott jó atyám, anyám,

S öcsém a fürge kis Lelész

- Üdvözlő csókokkal tetéz.”

A pár szóváltva mendegél,
Vezérök estsugár,
S vágyó szemökbe ütközik
Az ősi sziklavár.
Köröskörül mint őrfalak
- Sötét erdők hullámanak.

Erdő tövén megáll Karád,
S leszáll Zemír vele,
Hűvös homály lebeg reá,
S az alkonyat szele
Kapkodja lenge fürteit,
Lágy fű csókolja lépteit.

„Zemír, szerelmem csillaga,
Végére jár utunk,
Ma, míg az esti fény dereng,
Fészkünkbe feljutunk.
De sziklabérc van ellenünk,
- S megnyugva jobb rá küzdenünk.”

Susogva folydogál ihol
A völgynek csermelye,
Mellette bokrok lengenek,
Virágok enyhelye,
Füröszd patakban tagjaid,
Virág ékítse fodraid.”

Szól, s a sűrű lombos cserárny
Alatt elszenderül,
Illatfüzért köt a leány
Az alvó hős körül,
Vidúl, bűt, félelmet felejt,
- S tovább, tovább dalolva lejt.

Ébred, kel és körültekint
A bajnok s vére hűl,
Zemír, Zemír! hiába zeng
Völgyön belül kívül.
Lovára kap, de hajh hova?
- Bizonytalan fut tétova.

A föld dobog, lapúl s fű,
Vesz és vált száz utat,
Bokort, fát, tért, tetőt, szugolyt
Riadva fölkatat,
S a lányt nem, csak szép fátyolát
- Látja, mint tépdese az ág.

A nap kel és a nap leszáll,
 Utban s uton kívül
 Nyomot keres, messzére bolyg.
 Szüvén vad szándok ül.
 „Düh, s bosszu legyetek velem,
 - A rablót hogyha föllelem.”

Halad, s a völgy homályiban,
 Tér zöld hajlék felé,
 Nyögést hall: „Ő nyög itt talán”.
 S kardrántva lép belé,
 De im agg szolgáját leli,
 - Siró Lelészt mint kérleli.

A színben két új sirhalom
 Tünék elébe még.
 „Mi gyászfödélte lel itt szemem,
 Segélj kegyelmes ég!
 Öcsém s te agg, e sir alatt
 Mondjátok meg, kik nyugszanak?”

„Atyád, anyád enyésznek ott,
 Meggyilkolá Keled,
 Ösváradon parancsol ő
 S acélt fen ellened,
 Mi száműzetve védtelen
 Rejtőzködünk e vad helyen.”

„Atyám, anyám nyugodjatok,
 De bosszumnak tüze
 Eméssze meg, ki rajtatok
 Ily rút gonoszt üze.”
 Szólt, s mint egek villámlata
 A váruton felvágata.

Ki és be a boltos kapun
 A nép tolongva dül,
 Innepi öltözet fűdi
 S arcán örömjel ül,
 Csak hős Karád néz komoran,
 S a hidra föl, mint szél, rohan.

„Népek, benn a vár udvarán
 Mi vígság zengedez?”
 „Új várurunk vitéz Keled
 Menyekzőnapja ez,
 Ah szép menyét hozott urunk,
 - Török leány menyasszonyunk.”

Borzas, s új bosszuláng s gyanú
Kel a bajnok szivén,
Alatta a nászok közé
Szorong a karcsu mén.
S szemébe, hajh! ki ütközött?
- Zemír a vő karok között.
„Zsivány, s hölgymartalóc, enyém
E vár, s menyasszonyod!
Add vissza, vagy kacér szemed
Legittén behunyod.”
Fegyverre kel rögtön a vő,
Magát, nejét hogy ójja, ő.
Mint két had, a két vő zajong,
Acél acélba vág,
Rémülve a násznép vonúl,
S a küzdőpálya tág,
Karád villám gyanánt vadul
Suhint, s Keled a porba hull.
Ölelni fut Zemírt a hős,
Ad és fog hú kezét,
Keblébe bús keserv helyett
Száll édes érzet,
S kiért vivott pogány mezőn,
- Szép hölgye dől ölébe hön.
1830

A legszebb ének

Dicső Hunyad király fia
Fényes teremben ül,
Vitéz országnagyok veszik
Dús asztalát körül,
És a királyi vár tere
Örömjajos néppel tele.
„Ki fogja fölvidíteni e
Győzelmi ünnepet?
Vagy nincs-e lantos itt közel,
Ki zengjen éneket?”
Alig hogy így szólt a király,
Előtte ím két dalnok áll.
„Gyönggyel rakott arany szalag
Lesz a lant díszjegye,
Melynek szebben, s szivem szerint
Fog zengni éneke.”
S lantjára hajtva ősz fejét,
Az első kezdi énekét:

„Légy üdvöz, oh dicső király,
Fejedelmek tűköre!
Határtalan legyen neved,
S kegyelmeid köre,
Észak, kelet, dél és nyugot,
Imádjon mint világnagyot.”

Tovább zenegne még az agg,
De künn a nép kiált,
S belül éljenzaj környezi
Hunyad dicső fiát;
Ám a király körültekint,
S a serdülő dalnoknak int:

„Üdvözlek áldva titeket
Derék országnagyok,
Kiknek magas nagy érdemök
Honn és csatán ragyog,
Honn, és midőn csatára száll,
Ti véletek nagy a király!”

„Derék fiú, tiéd a díj,
Ragyogjon lantodon,
Mert részre nem hajlott a dal
Őszinte ajkidon.”
Igy a király, s fog serleget,
Köszönti a gyűlt népeket:

„Üdvözlöm én a nemzetet,
S szívembe foglalom,
Javára leni nem szünend
Tanácsom és karom,
Szegény, s nyomott ügy őrfala
Lesz a királynak udvara.”

Hat mélyen a nagy áldomás,
Elfogva szíveket,
Örömkönyűk melengetik
A serlegöblöket,
S habár nem üt zajt a terem,
De forr belül szent érzelem.

S agg Szécsi szól, a bíboros:
„Áldás, uram, reád.
A nemzet íme néked is
E nap jutalmat ad,
Te mondál legszebb éneket,
S díjúl nyerél hű szíveket.”

1837

Kont

Oh Dráva, bús folyam, miért
Zúgnak hullámaid?
Oh tölgyes rengeteg, mitől
Recsegnek szálaid?

Reátok bosszúból az ég
Haragja szállt-e le?
Vagy a gyászos sötét elem
Buvában nyögdel-e?

Akár haragra gyúlt az ég,
Vagy gyász e fürgeteg,
De sorsa szörnyű s rengető,
Kinek fején lebeg.

S a tölgyesben ki áll amott
Az Isten éjjelén,
Cikázva a villámlobok
Nagy pajzsa címerén?

Magasra nyúl fején fölül
A hosszú dárdaszál,
S mezéből oldva kebele
Viharnak tártan áll.

A törhetetlen lelkű Kont
Fölött üvölt az ég.
Apródja van mellette csak,
S a hősi büszkeség.

S amint a tölgy csikorogva zúg
S a záporár szakad,
Panaszra bús apródja nagy
Kesergve kifakad:

„Uram, vitéz, nem látod-e
Az égnek ostorát,
Hogy e vadonba bujdosál,
Elhagyva a hazát?

Bitangra hagytad mindened,
Árvák fiad, nejed.
Békét, vadássz, s nincsen tanyád,
Hová lehajtsd fejed!”

De Kont, merülve gondjai
Sötét kódébe áll,
Csak néha pajzsa rezgedez
Az éj villáminál.

„Uram, vitéz, a sors kemény
Súlyát nem retteged,
Mely ím fejedre háborít
Fagyasztó felleget?

Silányra vásott testeden
A fényes öltözet,
Jobbágyid legszegénye ha
Visel honn ily mezet.”

De Kont, merülve gondjai
Sötét ködébe áll,
Csak nyers kezében néha meg-
Rendül a dárdaszál.

„Uram, vitéz, nagy Istenem
Nevére kérdelek,
Inség, nyomor küzd ellened,
Meddig dacolsz velek?

Napod borúlt, álomtalan
Virasztod éjedet,
S fáradtan ejti el nyilad
Naponnan étkedet”

Igy szól az apród, s arca bús
Könyűkben olvad el,
Mert mélyen elmerült ura
A szóra nem figyel.

Csak hogyha dörren a vihar,
S villáma fényt lövel,
Sohajtva lassan földagad
Az elbusúlt kebel.

S buvában mint merülten áll
A büszke lelkü Kont,
Előtte nagy dörögve a
Cikázó tűz leront.

Bús lelke most eszmélve néz,
S a vész sugárinál
Kémlelgető tekintete
Kitárt keblén megáll.

És ott ragad figyelme, rá
Szakadnak könnyei,
S kiált: „Tekints alá reám,
Tekints le mennyei!

Lövelj még, s e sebekre sújtsd
A szörnyü lángözönt,
Mert akiért harcban vevém,
Reájok mérget önt.

Az átkok átka rontsa meg
Örökre lelkemet,
Ha a bitor Zsigmond előtt
Meghajtom térdemet.”

De tompa hanggal a vihar
Nyugot felé vonúl,
Mosolyg a hold, s Kont elbusúl
Kimondhatatlanúl.

„Oh nem teremte hát az ég
E mellre mennykövet?
Fiú, jövel, takard be már
Az átkos sebhelyet.”

S midőn odább odább vonúl
A vész s dörögve ront,
Buvába süllyedt el megint
A büszke lelkü Kont.

1837

Hunyadi halála

Lenéze Isten a magyar hazára,
S Nándor körén megállt pillantata,
Hol ozmanok támentalan hadára
Hunyad győző acélt villogtata,
És kedve telvén jámbor bajnokában,
Ekkép tanácskozáék örök magában:

„Jó bajnokom, magyar népem hiv őre,
Bevégezed tisztet szívem szerint,
Ősz fürtöd s érdemed dicsőbb tetőre,
Szeretteim körébe jönnöd int.
Én adtalak segédül földieknek,
Én visszaadlak ismét a mennyeknek.”

Mit Isten gondol, ember föl nem éri,
De látják a dicsőült angyalok,
Mert gondolatját szent öröm kíséri,
S értelme délsugár gyanánt ragyog,
Látják, mit Isten végezett Hunyadról,
S zeng háladal szelíded ajkaikról.

S mint ifju méhraj langyhó nyártavasszal
A zsöngé galyt zsibongva szállja meg:
Ugy környezé imádó hódolattal
Isten székét az égi szent sereg:
Parányítól a legnagyobbikáig,
A békenemtőtől vérangyaláig.

És szellemkebleikből lágy sohaj szállt
Föl a magas királyi szék felé,
„Oh vajha én küldetném a leventét
Vezetni föl nagy Istenünk elé.”
Isten mosolyga e szelid sohajhoz,
És szóla kedvteléssel szent Mihályhoz:

„Mihály, te édenem dicső vezére,
Hunyadot te védéd őrszellemül,
Le téged küldelek Zimony terére
Ősz hívemért, övezd magad körül.
Nagy ünnep leszen ez magas mennyekben,
Jelenj tehát meg fényes ékeidben.”

A hős angyal legott arany lovára
Terít szivárványhabos szőnyeget,
Van rá himezve csillagok sugára,
Ragyog hajnal peréme fék helyett,
Magát alkony pirosdad föllegével
Övedzi, s villám élű fegyverével.

Igy ékeskedve száll a bajnok angyal,
De még ezerszer szebb, mint írva van,
S versenygve fényre tiszta déli nappal
Arany lován a föld felé suhan.
Közelgve a rokon magyar hazákhoz,
Magában szent Mihály ilyen sohajtoz:

„Istennek áldott földe, szép magyar hon,
Mily gyász borítja ékes arcodat?
Mi lelt szegényt, hogy síkon, völgyön, ormon
Hangoztatod jajos fohászodat?
Oh sejtet nemde, hogy vas oszlopodtól
El kell szakadnod jámbor bajnokodtól?

De ah, keservkönyűidet töröld el,
Tekints körül honott, s vidékeden,
Moravt, Nisszát, nézd Vaskaput Szebennel,
Vagy állj a nándorvári téreken;
Ott küzde érted győzödelmi kardja,
S ma néki Isten a jutalmat adja.”

Igy szólva szent Mihály Zimonyhoz ér el,
Éjfél homálya rajta, s néma csend,
De látja, mint van elborítva vérrel
A völgy alatt, és Nándor orma fent.
És mond: „Ti, kik szent ügyben itt halátok,
Lebegjen béke, szent sereg, reátok”.

Zimony hegyoldalában áll a vára
Hunyadnak, arra villan el Mihály,
És harcszerekkel ékes csarnokára
Arany lován láthatlanul leszáll.
Belül a csarnok déli szögletébe
Búsan lobogva szent szövétnek ége.

S pihen táborszerű nyugágyon ottan
Az egykor érc, most hervatag Hunyad,
Pajzsára dőlve ül ugyan nyugodtan,
De lankadása végveszélyt mutat,
Jámbor papok, s baráti körben állják,
S az Istent drága élteért imádják.

De esdik mindenek fölött Kapisztrán,
Hunyad bajtársa s Isten embere,
„Oh Idvezítőnk a kinos keresztfán,
Tekints hitednek bajnokára le,
Hagyd gyámul ötet árva híveidnek,
Gátot csak ő vet a pogány dühének.”

És nyári permeteg gyanánt ragyognak
Szemében a baráti hév könyek,
„Atyánk, nagy Istenünk!” - ilyen zokognak
A künn siró árvák és özvegyek -
Ne vedd el ötet tőlünk, a veszélyben
Utánad benne bízunk, s fegyverében.”

„Szeretteim, ne sírjatok miattam,
Ne sírjatok, mond halkan ősz Hunyad,
Soká futék, s a célhoz eljutottam,
Cselédének Isten ma nyugtot ad,
Amit tevék, ő benne bízva tettem,
Ad ő nektek megint védőt helyettem.”

Majd inti két fiát közel magához,
Kiséri őket sújtó fájdalom,
Amaz hasonló a nyiló virághoz,
Ez gyöngye bimbó zöld reménygalyon,
A lankatag keblére fogja őket,
S szólítja a keservben szenvedőket.

„Szerelmes gyermekim, ti ősz fejemnek
Reménysugári, Isten véletek!
Megérett már gyümölcse életemnek,
És messze, messze válok tőletek,
Szeressétek viszont egymást ölelve,
S példámra, melyet láttatok, ügyelve.

Hármat kötök fiúi lelketekre,
Halljátok ősz apátok végszavát,
Amint ügyeltek e nagy szent nevekre
S drágák leendnek nektek egyaránt.
Isten, magyar hazátok és királytok,
Úgy szálljon áldás gyermekim reátok.”

Mond, és kezét a térdelőkre nyújtván
Megáldja őket buzgó hangokon,
Oh mily dicső, mily ritka példalátvány
Ily áldomás alatt ily két rokon!
A főnagykok nézik borult szemekkel,
S Hunyad feléjük fordul ily igékkel:

„Barátaim, szülöttimet, hazámat
Vegyétek, kérlek, gondotokba fel,
Egyezzetek, csak egyesítve vállat
A célhoz így, nem másképp juttok el.
Ha nem hagyjátok a pogányt pihenni,
Porom csak úgy fog békén szenderegni.”

Szól, s a pajzsára dől le lankadólag,
Barátit fogja aggó érzelem,
De íme, a hanyatlót ápolólag
Egy gyönyörű vitézfi ott terem,
A csarnok eltelik nagy égi fénnel,
S Hunyadra, s a vitézre száll tüzével.

Szent bámulással, s néma tisztelettel
E jelre a sereg le térdre hull,
S Hunyad mennyekbe fölvetett szemekkel
Istennek esdik, mondva búcsuúl:
„Uram, te hozzád vágy öreg cseléded,
Testét a földnek, lelkét adja néked”.

S megáll verése a dicső kebelnek,
A pajzson csak hideg szobor pihen,
Mert amitől, kebel s kar hévre kelnek,
Az égi szikra többé nincs jelen,
Amott röpül már szellemvillanással
Az ifju hőssel, Isten angyalával.

1837